

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ επιθεώρηση

Περιοδικό Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου

No. 60
Ιουλ.-Οκτ. 2024

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Διοικητής ΑΔΙΣΠΟ
Υποπύραρχος (Ι) Ευάγγελος Τουρβαλής

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Απχος (Μ) Κωνσταντίνος Κυριάκου ΠΝ
Σμχος (Ι) Χαρίτων Χαρούσης
Σμχος (Ι) Δημήτριος Μήτρου
Σχης (ΠΖ) Αστέριος Ντίνας
Πχος Θεόφιλος Νικολαΐδης ΠΝ
Σμχος (Ι) Γεώργιος Τσιώτης
ΜΥ Α' ΣΞ Δρ. Αικατερίνη Μπάλλα
ΜΥ Α' ΠΑ Ελευθερία Καρατσίν

ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΑΡΘΡΩΝ - ΣΥΝΤΑΞΗ ΥΛΗΣ

ΜΥ Α' ΣΞ Δρ. Αικατερίνη Μπάλλα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΜΥ Α' ΠΑ Ελευθερία Καρατσίν

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Αλχίας (ΤΘ) Σταύρος Αμανατίδης

ΕΠΙΛΟΓΗ - ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΜΥ Α' ΠΑ Ελευθερία Καρατσίν

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Σμχος (Ι) Χαρίτων Χαρούσης

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αντισυνταγματάρχης (ΠΒ) Σταύρος-Ανίβας Πανταζής,
Ταξίαρχος (εα) Νικόλαος Μπινιατίδης,
Επίλαρχος Γεώργιος Μπίτσης,
Δρ. Αναστάσιος Φιλντίσης, Πολιτικός
Επιστήμονας-Διεθνολόγος,
Ταξίαρχος (Ι) (εα), Γεώργιος Ανεψιού, LL.M, PhD,
Συνταγματάρχης (ΕΜ) Παύλος Α. Παπαδόπουλος

ΟΡΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στη Διακλαδική Επιθεώρηση δημοσιεύονται:

- Επιστημονικές εργασίες, διαλέξεις και άρθρα εξωτερικών ομιλητών, συνεργατών, εκπαιδευτών και σπουδαστών της Σχολής για θέματα διακλαδικού ενδιαφέροντος, άμυνας, ασφάλειας, στρατηγικής, γεωπολιτικής και διεθνών σχέσεων, ιστορίας, πολιτισμού, συμμαχικού και διεθνούς ενδιαφέροντος, επιχειρησιακής τέχνης και δογμάτων, επικοινωνίας, ηγεσίας-διοικητικής και ενημερωτικά θέματα γενικού και επαγγελματικού ενδιαφέροντος για το προσωπικό των ΕΔ.
 - Συμπεράσματα ή αποσπάσματα από σεμινάρια, ημερίδες και δημοσιεύσεις που διοργανώνει ή συμμετέχει η Σχολή.
 - Εκπαιδευτικές και λοιπές δραστηριότητες της Σχολής
- Για τα προς δημοσίευση κείμενα ζητούνται οι παρακάτω προδιαγραφές:

- Η αρχική γραμματική και συντακτική επιμέλεια του κειμένου είναι αρμοδιότητα του συγγραφέα. Οποιοδήποτε κείμενο πρέπει να παραδίδεται γραμμένο στα ελληνικά και σε επίσημη δημοτική γλώσσα.
 - Τα άρθρα και οι εργασίες πρέπει να περιλαμβάνουν πλήρη επιστημονική τεκμηρίωση με την παράθεση παραπομπών σε έγκριτη βιβλιογραφία.
 - Το μέγεθος κάθε άρθρου/δημοσίευσης δε θα πρέπει να υπερβαίνει τις 3.000 λέξεις (περιλαμβάνονται εισαγωγή, κυρίως σώμα χωρισμένο σε ενότητες, τυχόν συμπεράσματα/προτάσεις, επίλογος τυχόν υποσημειώσεις και λεζάντες φωτογραφιών).
 - Οι βιβλιογραφικές παραπομπές παρατίθενται με υποσημειώσεις στο τέλος κάθε σελίδας (footnote reference style) και έχουν ενιαία αρίθμηση (1, 2, 3 κ.ο.κ.). Όταν χρησιμοποιείται η ίδια πηγή, στην επόμενη υποσημείωση αναγράφεται μια πιο σύντομη μορφή αναφοράς σε αυτή. Στο τέλος του άρθρου παρατίθεται η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήσε ο συγγραφέας. Για τις παραπομπές και τη βιβλιογραφία στο περιοδικό χρησιμοποιείται το πρότυπο Chicago 17.
 - Δε θα δημοσιεύονται άρθρα και άλλα κείμενα που δεν τεκμηριώνεται το περιεχόμενό τους ή που περιέχουν διαβαθμισμένες πληροφορίες, απρεπή/ακραία γλώσσα ή/και προσβλητικές εκφράσεις, σχόλια και αιχμές πολιτικής φύσης και περιεχόμενο άσχετο με το σκοπό και τη θεματολογία του περιοδικού.
- Για τα προς δημοσίευση κείμενα ισχύουν γενικά τα εξής:
- Η συντακτική επιτροπή διατηρεί το δικαίωμα προσαρμογής του κειμένου μετά από κατάλληλη γραμματική και συντακτική επεξεργασία, χωρίς να αλλοιώνεται το περιεχόμενό του.
 - Η δημοσίευση ενός κειμένου δε σημαίνει απαραίτητα και την αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα από την ΑΔΙΣΠΟ.
 - Το υλικό που παραδίδεται προς δημοσίευση δεν επιστρέφεται, ανεξάρτητα αν δημοσιευθεί ή όχι.

Το περιοδικό "Διακλαδική Επιθεώρηση"
δημοσιεύεται και στο διαδίκτυο

www.adispo.mil.gr

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων (ΥΑΕ)

ΔΙΑΝΟΜΗ

Υπουργεία, Πρεσβείες, Προξενία, Μουσεία,
Γενικά Επιτελεία, Στρατιωτικοί Σχηματισμοί,
ΓΕΕΦ, ΣΕΘΑ, Στρατιωτικές Σχολές,
Σπουδαστές ΑΔΙΣΠΟ,
ΑΕΙ, Ινστιτούτα και Ερευνητικά Ιδρύματα

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ
Γεωργικής Σχολής 29, ΤΚ 55535 Θεσσαλονίκη
Τηλ. 2310 472603, FAX 2310 471710
e-mail: info@adispo.gr

Διανέμεται Δωρεάν

Πρόλογος

του Υποπτεράρχου Ευάγγελου Τουρβαλή
Διοικητού Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου

Η πολεμική ιστορία διδάσκει και δημιουργεί προηγούμενα, παραδείγματα προς μίμηση και προς αποφυγή. Τα επιχειρησιακά σχέδια που παρουσιάζονται στο παρόν τεύχος αποτελούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις μελέτης αναφορικά με τους παράγοντες εκείνους που καθορίζουν την επιτυχία ή την αποτυχία ενός πολεμικού αποτελέσματος.

Σαφώς, η οικονομία ως βάση των επιχειρήσεων είναι καθοριστικός παράγοντας για την έκβαση ενός πολέμου και συνήθως το πλεονέκτημα έχουν οι ισχυρότερες οικονομικά χώρες. Οι τεράστιοι πόροι, όμως, δεν αποτελούν πανάκεια ούτε εξασφαλίζουν την επιτυχία. Χρειάζεται συντονισμό, συνεργασία και αμοιβαία υποστήριξη μεταξύ των κλάδων των ενόπλων δυνάμεων, η οποία διασφαλίζεται πάντα από μια ισχυρή, ενιαία διοίκηση. Προπαντός, χρειάζεται εκπαίδευση και κοινή προπαρασκευή για την αποτελεσματική διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων.

Από την άλλη πλευρά, δεν μπορεί να αμεληθεί η σημασία των συμμαχιών και η επαρκής ή μη υποστήριξή τους για την έκβαση του εκάστοτε αποτελέσματος. Οι Μεγάλες Δυνάμεις διαδραματίζουν διαχρονικά σημαντικό ρόλο, άλλοτε παρέχοντας στρατιωτική και υλικοτεχνική υποστήριξη και άλλοτε χρησιμοποιώντας τη διπλωματική ισχύ τους ως εργαλείο αποφυγής ή τερματισμού ενός πολέμου, αλλά και ως παράγοντα δημιουργίας «fait accompli».

Μεγάλη πρόκληση για τις ένοπλες δυνάμεις παγκοσμίως είναι η σημασία της στρατηγικής και τακτικής προσαρμογής στη σύγχρονη δυναμική των συγκρούσεων. Η τεχνολογία μπορεί πλέον να αλλάξει ριζικά την πορεία ενός πολέμου. Η εισαγωγή νέων όπλων, όπως τα drones, η τεχνολογία των πληροφοριών, ο κυβερνοπόλεμος και η τρομοκρατία έχουν αναδιαμορφώσει το πεδίο της σύγκρουσης και έχουν αλλάξει ριζικά τους κανόνες του πολέμου.

Τα διδάγματα της ιστορίας είναι απαραίτητα για την κατανόηση των συγκρούσεων, της σημασίας της στρατηγικής σκέψης και του σχεδιασμού, της πολιτικής και της σημασίας των συμμαχιών, της υπεροχής της προσαρμοστικότητας και της καινοτομίας, αλλά και για την κατανόηση των ψυχολογικών και ανθρωπιστικών επιπτώσεων στις κοινωνίες. Ο πόλεμος είναι απρόβλεπτος και, δυστυχώς, «παράγει» διαρκώς καινούρια παραδείγματα για μελέτη, όπως αποδεικνύεται από τις σύγχρονες δυσάρεστες εξελίξεις στη Μέση Ανατολή. Η ανάγκη για εναλλακτικές διπλωματικές λύσεις είναι περισσότερο επιτακτική από ποτέ, ειδάλλως το κέντρο βάρους των μελετών θα πρέπει εφεξής να μετατοπιστεί στο τεράστιο ανθρωπιστικό αποτύπωμα.

Καλή σας ανάγνωση

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Υποπτεράρχος (Ι) Ευάγγελος Τουρβαλής είναι ο Διοικητής της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΓΕΕΘΑ). Κατάγει από τη Μυτιλήνη. Εισήλθε στη Σχολή Ικάρων το 1985 και ονομάστηκε Ανθυποσημαγός το 1989. Υπηρέτησε σε Μονάδες Μαχητικών Αεροσκαφών έχοντας συμπληρώσει πάνω από 3500 ώρες πτήσης σε αεροσκάφη T-41D, T-37B/C, T-2E, F-5A/B, F-16 Block 30 και C130. Διετέλεσε Διευθυντής του Κλάδου Επιχειρήσεων της Διοίκησης Αεροπορικής υποστήριξης (ΔΑΥ/Α· ΚΛΑΔΟΣ), Διευθυντής του Κέντρου Ασφάλειας Πτήσεων και Εδάφους του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας (ΓΕΑ/ΚΕΑΠΕ), Διευθυντής Εκπαίδευσης του Αρχηγείου Τακτικής Αεροπορίας (ΑΤΑ/Β2), Διοικητής της 130 Σμηναρχίας Μάχης, Τμηματάρχης στη Διεύθυνση Επιχειρησιακής Σχεδίασης - Στοχοποίησης του Αρχηγείου Τακτικής Αεροπορίας (ΑΤΑ/Α1/1), Επιτελής στη Διεύθυνση Επιχειρησιακής Σχεδίασης - Επιχειρήσεων του Αρχηγείου Τακτικής Αεροπορίας (ΑΤΑ/Α1/3), Σπουδαστής στην Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (Α.Δ.Σ.ΠΟ), Επιτελής στο τμήμα Εκπαίδευσης της 111 ΠΜ, Διοικητής Σμήνους της 111ΠΜ/330Μ, Ιπτάμενος της 111ΠΜ/330Μ και 113ΠΜ/343Μ, και τέλος Εκπαιδευόμενος στην 111ΠΜ/ΣΜΕΤ και 120 ΠΕΑ. Έχει Διατελέσει Ακόλουθος Άμυνας στην πρεσβεία της Ελλάδας στο Νέο Δελχί (ΑΚΑΜ/Ινδίας) Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού τίτλου (MsC) στην Επιχειρησιακή Έρευνα (Operations Research) από το Naval Postgraduate School (ΗΠΑ) και στα Πληροφοριακά συστήματα από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΠΑΤΡΑ). Ομιλεί την Αγγλική γλώσσα. Είναι έγγαμος και έχει δύο παιδιά.

Περιεχόμενα

Άρθρα Εξωτερικών Συνεργατών, Εκπαιδευτών, Σπουδαστών της Σχολής & Ιστορικά - Αρχειακά Κείμενα

"Η Υποστήριξη της επιχείρησης «DETACHMENT» από πλευράς
Αεροπορικών και Ναυτικών επιχειρήσεων, καθώς και υλοποίη-
σης των Πυρών Υποστηρίξεως"

του Αντισυνταγματάρχη (ΠΒ) Σταύρου-Αννίβα Πανταζή

1

"Εισβολή Γερμανίας στην Ελλάδα. Απρίλιος 1941"

του Ταξίαρχου (εα) Νικολάου Μπινιατίδη

15

"Συστημικά Ερεθίσματα και Εθνικά Συμφέροντα: Η Αρχική
Εμπλοκή των ΗΠΑ στο Κυπριακό Ζήτημα"

του Επίλαρχου Γεώργιου Μπίτση

28

"Μεταξύ Εσωτερικής και Διεθνούς Τρομοκρατίας. Όψεις του
Τρομοκρατικού Φαινομένου σε Ελλάδα και Ευρώπη από το
1968 έως την 11η Σεπτεμβρίου"

του Δρ. Αναστάσιου Φιλντίση, Πολιτικού Επιστήμονα-Διεθνολόγου

38

"Drones σε επιχειρησιακές και μη, χρήσεις: Διεθνές και
Ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο και συναφείς γεωπολιτικές
πτυχές. Μια ελληνική οπτική"

του Ταξίαρχου (Ι) (εα), Γεώργιου Ανεψιού, LL.M, PhD

50

Πολιτιστικά Μονοπάτια

62

"Το Άγιο Όρος"
του Συνταγματάρχη (ΕΜ)
Παύλου Α. Παπαδόπουλου

Δραστηριότητες της ΑΔΙΣΠΟ

Σχολεία

77

Διεθνές Σχολείο
Επιχειρησιακής Σχεδίασης
(ΔΙΣΕΣ)

78

*The Challenges of Securing
Maritime Areas*

80

Η Βιβλιοθήκη μας

82

Απάνθισμα Σοφίας: «Αλήθεια»

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΔΙΣΠΟ

Ίδρυση της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ)

Με απόφαση του Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας (Φ.022/27/158782/Σ.4405/25 Ιουλ 2003/ΥΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ/ΔΙΔΥΠ&ΟΡΓ.) συγκροτήθηκε η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ). Την 1η Οκτωβρίου 2003 εκδόθηκε ο Νόμος υπ' αριθ. 3186 (ΦΕΚ230/Τεύχος Πρώτο) για την ίδρυση της ΑΔΙΣΠΟ.

Ως ημερομηνία έναρξης λειτουργίας της Σχολής καθορίστηκε η 9η Σεπτεμβρίου 2003, ημερομηνία κατά την οποία εκλήθη να φοιτήσει η 1η Εκπαιδευτική Σειρά (Ε.Σ).

Στις 27 Οκτ 2003 πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια της Σχολής παρουσία της Πολιτικής και Στρατιωτικής Ηγεσίας του ΥΕΘΑ.

Έδρα της Σχολής

Η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου έχει την έδρα της στο στρατόπεδο "Ταξιάρχου Λασκαρίδη Κωνσταντίνου" στη Θεσσαλονίκη, όπου έως το έτος 2003 λειτουργούσε η Ανώτατη Σχολή Πολέμου του Στρατού Ξηράς (ΑΣΠ).

Έμβλημα της Σχολής

Το έμβλημα της Σχολής αποτελείται από το αντίστοιχο έμβλημα του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) με τα σύμβολα των τριών Κλάδων (κράνος, άγκυρα, φτερά) και την προσθήκη ενός βιβλίου και ενός ξίφους που κόβει τον «Γόρδιο Δεσμό». Η σύνθεση συμβολίζει τη δύναμη και την αποφασιστικότητα που δίδει η γνώση για την επίλυση κάθε προβλήματος, μέσω του διακλαδικού σχεδιασμού. Η φράση «ΕΝ ΤΗ ΕΝΩ-ΣΕΙ Η ΙΣΧΥΣ», που αναγράφεται στο επάνω μέρος του εμβλήματος, τονίζει τον διακλαδικό χαρακτήρα της Σχολής.

"Η Υποστήριξη της επιχείρησης «DETACHMENT» από πλευράς Αεροπορικών και Ναυτικών επιχειρήσεων, καθώς και υλοποίησης των Πυρών Υποστηρίξεως"

του Αντισυνταγματάρχη (ΠΒ) Σταύρου-Αννίβα Πανταζή

Εισαγωγή

Στις 19 Φεβρουαρίου 1945, στο πλαίσιο των επιχειρήσεων των Αμερικανικών δυνάμεων εναντίον της Ιαπωνικής Αυτοκρατορίας στην περιοχή του Ειρηνικού Ωκεανού, έλαβε χώρα μία αμφίβια επιχείρηση επί της Ιαπωνικής νήσου Ίβο Τζίμα, με την κωδική ονομασία «DETACHMENT». Σκοπός της επιχείρησης αυτής ήταν, αφενός μεν η εξασφάλιση μίας προκεχωρημένης βάσης για την εκτόξευση αεροπορικών επιδρομών εναντίον των μεγάλων Ιαπωνικών νήσων, αφετέρου δε η αποστέρηση της βάσης αυτής από τον αντίπαλο.

Η μεταφορά και η απόβαση των Αμερικανικών τμημάτων εφόδου, υλοποιήθηκαν με μέριμνα μίας πολυάριθμης ναυτικής δύναμης, ενώ παράλληλα, ισχυρές αεροπορικές δυνάμεις παρείχαν πολυποίκιλη υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια της επιχείρησης.

Πριν από την απόβαση των τμημάτων εφόδου, έλαβε χώρα πολύμηνη προσβολή της νήσου με πυρά αεροπορικών και ναυτικών δυνάμεων, καθώς και τριήμερη εκτέλεση πυρών προπαρασκευής, με σκοπό την καταστροφή των Ιαπωνικών έργων αμυντικής οργάνωσης. Κατά τη διάρκεια της απόβασης, καθώς και μετά από αυτή, οι Αμερικανικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις, καθώς και οι αποβιβασθείσες μονάδες πυροβολικού, συνέδραμαν στον αγώνα των τμημάτων εφόδου, με την παροχή πυρών υποστηρίξεως.

Η επιχείρηση «DETACHMENT» αποτελεί μία εξαιρετικά διδακτική περίπτωση αμφίβιας επιχείρησης, από τη μελέτη της οποίας είναι δυνατό να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα με εφαρμογή στο σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον.

Ιστορική Αναδρομή - Γεωγραφία

Εικόνα 1: Η Ιαπωνική Αυτοκρατορία το 1942 (Hudson 2023)

Μέχρι τις αρχές του 1942, η Ιαπωνία είχε εξασφαλίσει τον έλεγχο ενός μεγάλου τμήματος της νοτιοανατολικής Ασίας και του κεντρικού Ειρηνικού Ωκεανού. Οι ισορροπίες ισχύος όμως, ανατράπηκαν τον Ιούνιο του 1942 μετά την αεροναυμαχία του Μίντγουεϊ, κατά την οποία το Ιαπωνικό ναυτικό υπέστη συντριπτική ήττα. Κατόπιν τούτου, οι Αμερικανικές δυνάμεις πραγματοποίησαν σειρά αμφίβιων επιχειρήσεων στην περιοχή του κεντρικού Ειρηνικού και μέχρι τον Αύγουστο του 1944 είχαν ολοκληρώσει την κατάληψη των νήσων Μαριάνες, από τις οποίες τα Αμερικανικά βομβαρδιστικά αεροσκάφη B-29 είχαν τη δυνατότητα προσβολής των μεγάλων Ιαπωνικών νήσων.

Περίπου 1.160 χιλιόμετρα (χλμ) βορείως των νήσων Μαριάνες, βρίσκεται η νήσος Ίβο Τζίμα, η οποία την εποχή εκείνη χρησιμοποιούταν από τις Ιαπωνικές δυνάμεις ως αεροπορική βάση¹. Η νήσος αυτή, έχει έκταση 21 τετραγωνικών χλμ και επί του νοτιοδυτικού άκρου της βρίσκεται ένα ανενεργό ηφαίστειο, το όρος Σουριμπάτσι. Ο έντονος κυματισμός των θαλασσίων υδάτων της περιοχής, καθιστά δύσκολη οποιαδήποτε προσπάθεια απόβασης επί της νήσου, ακόμα και υπό ευνοϊκές καιρικές συνθήκες. Μέχρι το 1945, είχαν κατασκευαστεί 2 διάδρομοι προσγείωσης επί της νήσου, ενώ βρισκόταν σε εξέλιξη και η κατασκευή ενός τρίτου².

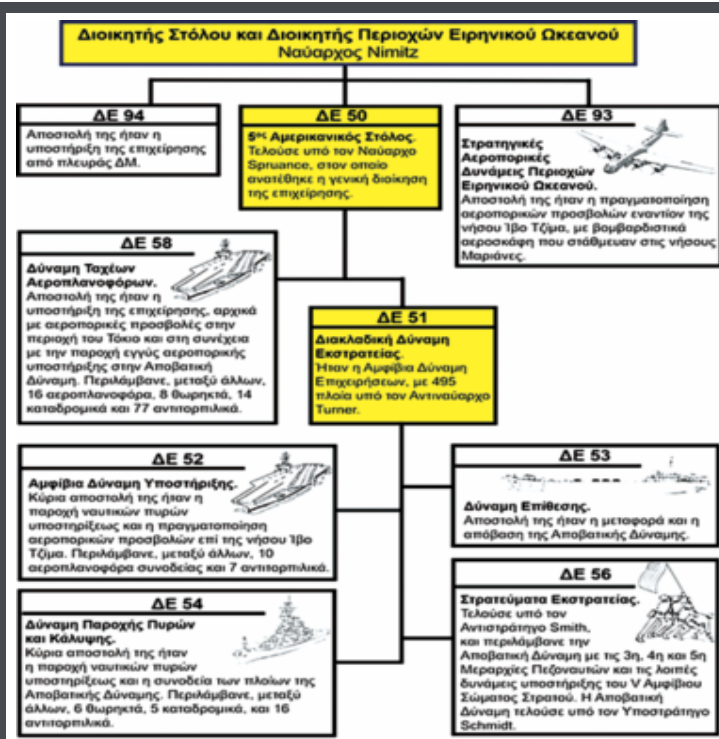
1. Alexander, Joseph. «The Battle of Iwo Jima: A 36-day bloody slog on a sulfuric island». Army Times. 17 Φεβρουαρίου 2018. <https://www.armytimes.com/news/2018/02/17/the-battle-of-iwo-jima-a-36-day-bloody-slog-on-a-sulfuric-island/> (πρόσβαση στις 17 Οκτωβρίου 2023).

2. Bartley, Whitman. *Iwo Jima: Amphibious Epic*. Washington D.C.: Historical Branch G-3 Division Headquarters U. S. Marine Corps, 1954.

Ιαπωνικές Δυνάμεις

Ο επικεφαλής των Ιαπωνικών δυνάμεων επί της νήσου Ίβο Τζίμα, Αντιστράτηγος Kuribayashi, προέβη στην ανάπτυξη ενός δαιδαλώδους δικτύου έργων αμυντικής οργάνωσης, ενώ, αντί για τη διεξαγωγή αμυντικού αγώνα επί των ακτών, επέλεξε την προσβολή των Αμερικανικών δυνάμεων με έντονα πυρά όπλων ευθυτενούς και καμπύλης τροχιάς, κατά την προχώρησή τους προς το εσωτερικό της νήσου. Παρά την αρχική εκτίμηση των Αμερικανικών δυνάμεων, ότι οι δυνάμεις του Kuribayashi δεν ξεπερνούσαν τους 13.000 μαχητές, ο πραγματικός αριθμός τους ανερχόταν σε περίπου 21.000³.

Σχέδιο Επιχειρήσεων Αμερικανικών Δυνάμεων

Εικόνα 2: Συγκρότηση Αμερικανικών Δυνάμεων (Bartley 1954, 232-234; Alexander 2015)

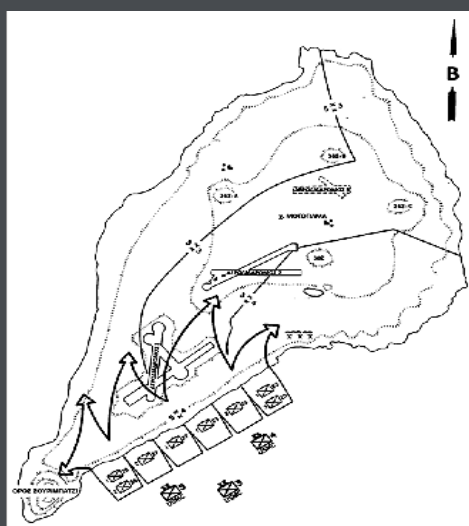
Στις 31 Δεκεμβρίου 1944, εκδόθηκε το Σχέδιο Επιχειρήσεων υπ' αριθμόν 13-44 του 5ου Αμερικανικού Στόλου, επί του οποίου καθοριζόταν ως ημέρα D, δηλαδή ως ημέρα εκτέλεσης της απόβασης, η 19^η Φεβρουαρίου 1945. Η επιχείρη-

3. Hudson, Myles. «Battle of Iwo Jima World War II». Britannica. 12 Φεβρουαρίου 2023. <https://www.britannica.com/topic/Battle-of-Iwo-Jima> (πρόσβαση στις 16 Οκτωβρίου 2023).

ση έλαβε την κωδική ονομασία «DETACHMENT» και το Σχέδιο Επιχειρήσεων προέβλεπε σε γενικές γραμμές τα κάτωθι⁴:

- Εκτέλεση πυρών προπαρασκευής επί της νήσου Ίβο Τζίμα επί 3 ημέρες, με έναρξη την ημέρα D-3.
- Από την ημέρα D-3 και για 2 έως 3 ημέρες, προσβολή της περιοχής του Τόκιο από τη Δύναμη Επιχειρήσεων (ΔΕ) 58. Κατόπιν, από την ημέρα D έως την ημέρα D+3, ενίσχυση των δυνάμεων που ενεργούσαν επί της νήσου Ίβο Τζίμα, από τη ΔΕ 58.
- Την ημέρα D, απόβαση της Αποβατικής Δύναμης επί της νήσου.

Συνοπτική Περιγραφή της Μάχης

Εικόνα 3: Σχεδιάγραμμα Αμφίβιας Επιχείρησης επί της Νήσου Ίβο Τζίμα (Nalty & Crawford 1995, 2)

Μετά από μία τριήμερη εκτέλεση πυρών προπαρασκευής από τις Αμερικανικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις, την 19^η Φεβρουαρίου 1945 αποβιβάστηκαν επί της νήσου η 4η και 5η Μεραρχία Πεζοναυτών. Το δύσβατο έδαφος κατέστησε εξαιρετικά δύσκολη την προχώρηση των δυνάμεων, ενώ ο βίαιος κυματισμός των υδάτων δυσχέρανε την αποβατική ενέργεια. Μέχρι το τέλος της ημέρας, περίπου 30.000 άνδρες είχαν αποβιβασθεί επί της νήσου, ενώ την τρίτη ημέρα, ξεκίνησε η απόβαση και της 3ης Μεραρχίας Πεζοναυτών. Οι μάχες συνεχίστηκαν μέχρι την 26^η Μαρτίου 1945, όπου μετά από 35

ημέρες αιματηρού αγώνα, η νήσος ανακηρύχθηκε «ασφαλής». Από τους περίπου 21.000 Ιάπωνες υπερασπιστές της νήσου, επιβίωσαν 216, οι οποίοι αιχμαλωτίστηκαν, καθώς και περίπου 3.000 που συνέχισαν να κρύβονται επί της νήσου και οι οποίοι σταδιακά φονεύθηκαν ή αιχμαλωτίστηκαν. Οι συνολικές απώλειες των Αμερικανικών δυνάμεων ανήλθαν σε 6.821 νεκρούς και 19.217 τραυματίες⁵.

4. Brown, Dudley. G-3, Headquarters, Expeditionary Troops, Task Force 56, Report of Seizure, Occupation, and Defense of Iwo Jima (19 February-16 March 1945). San Francisco: Headquarters, Fleet Marine Force, Pacific, 1945.

5. Fries, Carsten. «Battle of Iwo Jima 19 February-26 March 1945». Naval History and Heritage Command. Φεβρουάριος 2020. <https://www.history.navy.mil/browse-by-topic/wars-conflicts-and-operations/world-war-ii/1945/battle-of-iwo-jima.html> (πρόσβαση στις 16 Οκτωβρίου 2023).

Εικόνα 2: Βομβαρδιστικά Αεροσκάφη B-24
κατά τη Διάρκεια Αεροπορικής Προσβολής της Νήσου Ίβο Τζίμα
(MilitaryImages.Net 2017)

Η συνδρομή των Αμερικανικών αεροπορικών δυνάμεων στην υλοποίηση της επιχείρησης «DETACHMENT» ξεκίνησε πολλούς μήνες πριν την ημέρα D και περιλάμβανε πληθώρα αεροπορικών δράσεων τόσο εντός, όσο και εκτός της περιοχής της αμφίβιας επιχείρησης.

Από τον Ιούνιο του 1944, λάμβαναν χώρα περιστασιακές αεροπορικές προσβολές εναντίον της νήσου Ίβο Τζίμα, ενώ από τις 10 Αυγούστου 1944 ξεκίνησε η εκτέλεση προγραμματισμένων αεροπορικών επιδρομών από βομβαρδιστικά αεροσκάφη B-24. Από την ημέρα D-20 και μέχρι την έναρξη της προπαρασκευής, εκτελούνταν 30 έως 34 αεροπορικές επιδρομές ημερησίως⁶. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 1945, ρίφθηκαν συνολικά από τα βομβαρδιστικά αεροσκάφη περίπου 7.000 τόνοι πυρομαχικών, με εξαιρετικά περιορισμένα όμως αποτελέσματα, επί των Ιαπωνικών έργων αμυντικής οργάνωσης. Από την ημέρα D-3 μέχρι την Ώρα «H», οι αεροπορικές δυνάμεις συμμετείχαν στην εκτέλεση των πυρών προπαρασκευής, ενώ στη συνέχεια παρείχαν εγγύς αεροπορική υποστήριξη στις επιχειρήσεις των επίγειων τμημάτων ελιγμού.

Την ημέρα D-3, ταυτόχρονα με την έναρξη των πυρών προπαρασκευής, έλαβε χώρα αεροπορική προσβολή της περιοχής του Τόκιο από τη ΔΕ 58, με σκοπό την αποτροπή τυχόν παρέμβασης των Ιαπωνικών δυνάμεων στην περιοχή της αμφίβιας επιχείρησης. Οι αεροπορικές προσβολές συνεχίστηκαν κατά την ημέρα D-2, ενώ στη συνέχεια η ΔΕ 58 αποσύρθηκε από την περιοχή και κατευθύνθηκε προς τη νήσο Ίβο Τζίμα⁷.

6. Bartley 1954, 39-40.

7. Bartley 1954, 44.

Οι Αμερικανικές αεροπορικές δυνάμεις διατήρησαν την αεροπορική υπεροχή στην περιοχή της νήσου Ίβο Τζίμα καθ' όλη τη διάρκεια της επιχείρησης, διεξάγοντας εναέριας περιπολίες και τηρώντας διαρκώς αεροσκάφη σε ετοιμότητα αναχαίτισης των εχθρικών αεροσκαφών, με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις των Ιαπωνικών αεροπορικών δυνάμεων στην περιοχή να υπάρξουν εξαιρετικά περιορισμένες.

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στον εντοπισμό στόχων και στην παρατήρηση των πυρών υποστηρίξεως διατέλεσαν οι εναέριοι παρατηρητές, οι οποίοι επέβαιναν επί ελαφρών μονοκινητήριων αεροσκαφών επιτήρησης. Η συμβολή τους υπήρξε τόσο σημαντική, ιδιαίτερα στην κατεύθυνση των πυρών αντιπυροβολικού, ώστε η παρουσία τους και μόνο πάνω από το πεδίο της μάχης, ήταν αρκετή για τη διακοπή των Ιαπωνικών πυρών καμπύλης τροχιάς.

Πριν την έναρξη της αμφίβιας επιχείρησης, πραγματοποιήθηκαν συνολικά 371 πτήσεις Αμερικανικών αναγνωριστικών αεροσκαφών, με σκοπό τη λήψη αεροφωτογραφιών από την περιοχή της νήσου Ίβο Τζίμα. Επίσης, αεροφωτογραφίες λαμβάνονταν από τα Αμερικανικά βομβαρδιστικά αεροσκάφη, κατά τη διάρκεια των αεροπορικών προσβολών που διεξάγονταν εναντίον της νήσου, στους μήνες που προηγήθηκαν της επιχείρησης.

Για την κάλυψη επείγουσών αναγκών Διοικητικής Μέριμνας (ΔΜ) των επίγειων τμημάτων, πραγματοποιούνταν συχνά ρίψεις εφοδίων από Αμερικανικά μεταφορικά αεροσκάφη που επιχειρούσαν από τις νήσους Μαριάνες. Επίσης, από την ημέρα D+11 ξεκίνησε η χρησιμοποίηση των διαδρόμων προσγείωσης της νήσου από μεταφορικά αεροσκάφη, τόσο για τον ανεφοδιασμό των επίγειων δυνάμεων, όσο και για την εκκένωση απωλειών υγείας⁸.

Ναυτικές Επιχειρήσεις

Εικόνα 3: Εκφόρτωση Εφοδίων από Αποβατικά Πλοία στις Ακτές Αποβάσεως στις 19 Φεβρουαρίου 1945 (Brimelow 2018)

8. Bieri, Bernhard. *Amphibious Operations-Capture of Iwo Jima-16 February to 16 March 1945-CominCh P-0012*. Washington D.C.: United States Fleet, Headquarters of the Commander in Chief, 1945.

Η συμβολή των Αμερικανικών ναυτικών δυνάμεων στην επιτυχή εκτέλεση της επιχείρησης «DETACHMENT» υπήρξε καθοριστική, καθόσον αυτές δεν πραγματοποιήσαν μόνο τη μεταφορά της Αποβατικής Δύναμης προς τη νήσο Ίβο Τζίμα, αλλά εξασφάλισαν επίσης τη συνεχή υποστήριξη αυτής, σε πολλά και διαφορετικά επίπεδα.

Από τον Ιούνιο του 1944, ξεκίνησε η πραγματοποίηση περιστασιακών προσβολών της νήσου Ίβο Τζίμα από Αμερικανικές αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις. Όπως διαπιστώθηκε, όμως, κατά την εξέλιξη της επιχείρησης, τα αποτελέσματα των προσβολών αυτών υπήρξαν εξαιρετικά περιορισμένα. Από την ημέρα D-3 μέχρι την απόβαση της Αποβατικής Δύναμης, οι ναυτικές δυνάμεις προέβησαν στην εκτόξευση πυρών προπαρασκευής, ενώ στη συνέχεια παρείχαν πυρά προς υποστήριξη των επιχειρήσεων των επίγειων τμημάτων ελιγμού.

Από τις 15 Φεβρουαρίου 1945, ξεκίνησε ο σταδιακός απόπλους από την περιοχή των νήσων Μαριάνες μίας πολυάριθμης ναυτικής δύναμης, η οποία μετέφερε την Αμερικανική Αποβατική Δύναμη στην περιοχή της νήσου Ίβο Τζίμα. Τα μικρά αποβατικά σκάφη που χρησιμοποιήθηκαν όμως κατά την απόβαση, αποδείχθηκαν ιδιαίτερα ακατάλληλα για την υπόψη επιχείρηση, καθόσον η κλίση των ακτών και ο έντονος κυματισμός των υδάτων είχαν σαν αποτέλεσμα να βυθιστούν αρκετά εξ' αυτών. Επίσης, η συγκέντρωση ενός τόσο μεγάλου αριθμού πλοίων σε μία τόσο περιορισμένη περιοχή, σε συνδυασμό με τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες και την απειρία ορισμένων πληρωμάτων, είχαν ως αποτέλεσμα την πρόκληση αρκετών προσκρούσεων μεταξύ τους⁹.

Οι ναυτικές δυνάμεις έφεραν εις πέρας με επιτυχία, το τιτάνιο έργο της υποστήριξης της αμφίβιας επιχείρησης από πλευράς ΔΜ, κατά τη διάρκεια της οποίας, ενδεικτικά αναφέρεται ότι καταναλώθηκαν περίπου 4.695.000 βαρέλια πετρελαίου, 33.775.000 γαλόνια αεροπορικού καυσίμου, 6.703.000 γαλόνια βενζίνης και 28.000 τόνοι πυρομαχικών. Επίσης, σημαντική υπήρξε η συμβολή των ναυτικών δυνάμεων στην υγειονομική υποστήριξη της Αποβατικής Δύναμης, τόσο με υγειονομικό προσωπικό αποβιβασμένο επί της νήσου για την παροχή πρώτων βοηθειών στα μαχόμενα τμήματα, όσο και με αποβατικά πλοία διασκευασμένα σε πλωτά νοσοκομεία εκστρατείας¹⁰.

Καθ' όλη τη διάρκεια της επιχείρησης, οι Αμερικανικές ναυτικές δυνάμεις εξασφάλισαν τον θαλάσσιο έλεγχο στην περιοχή της αμφίβιας επιχείρησης, με αποτέλεσμα οι Ιαπωνικές ναυτικές δυνάμεις να καταστεί αδύνατο να προβούν σε

9. Bieri 1945, 1-5 έως 1-8, 7-2.

10. Nicholas, Mark. «The Battle of Iwo Jima - A Sailor's View». Naval History and Heritage Command. 16 Απριλίου 2020. <https://www.history.navy.mil/browse-by-topic/wars-conflicts-and-operations/world-war-ii/1945/battle-of-iwo-jima/iwo-jima-sailors-view.html> (πρόσβαση στις 28 Οκτωβρίου 2023).

οποιαδήποτε ενέργεια εναντίον τους, πλην της ανάπτυξης ορισμένων υποβρυχίων στην περιοχή, τα οποία εντοπίστηκαν και αντιμετωπίστηκαν άμεσα¹¹.

Πυρά Προπαρασκευής

Εικόνα 6: Εκτέλεση Πυρών Προπαρασκευής από Σκάφη Υποστήριξης LCS (L) εναντίον του Όρους Σουριμπάτσι μεταξύ 17-19 Φεβρουαρίου 1945 (Fries 2020)

Παρότι η αρχική σχεδίαση προέβλεπε την εκτέλεση πυρών προπαρασκευής επί 8 ημέρες, η Διοίκηση των Αμερικανικών ναυτικών δυνάμεων αποφάσισε των περιορισμό της προπαρασκευής σε μόλις 3 ημέρες, προκαλώντας την έντονη αντίδραση της Διοίκησης των Πεζοναυτών.

Οι ναυτικές δυνάμεις, που είχαν επιλεγεί να συμμετάσχουν στην εκτέλεση των πυρών προπαρασκευής, αφίχθηκαν στην περιοχή της νήσου Ίβο Τζίμα το πρωινό της 16^{ης} Φεβρουαρίου 1945¹². Η ασθενής βροχόπτωση σε συνδυασμό με την ομίχλη κατέστησαν την ορατότητα εξαιρετικά περιορισμένη, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση της έναρξης της προπαρασκευής και την κατ' επανάληψη διακοπή αυτής κατά τη διάρκεια της ημέρας. Κατά τη δεύτερη ημέρα της προπαρασκευής, οι καιρικές συνθήκες και η ορατότητα βελτιώθηκαν σημαντικά, ενώ κατά την τρίτη ημέρα επικράτησε ξανά βροχόπτωση, με αποτέλεσμα οι προκληθείσες φθορές επί των Ιαπωνικών έργων αμυντικής οργάνωσης να είναι εξαιρετικά περιορισμένες.

Στις 19 Φεβρουαρίου 1945, οι καιρικές συνθήκες και η ορατότητα παρουσίασαν βελτίωση και τα πυρά προπαρασκευής πριν την Ώρα «Η»¹³, επικεντρώθηκαν επί των ακτών αποβάσεως. Κατά το χρονικό διάστημα από 08:05 έως 08:25, τα πλοία διέκοψαν προσωρινά την εκτέλεση πυρών και προωθήθηκαν στις τελικές

11. Bieri 1945, 1-10.

12. Bartley 1954, 40-42.

13. Ως Ώρα «Η», δηλαδή ως ώρα εκτέλεσης της απόβασης, είχε καθορισθεί η 09:00.

τους θέσεις, ενώ περίπου 120 μαχητικά και βομβαρδιστικά αεροσκάφη προέβησαν στην προσβολή των ακτών αποβάσεως¹⁴.

Τα αποτελέσματα των πυρών προπαρασκευής υπήρξαν εξαιρετικά περιορισμένα, λόγω:

- Της απόφασης περιορισμού της χρονικής διάρκειας της προπαρασκευής σε 3 μόνο ημέρες.
- Της ανάπτυξης των Ιαπωνικών δυνάμεων, όχι επί των ακτών αποβάσεως, αλλά στο εσωτερικό της νήσου.
- Της κατάλληλης επιλογής των θέσεων των Ιαπωνικών έργων αμυντικής οργάνωσης, καθώς και της εξαιρετικής παραλλαγής και ποιότητας κατασκευής αυτών.
- Των δυσμενών καιρικών συνθηκών που επικρατούσαν στην περιοχή.

Πυρά Υποστηρίξεως

Εικόνα 7: Επιχειρήσεις Εγγύς Αεροπορικής Υποστήριξης από Μαχητικά Αεροσκάφη στις 5 Μαρτίου 1945 (Brimelow 2018)

Από την Ώρα «Η» και μετά, δηλαδή από την απόβαση των πρώτων Αμερικανικών δυνάμεων επί της νήσου και μέχρι την ολοκλήρωση της επιχείρησης, τα πυρά υποστηρίξεως επικεντρώθηκαν στην προσβολή απρόοπτων στόχων και στην εκτέλεση προγραμμαμάτων βολής, με σκοπό την υποστήριξη των επιμέρους επιχειρήσεων των επίγειων τμημάτων ελιγμού. Από το απόγευμα της ημέρας D και μετά, σημαντική προσθήκη στα πυρά των ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων υπήρξαν τα πυρά του πυροβολικού, το οποίο αποτελούταν από 14 Μοίρες με 24 οβιδοβόλα των 155 χιλιοστών και 144 οβιδοβόλα των 75 και 105 χιλιοστών, καθώς και από 2 αποσπάσματα τροχοφόρων εκτοξευτών ρουκετών.

14. Bartley 1954, 49-52.

Στις 08:57, λίγο πριν την άφιξη της Αποβατικής Δύναμης στις ακτές, ξεκίνησε η μεταφορά των πυρών υποστηρίξεως προς το εσωτερικό της νήσου, η οποία διεξήχθη κλιμακωτά, με τη βοήθεια εναέριων παρατηρητών, παράλληλα με την προώθηση του μετώπου των επίγειων τμημάτων ελιγμού¹⁵. Την ημέρα D, αποβιβάστηκαν επί της νήσου οι πρώτες 6 Μοίρες πυροβολικού, τα οβιδοβόλα των οποίων βρίσκονταν φορτωμένα επί αμφίβιων τροχοφόρων οχημάτων που παρουσίαζαν σημαντικά προβλήματα πλευστότητας, με αποτέλεσμα αρκετά εξ' αυτών να βυθιστούν.

Την ημέρα D+2, 50 περίπου Ιαπωνικά αεροσκάφη πραγματοποίησαν επίθεση αυτοκτονίας, με αποτέλεσμα τη βύθιση του αεροπλανοφόρου «Bismarck Sea», και την πρόκληση σοβαρότατων φθορών σε αρκετά ακόμη πλοία. Την ημέρα D+3 μετά τη δύση του ηλίου, η ΔΕ 58 αποχώρησε οριστικά από την περιοχή, ενώ την ημέρα D+4 έλαβε χώρα η προσωρινή αποχώρηση και των υπολοίπων Αμερικανικών αεροπλανοφόρων για ανεφοδιασμό σε καύσιμα, με αποτέλεσμα να παρουσιαστούν δυσχέρειες σε ότι αφορά την παροχή εγγύς αεροπορικής υποστηρίξεως. Την ημέρα D+11, ολοκληρώθηκαν οι εργασίες αποκατάστασης του διαδρόμου προσγείωσης υπ' αριθμόν 1 και από την ημέρα D+15 στάθμευσαν επί της νήσου μαχητικά αεροσκάφη P-51 και P-61. Μέχρι την ημέρα D+20 είχε αποχωρήσει και το τελευταίο αεροπλανοφόρο από την περιοχή, μέχρι την μέρα D+27 ολοκληρώθηκε η αποχώρηση της πλειοψηφίας των Μοιρών πυροβολικού, ενώ μέχρι την ημέρα D+33 είχαν αποχωρήσει και τα τελευταία αντιτορπιλικά.

Σε αντίθεση με τα απογοητευτικά αποτελέσματα των πυρών προπαρασκευής, μετά την Ώρα «H» επικράτησε ικανοποίηση σχετικά με την παροχή συνεχούς και άμεσης υποστηρίξεως με πυρά από τις ναυτικές δυνάμεις. Σε ότι αφορά την παροχή εγγύς αεροπορικής υποστηρίξεως, κατά το χρονικό διάστημα από την αποχώρηση της ΔΕ 58 και μέχρι την άφιξη των μαχητικών P-51 επί της νήσου, αυτή παρουσίασε σημαντικές δυσχέρειες. Τα οβιδοβόλα 75 χιλ. και 105 χιλ. αποδείχθηκαν αναποτελεσματικά έναντι των Ιαπωνικών έργων αμυντικής οργάνωσης, ενώ τα οβιδοβόλα 155 χιλ. ήταν απαραίτητο να εκτελέσουν έως και 12 βολές στο ίδιο σημείο, προκειμένου να προκαλέσουν αξιόλογες φθορές. Σε ότι αφορά τον συντονισμό των πυρών υποστηρίξεως, αυτός υπήρξε σε γενικές γραμμές αποτελεσματικός και έλαβε χώρα αποκατάσταση των απαιτούμενων Αξιωματικών Συνδέσμων σε όλα τα κλιμάκια.

15. Alexander, Joseph. «Closing In: Marines in the Seizure of Iwo Jima.» The Project Gutenberg. 30 Μαΐου 2015. <https://www.gutenberg.org/cache/epub/49080/pg49080-images.html> (πρόσβαση στις 16 Οκτωβρίου 2023).

Εικόνα 8: Η Αμφίβια Επιχείρηση επί της Νήσου Ίβο Τζίμα (Brimelow 2018)

Η Αμερικανική αμφίβια επιχείρηση επί της νήσου Ίβο Τζίμα, υπήρξε μία εξαιρετικά πολύπλοκη επιχείρηση, για την υλοποίηση της οποίας απαιτήθηκε η πραγματοποίηση πολύμηνης προετοιμασίας και η συγκρότηση μίας πολυάριθμης διακλαδικής δύναμης, αποτελούμενης από επίγειες, αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις.

Η συμβολή των Αμερικανικών αεροπορικών δυνάμεων υπήρξε εξαιρετικά σημαντική, καθόσον αυτές παρείχαν συνεχή και ποικιλόμορφη υποστήριξη προς τις επίγειες δυνάμεις ελιγμού, ενώ επίσης απέκτησαν και διατήρησαν την αεροπορική υπεροχή στην ευρύτερη περιοχή, με αποτέλεσμα η εχθρική αεροπορία να καταστεί αδύνατο να παρέμβει αποφασιστικά στην εξέλιξη της επιχείρησης.

Ο ρόλος των Αμερικανικών ναυτικών δυνάμεων υπήρξε επίσης εξαιρετικά σημαντικός για την επιτυχή εξέλιξη της επιχείρησης, καθόσον αυτές παρείχαν υποστήριξη σε πολλαπλά επίπεδα προς τις επίγειες δυνάμεις ελιγμού, ενώ επίσης εξασφάλισαν τον θαλάσσιο έλεγχο στην περιοχή της αμφίβιας επιχείρησης, καθιστώντας την παρουσία των εχθρικών ναυτικών δυνάμεων σε αυτή, σχεδόν ανύπαρκτη.

Τα αποτελέσματα των Αμερικανικών πυρών, τόσο πριν την προπαρασκευή, όσο και κατά τη διάρκεια αυτής, υπήρξαν απογοητευτικά. Μετά την προπαρασκευή, η παροχή πυρών υποστηρίξεως από τις ναυτικές δυνάμεις υπήρξε ικανοποιητική, ενώ η παροχή εγγύς αεροπορικής υποστήριξης παρουσίασε κατά περιόδους δυσχέρειες. Από πλευράς πυροβολικού, οι διαθέσιμοι τύποι οβιδοβόλων αποδείχθηκαν αναποτελεσματικοί εναντίον των Ιαπωνικών έργων αμυντικής οργάνωσης.

Παρά την επιτυχή έκβαση της επιχείρησης και την τελική κατάληψη της νήσου από τις Αμερικανικές δυνάμεις, έλαβαν χώρα ορισμένα σημαντικά σφάλματα σε θέματα σχεδίασης, με σημαντικότερο από αυτά, την απόφαση περιορισμού της διάρκειας της προπαρασκευής σε 3 μόνο ημέρες.

Διδάγματα

Από τη μελέτη της επιχείρησης «DETACHMENT», είναι δυνατό να εξαχθούν πολλά χρήσιμα διδάγματα, τα κυριότερα εκ των οποίων είναι τα κάτωθι:

- Για την επιτυχή εκτέλεση μίας αμφίβιας επιχείρησης, απαιτείται η υποστήριξη αυτής από ισχυρές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις, ικανές να εξασφαλίσουν τον θαλάσσιο έλεγχο και την αεροπορική υπεροχή στην περιοχή.
- Κατά την εκτέλεση μίας αμφίβιας επιχείρησης, δημιουργούνται τεράστιες απαιτήσεις υποστήριξης από πλευράς ΔΜ, τις οποίες απαιτείται οι ναυτικές ή / και οι αεροπορικές δυνάμεις να δύνανται να ικανοποιήσουν για μεγάλο, ενδεχομένως, χρονικό διάστημα.
- Για την αποτελεσματική προσβολή μίας οχυρωμένης αμυντικής τοποθεσίας απαιτείται, αφενός μεν η εκτέλεση μεγάλου όγκου πυρών προπαρασκευής για μακρά χρονική περίοδο, αφετέρου δε η ύπαρξη σημαντικών αποθεμάτων πυρομαχικών, πριν από την έναρξη της επιχείρησης. Επίσης, είναι απαραίτητη η παρατήρηση των εκτελούμενων πυρών, έτσι ώστε η προσβολή των στόχων να πραγματοποιείται με ακρίβεια, καθόσον οι βολές περιοχής, ιδιαίτερα όταν αυτές δεν παρατηρούνται, δεν επιφέρουν σημαντική φθορά επί των οχυρωμένων θέσεων.
- Η αποτελεσματικότητα των πυρών πυροβολικού, ιδιαίτερα των οβιδοβόλων μικρών διαμετρημάτων, είναι περιορισμένη εναντίον ισχυρά οχυρωμένων θέσεων.
- Η ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού συστήματος συντονισμού των πυρών υποστηρίξεως, είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση της βέλτιστης δυνατής εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων των διαθέσιμων μέσων πυρός.
- Η χρησιμοποίηση εναέριων μέσων παρατήρησης για τον εντοπισμό στόχων και την κατεύθυνση των πυρών, είναι δυνατό να συνδράμει αποφασιστικά στην καταστροφή όσων εχθρικών δυνάμεων διαφεύγουν της επίγειας παρατήρησης.
- Κατά την εκτέλεση μίας αμφίβιας επιχείρησης, οι ναυτικές και οι αεροπορικές δυνάμεις απαιτείται να δύνανται να υποστηρίξουν την αποβατική δύναμη με πυρά, κατ' ελάχιστον μέχρι την πλήρη ανάπτυξη των τμημάτων πυροβολικού επί της ακτής.

Η αμφίβια επιχείρηση των Αμερικανικών δυνάμεων επί της νήσου Ίβο Τζίμα χαράχθηκε στην ιστορική μνήμη ως μία από τις φονικότερες μάχες στην περιοχή του Ειρηνικού Ωκεανού, λόγω του σκληρού αγώνα που διεξήχθη από τις δυνάμεις των Αμερικανών πεζοναυτών, της λυσσαλέας αντίστασης των Ιαπώνων υπερασπιστών της νήσου και της εκατόμβης νεκρών που δημιουργήθηκε και από τις δύο πλευρές. Η κατάληψη της νήσου όμως δε θα είχε καταστεί δυνατή, αν δεν παρέχόταν η απαιτούμενη υποστήριξη στις επιχειρήσεις των επίγειων τμημάτων ελιγμού, από μία πανίσχυρη ναυτική αρμάδα και από μία πολυάριθμη αεροπορική δύναμη.

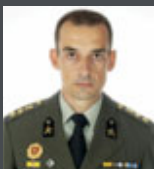
Από τη μελέτη της υπόψη επιχείρησης, εξάγονται πολλά χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τη διεξαγωγή των διακλαδικών επιχειρήσεων, τα οποία σχεδόν 80 χρόνια αργότερα, εξακολουθούν να παραμένουν επίκαιρα εφόσον αναχθούν καταλλήλως στο πλαίσιο του σύγχρονου επιχειρησιακού περιβάλλοντος.

Βιβλιογραφία

- Alexander, Joseph. «Closing In: Marines in the Seizure of Iwo Jima.» The Project Gutenberg. 30 Μαΐου 2015. <https://www.gutenberg.org/cache/epub/49080/pg49080-images.html> (πρόσβαση στις 16 Οκτωβρίου 2023).
- Alexander, Joseph. «The Battle of Iwo Jima: A 36-day bloody slog on a sulfuric island». Army Times. 17 Φεβρουαρίου 2018. <https://www.armytimes.com/news/2018/02/17/the-battle-of-iwo-jima-a-36-day-bloody-slog-on-a-sulfuric-island/> (πρόσβαση στις 17 Οκτωβρίου 2023).
- Bartley, Whitman. Iwo Jima: Amphibious Epic. Washington D.C.: Historical Branch G-3 Division Headquarters U. S. Marine Corps, 1954.
- Bieri, Bernhard. Amphibious Operations-Capture of Iwo Jima-16 February to 16 March 1945-CominCh P-0012. Washington D.C.: United States Fleet, Headquarters of the Commander in Chief, 1945.
- Brimelow, Ben. «73 years ago a war photographer snapped the most iconic image of World War II - here's the story of the battle behind the photo». Business Insider. 23 Φεβρουαρίου 2018. <https://www.businessinsider.com/iwo-jima-world-war-ii-battle-photo-marines-japan-backstory-2018-2> (πρόσβαση στις 25 Οκτωβρίου 2023).
- Brown, Dudley. G-3, Headquarters, Expeditionary Troops, Task Force 56, Report of Seizure, Occupation, and Defense of Iwo Jima (19 February-16 March 1945). San Francisco: Headquarters, Fleet Marine Force, Pacific, 1945.
- Brown, Ronald. A Brief History of the 14th Marines. Washington D.C.: History and Museums Division Headquarters, U.S. Marine Corps, 1990.

- Burrell, Robert. The Ghosts of Iwo Jima. Texas: Texas A&M University Press, 2006.
- Butler, Michael. The Evolution of Marine Artillery: A History of Versatility and Relevance. Quantico: United States Marine Corps, Command and Staff College, Marine Corps University, 2012.
- Fries, Carsten. «Battle of Iwo Jima 19 February-26 March 1945». Naval History and Heritage Command. Φεβρουάριος 2020. <https://www.history.navy.mil/browse-by-topic/wars-conflicts-and-operations/world-war-ii/1945/battle-of-iwo-jima.html> (πρόσβαση στις 16 Οκτωβρίου 2023).
- Hudson, Myles. «Battle of Iwo Jima World War II». Britannica. 12 Φεβρουαρίου 2023. <https://www.britannica.com/topic/Battle-of-Iwo-Jima> (πρόσβαση στις 16 Οκτωβρίου 2023)
- McFadden, Brian. Marine Close Air Support In World War II. Kansas: Fort Leavenworth, 1999.
- MilitaryImages.Net. «Consolidated B24 bomber iwo jima». 19 Ιουλίου 2017. <https://www.militaryimages.net/media/consolidated-b-24-bomber-iwo-jima.115310/> (πρόσβαση στις 20 Δεκεμβρίου 2023).
- Nalty, Bernard & Danny Crawford. The United States Marines on Iwo Jima The Battle and the Flag Raisings. Washington D.C.: History and Museums Division Headquarters, U.S. Marine Corps, 1995.
- Nicholas, Mark. «The Battle of Iwo Jima - A Sailor's View». Naval History and Heritage Command. 16 Απριλίου 2020. <https://www.history.navy.mil/browse-by-topic/wars-conflicts-and-operations/world-war-ii/1945/battle-of-iwo-jima/iwo-jima-sailors-view.html> (πρόσβαση στις 28 Οκτωβρίου 2023).
- Smith, Charles. A Brief History of the 12th Marines. Washington D.C.: Historical Division Headquarters, U.S. Marine Corps, 1972.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Αντισυνταγματάρχης (ΠΒ) Σταύρος-Αννίβας Πανταζής αποφοίτησε από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το έτος 2003. Έχει εκτελέσει τα καθήκοντα του Διοικητή Πυροβολαρχίας, του Αξωματικού Επιχειρήσεων και του Υποδιοικητή σε Μοίρες Πυροβολικού, καθώς και του Επιτελή και του Διευθυντή Επιτελικού Γραφείου σε επιτελεία επιπέδου Μ/Κ Ταξιαρχίας και Μ/Κ Μεραρχίας ΠΖ. Έχει υπηρετήσει στη Σχολή Πυροβολικού, ως Εκπαιδευτής και Επιτελής του Γραφείου Μελετών, καθώς και στο ΓΕΣ ως Υπασπιστής του κ. Αρχηγού ΓΕΣ. Είναι απόφοιτος της Σχολής ΠΒ της Ελλάδος και των ΗΠΑ, της Σχολής Πολέμου Στρατού Ξηράς και της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου. Ομιλεί την Αγγλική και είναι μεταπτυχιακός φοιτητής του τμήματος της Νομικής του ΑΠΘ.

"Εισβολή Γερμανίας στην Ελλάδα Απρίλιος 1941"

του Ταξίαρχου (εα) Νικολάου Μπινιατίδη

Εισαγωγή

Ήταν 06 Απριλίου 05:15 το πρωί, όταν τα γερμανικά στρατεύματα, εφαρμόζοντας το Γερμανικό Σχέδιο επίθεσης κατά της Ελλάδας MARITA, εισέβαλαν στο Ελληνικό έδαφος που το υπερασπιζόταν ο Ελληνικός Στρατός αμυνόμενος με το Σχέδιο άμυνας ΙΒα».

Τα αναγραφόμενα στο παρόν άρθρο είναι προϊόν σύγκρουσης του συναισθηματισμού ενός Έλληνα Αξιωματικού και της ψυχρής και αντικειμενικής μελέτης των συγγραμμάτων που μνημονεύονται στη βιβλιογραφία, αλλά κυρίως των γερμανικών αρχείων που για πρώτη φορά περιέρχονται στη διάθεση των μελετητών και καταδεικνύουν την άλλη διάσταση της υψηλής στρατηγικής που εφαρμόζαν τουλάχιστον οι καθαρά επαγγελματίες Στρατηγοί της Ναζιστικής Γερμανίας και όχι ο αλλόφρων Χίτλερ.

Το Γερμανικό Σχέδιο Επιχειρήσεων (MARITA)

(Εικόνα 1, Σχεδιάγραμμα 1)

Το Γερμανικό Σχέδιο επίθεσης στηριζόταν στον επιθετικό χαρακτήρα, σύμφωνα με τη σύγχρονη τακτική του Blitzkrieg και προσαρμοσμένα πλήρως στις απαραίτητες, γι' αυτήν, παραμέτρους των σύγχρονων χερσαίων και αεροπορικών συστημάτων, δηλαδή τεθωρακισμένων αρμάτων μάχης σε συνδυασμό με αεροσκάφη κάθετης εφόρμησης (Stukas), που δημιουργούσαν πανίσχυρα και ταχυκίνητα συγκροτήματα μάχης. Ήταν ένα σχέδιο προσανατολισμένο σε νέα δόγματα

Hauptquartier, den 13.12.1940

*Der Oberste Befehlshaber
der Wehrmacht
OKW-FS/AM I.
Nr. 334/3649 g.K.C.aff.*

*Geheime Kommandosache
Chef Sachz.
Nur durch Offizier*

*12 Ausfertigungen
2. Ausfertigung.*

*Weisung Nr. 20 für die Kriegführung
Unternehmen Marita*

1.) Der Ausgang der Kämpfe in Albanien läßt sich noch nicht übersehen. Angesichts der bedrohlichen Lage in Albanien ist es doppelt wichtig, daß englische Besatzungen unter dem Schutze einer Balkanfront eine vor allem für Italien, daneben für das rumänische Ölgebiet, gefährliche Luftbasis zu schaffen, vereitelt werden.

2.) Meiner Absicht ist daher:
a) in den nächsten Monaten in Südrußland eine sich allmählich verstärkende Kräftegruppe zu bilden.

b) nach Eintreten günstiger Witterung - voraussichtlich im März - diese Kräftegruppe über Bulgarien hinweg zur Besetzung der Ägäischen Nordküste und - sollte dies erforderlich sein - des ganzen griechischen Festlandes anzusetzen (Unternehmen Marita). Mit der Unterstützung durch Luftgarnison ist zu rechnen.

3.) Für die *Versammlung der Kräftegruppe* in Rumänien gilt:

a) Die im Dezember eintreffende 16. Pz-Div tritt zur Herzmmission, an deren Aufgaben sich nicht ändert.

b) Anschließend ist eine Kräftegruppe von etwa 7 Div. (= 1. Aufmarschstellung nach Südrußland) zu überführen. Fliegerkräfte zur Vorbereitung des Donaubereiches können in der *erforderlichen Umfang* bereits in die Transporte der 16. Pz-Div. eingegliedert werden (als *Leistungstruppe*). Über ihren Einsatz an der Fronta behält der Oberbefehlshaber des Heeres jederzeit meine Entscheidung.

c) Nachfließen weiterer Transporte bis zu der für das Unternehmen Marita vorgesehenen Höchstgrenze insgesamt 24 Div. ist vorzubereiten.

- 85 -

d) Für die Luftwaffe kommt es darauf an, den Luftschutz für die Versammlung sicherzustellen sowie auf rumänischem Boden erforderliche Führungs- und Nachschubeinrichtungen vorzubereiten.

4.) Das Unternehmen Marita selbst ist auf folgender Grundlage vorzubereiten:

a) Erstes Ziel der Operation ist die Besetzung der Ägäischen Küste und des Beckens von Saloniki. Fortsetzung des Angriffs über Larissa und die Enge von Korinth kann notwendig werden.

b) Der Flankenschutz gegen die Türkei wird der bulgarischen Armee zufallen, ist jedoch darüber hinaus durch die Bereitstellung deutscher Verbände zu stützen und zu sichern.

c) Ob sich bulgarische Verbände außerdem am Angriff beteiligen, ist ungewiß.

Ebenso ist die jugoslawische Haltung jetzt noch nicht klar zu übersehen.

d) Aufgabe der Luftwaffe wird es sein, den Vorstoß des Heeres in allen Abschnitten wirksam zu unterstützen, die gegnerische Luftwaffe auszuschalten und - soweit möglich - englische Stützpunkte auf griechischen Inseln durch Luftlandung in Besitz zu nehmen.

e) Die Frage, in welcher Weise das Unternehmen Marita durch die italienische Wehrmacht zu unterstützen und die Übereinstimmung der Operationen herbeizuführen ist, bleibt späterer Entscheidung vorbehalten.

5.) Die auf dem Balkan besonders große politische Auswirkung militärischer Vorbeitzungen erfordert die genaue Steuerung aller diesbezüglichen Maßnahmen der Oberkommandos.

Die Antransporte durch Ungarn und ihr Eintreffen in Rumänien werden vom Oberkommando der Wehrmacht schrittweise angemeldet und sind zunächst mit einer Verstärkung der Wehrmachtsmission in Rumänien zu begründen.

Besprechungen mit den Rumänen oder Bulgaren, die auf unsere Absichten schließen lassen, sowie Unternehmung der Italiener, unterliegen im Einzelfall meiner Genehmigung; ebenso: Entsendung von Erkundungsorganen und Vorkommandos.

6.) Nach Durchführung des Unternehmens Marita ist beabsichtigt, die Masse der hierfür eingesetzten Verbände zu *neuer Verwendung* heranzuziehen.

7.) Meinungen der Herren Oberbefehlshaber über ihre Absichten - beim Heer bereits geschehen - sche ich entgegen. Für die geplanten

- 86 -

πολέμου, όπως το Blitzkrieg που βασιζόταν στα σύγχρονα οπτικά συστήματα, τα οποία εξασφάλιζαν την ισχύ πυρός, την ταχυκινησία και την αεροπορική υπεροχή και, κυρίως, τον αιφνιδιασμό.

Το Γερμανικό Σχέδιο Επιχειρήσεων, γνωστό με τον κωδικό όνομα MARI-TA, από την πρώτη εκπόνησή του σε πολύ γενικές γραμμές έως την τελευταία επεξεργασία του ως διαταγής της 12ης Στρατιάς, προσδιόριζε ως κύριο σκοπό της επιχείρησης την **κατάληψη της Θεσσαλονίκης** και τις ακτές του Αιγαίου και στη συνέχεια κατάληψη ολόκληρης της Ελλάδος. Στην Weisung¹ 20 (23-12-40) αναφέρεται ρητά ο σκοπός της επιχείρησης. Στη συμπληρωματική Weisung προς την 12η Στρατιά (22-3-41) αναφέρεται η δυνατότητα των Ελλήνων να εστιάσουν την άμυνα τους στην περιοχή δυτικά και νοτιοδυτικά της Θεσσαλονίκης, εγκαταλείποντας την περιοχή στα ανατολικά της και διενεργώντας επιβραδυντικό αγώνα κατά της γερμανικής προέλασης, μέσω Στρυμόνα και Αξιού (Βαρδάρη). Έτσι, η διαταγή επιχειρήσεων εξειδικεύει τις ενέργειες των γερμανικών δυνάμεων που πρέπει να κινηθούν, με σκοπό να προιδεάσουν τις ελληνικές δυνάμεις που βρίσκονται ανατολικά του Βαρδάρη να κατευθυνθούν δυτικά και να τις εξουδετερώσουν και ταυτόχρονα να εισέλθουν στην ορεινή χώρα δυτικά της Θεσσαλονίκης, προτού οι Έλληνες οργανωθούν. Το σχέδιο προέβλεπε και κατάληψη των νησιών Θάσου, Σαμοθράκης και Λήμνου.

Στη διαταγή του Γραφείου Επιχειρήσεων της Ο.Κ.Η. (Διοίκησης Στρατού) της 26-3-41, που εκδόθηκε μετά τη γιουγκοσλαβική μεταστροφή και απο-

1. Weisung Δγη Επιχειρήσεων της OKW (Ανωτάρας Διοικήσεως) όπως Εικόνα 1.

τυπώνει έκδηλα το μένος κατά της Γιουγκοσλαβίας, αναφέρονται για πρώτη φορά ταχυκίνητες τεθωρακισμένες δυνάμεις, για να συντρίψουν τη Γιουγκοσλαβία και στη συνέχεια να κινηθούν κατά της Ελλάδος, με σκοπό την κατάληψη της **λεκάνης της Θεσσαλονίκης**.

Σε νέα εκσυγχρονισμένη Weisung της OKW, με αριθ. 25 της 27-3-41, ο Χίτλερ διατάζει και νέα σύσκεψη στη Βιέννη, στις 29 Μαρτίου, για τον συντονισμό της επιχείρησης, με τον Διοικητή της 12ης Στρατιάς στρατάρχη List, τον Διοικητή των τεθωρακισμένων στρατηγό von Kleist, τον Διοικητή της 2ης Στρατιάς στρατηγό von Weichs και τον αντιστράτηγο Paulus ως εκπρόσωπο της O.K.H. Στόχος η καταστροφή του Βελιγραδίου με ολοήμερες και ολονύχτιες αεροπορικές επιδρομές και ταυτόχρονα η έναρξη της Επιχείρησης MARITA προσωρινά με τον περιορισμένο σκοπό να καταληφθεί η λεκάνη της Θεσσαλονίκης και τα υψίπεδα της Έδεσσας, καθώς και να αποτραπεί η δημιουργία μετώπου μεταξύ Ολύμπου και Έδεσσας.

Την τελική επεξεργασία του Σχεδίου Επίθεσης ανέλαβε η 12η Στρατιά του στρατηγού List.

Συνοπτικά το γερμανικό Σχέδιο Επίθεσης, όπως εξειδικεύτηκε από το Επιτελείο της 12ης Στρατιάς, προέβλεπε τα εξής²:

- Επίθεση στη Δυτική Θράκη ΒΑ της Ξάνθης από το XXX Σώμα Στρατού υπό τον στρατηγό Ott με δύο Μεραρχίες Πεζικού, την 50ή και την 164η. Περαιτέρω προώθηση προς κατάληψη του Αιγαίου πελάγους και των νησιών του Β. Αιγαίου.

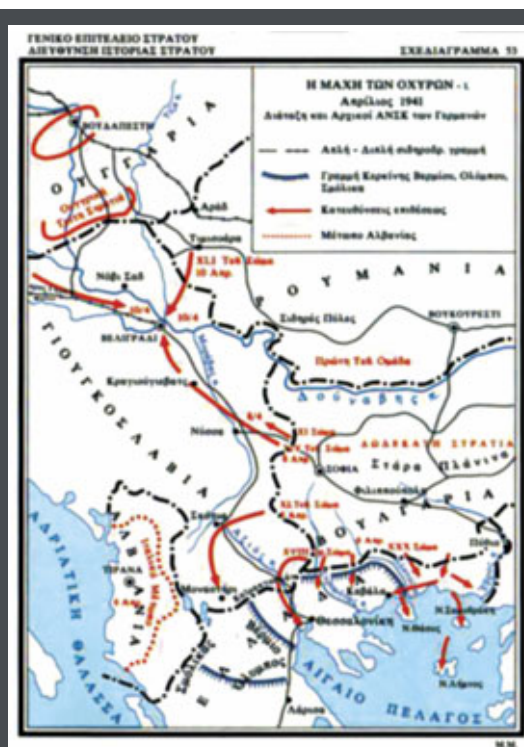
2. Θέματα Στρατιωτικής Ιστορίας ΔΙΣ/ΓΕΣ, Αθήνα 1999, σελ 280

Vorbereitungen sind mir genaue Zeitpläne vorzulegen; auch über die notwendigen Rückbewegungen aus der Rüstungsindustrie (Wiederaufstellung von Urlaubsdilvisionen).

(gez.) Adolf Hitler

Vorstellung:	
Ob. d. H. (Op. Abt.)	1. Ausfertigung
Ob. d. M. (Stk.)	2. "
Ob. d. L. (Lw. Führ. Stab)	3. "
Chef der deutschen Wehrmachtdivision in Rumänien	4. "
O.K.W.:	
Wfst.	5. "
Abt. L.	6. - 5. "
WNV	10. "
Chef des Wehrr. Transp. Wesens	11. "
Ausl./Abw.	12. "

Εικόνα 1

Σχεδιάγραμμα 1

- Επίθεση κατά της Γραμμής Μεταξά από το XVIII Ορεινό Σώμα Στρατού υπό τον στρατηγό Fr. Böhme, με δύο ορεινές Μεραρχίες, την 5^η και την 6^η, την 72^η Μεραρχία Πεζικού, το 175^ο Σύνταγμα Πεζικού που θα επιχειρούσαν διάσπαση της οχυρωματικής γραμμής και τη 2^η Τεθωρακισμένη Μεραρχία υπό τον στρατηγό von Veiel, η οποία υπερκερώντας τη Γραμμή Μεταξά εκ δυσμών θα **καταλάμβανε τη Θεσσαλονίκη** για να αποκόψει τις δυνάμεις της Ανατολικής Μακεδονίας.
- Επίθεση στη Δυτική Μακεδονία από το XXXX Τεθωρακισμένο Σώμα Στρατού υπό τον στρατηγό Stumme με δύο τεθωρακισμένες Μεραρχίες, την 9^η και την 5^η, την 73^η Μεραρχία Πεζικού και την επίλεκτη Μεραρχία 55-Leibstandarte Adolf Hitler υπό τον Sepp Dietrich, με σκοπό να αποκαταστήσει επαφή με τις Ιταλικές δυνάμεις της Αλβανίας, να χωρίσει τις Γιουγκοσλαβικές, Ελληνικές και Βρετανικές δυνάμεις και να τις καταστρέψει προσβάλλοντάς τις χωριστά.
- Επομένως, στην επίθεση κατά της Ελλάδος στα γερμανικά σχέδια σταθερός στόχος παρέμενε η Θεσσαλονίκη.

Το Ελληνικό Σχέδιο Επιχειρήσεων (ΙΒα) (Σχεδιάγραμμα 2)

Σχεδιάγραμμα 2

Σε αντίθεση με το επιθετικό και σύγχρονο σχέδιο επιχειρήσεων του Γερμανικού Επιτελείου, που βασιζόταν στο νέο δόγμα του αστραπιαίου πολέμου (Blitzkrieg)³, το Ελληνικό Σχέδιο ήταν καθαρά αμυντικό, και μάλιστα πεπαλαιωμένο,

3. Τον όρο χρησιμοποίησε πρώτος ο βαθύς γνώστης της τακτικής των τεθωρακισμένων, στρατηγός H. Guderian στο βιβλίο του *Achtung Panzer*, Βερολίνο 1937 (ανατ. Λονδίνο 1952). Για την εξέλιξη της τακτικής βλ. R. Citino, *The Evolution of Blitzkrieg Tactics*, N.Y., Λονδίνο 1987. Για την ιστορία της συγκρότησης των τεθωρακισμένων μονάδων βλ. H. Guderian, *Αναμνήσεις ενός Στρατιώτη*, Αθήνα 2006

αφού ήταν ακατανόητα προσανατολισμένο στη στρατηγική σκέψη του Α' Π.Π., έχοντας ως κέντρο βάρους τη Γραμμή Μεταξά, στο πρότυπο της γαλλικής άμυνας με τη Γραμμή Μαζινό. Το τραγικό ήταν η εγκατάλειψή της, εγκαταλείποντας ουσιαστικά την άμυνα της Θεσσαλονίκης, που δεν προβλεπόταν σε κανένα ελληνικό σχέδιο. Η μοιραία αυτή στρατηγική επιλογή, αποτέλεσμα του στατικού αμυντικού δόγματος, δεν θα έμενε χωρίς συνέπειες. Το επιτελείο της 12ης Στρατιάς ήταν αυτό που σχεδίασε την αιφνιδιαστική επίθεση στην αδύναμη οσφύ της αμυντικής διατάξεως με τη 2η τεθωρακισμένη Μεραρχία του von Veiel. Η εγκατάλειψη της άμυνας στην κοιλάδα του Αξιού και τη Θεσσαλονίκη ήταν ένα μείζον στρατηγικό λάθος στο οποίο δεν έπρεπε να οδηγηθεί το Ελληνικό Επιτελείο και οι Βρετανοί, όταν μάλιστα προηγήθηκε η περίπτωση της Γαλλίας, όπου οι ταχικίνητες δυνάμεις παρέκαμψαν τη Γραμμή Μαζινό και εισέβαλαν στις Αρδέννες, αιφνιδιάζοντας τους συμμάχους.

Το Σχέδιο Επιχειρήσεων των Γερμανών που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα είχε ως πρότυπο το Σχέδιο Επίθεσης του Erich von Mannstein στη Δυτική Ευρώπη με τη διάβαση των Αρδεννών, με τη διαφορά ότι η κοιλάδα του Αξιού δεν προέβαλλε τα φυσικά εμπόδια των Αρδεννών. Λόγω αυτής της αδυναμίας της αμυντικής μας διάταξης, οι γερμανικές δυνάμεις κατέλαβαν την Θεσσαλονίκη, που αποτελούσε στόχο όλων των γερμανικών σχεδίων. Έτσι, αναγκάστηκε η Ελλάδα να προχωρήσει στην πρώτη Συνθηκολόγηση του πολέμου, στις 9 Απριλίου 1941, και να ακυρώσει έμπρακτα την άμυνα των οχυρών, παρά τη γενναιότητα των υπερασπιστών τους.

Ο ελιγμός της 2ης Τ/Θ Μεραρχίας υπήρξε αποφασιστικός για τη μάχη των οχυρών. Δεν πρέπει όμως να παραβλέψουμε και την επιτυχή διείσδυση της 5^{ης} και της 6^{ης} Ορεινής Μεραρχίας που έδιναν τη δυνατότητα, αν συνεχιζόταν ο αγώνας να προσβληθεί το Ρούπελ από τα νώτα⁴.

Αρνητική επίσης υπήρξε η εμμονή του Παπάγου να μην αποσύρει δυνάμεις από το Αλβανικό θέατρο επιχειρήσεων για ενίσχυση της άμυνας του πιο αδύναμου σημείου της οχύρωσης στην κοιλάδα του Αξιού και να μην διατάξει υποχώρηση των δυνάμεων σε μια νέα αμυντική γραμμή.

Έχει σωστά επισημανθεί⁵ ότι, ενώ η Ελλάδα αντιμετώπιζε ως επικείμενη τη γερμανική επίθεση, συνέχιζε με τον μεγαλύτερο όγκο των δυνάμεών της την επιθετική της ενέργεια στο Αλβανικό μέτωπο, χωρίς μάλιστα να ληφθεί υπόψη ότι ένας υπερκερωτικός ελιγμός, μέσω της γραμμής Φλώρινα-Λίμνη Βεγορίτιδα, θα έπληττε σοβαρά την βόρεια πλευρά της διάταξής της, με κίνδυνο εγκλωβισμού των ελληνικών δυνάμεων.

4. H. A. Richter, Η Ιταλογερμανική επίθεση εναντίον της Ελλάδος Αθήνα 1998., σ. 453.

5. H. A. Richter, *ό.π.*, σ. 477.

Το γεγονός επίσης ότι οι ελληνικοί αμυντικοί σχεδιασμοί εξαρτώνταν από τη στάση της Γιουγκοσλαβίας, ήταν ένα ακόμη τραγικό λάθος, διότι έτσι το κέντρο βάρους της άμυνας μετατέθηκε στην Γραμμή Μεταξά. Έπρεπε ο Παπάγος να υποθέσει βάσιμα πως οι Γερμανοί, είτε είχαν στο πλευρό τους τη Γιουγκοσλαβία, είτε όχι, θα χρησιμοποιούσαν τα εδάφη τους για την υλοποίηση των στόχων του σχεδίου MARITA.

Έτσι, έπρεπε εξ αρχής να μην εξαρτηθεί η άμυνα της Θεσσαλονίκης από τη στάση της Γιουγκοσλαβίας και να ενισχυθεί κατάλληλα με μεταφορά 2-3 Μεραρχιών από το Αλβανικό Μέτωπο.

Η απουσία έγκαιρης ανάλυσης των σύγχρονων απειλών ενός πεδίου μάχης, όπως τα αεροσκάφη και τα τανκς, οδήγησαν στην μη έγκαιρη και αποτελεσματική άμυνα, μέσω ικανού αριθμού αντιαεροπορικών και αντιαρματικών, που θα καθήλωναν τις γερμανικές δυνάμεις.

Συνοπτικά το ελληνικό σχέδιο προέβλεπε:

- Κύρια γραμμή άμυνας ήταν η γραμμή κάτω του Αλιάκμονας-Βερμίου, όπου είχαν εγκατασταθεί οι ελληνοβρετανικές δυνάμεις ως Στρατιά του Κέντρου με βορειοδυτικό μέτωπο προς υπεράσπιση της περιοχής αυτής.
- Αναλυτικά η άμυνα βασιζόταν στη Γραμμή Μεταξά, την οποία υπεράσπιζαν 8.500 μαχητές και η Ελληνική ταξιαρχία Νέστου. Ενδιάμεσα είχαν αναπτυχθεί τρεις ελληνικές Μεραρχίες Πεζικού, η VII, η XIV και η XVIII για άμυνα και εκτέλεση τοπικών αντεπιθέσεων με παντελή απουσία αεροπορικής κάλυψης. Οι δύο τελευταίες Μεραρχίες ενώθηκαν σε Ομάδα Μεραρχιών υπαγόμενη στο Τμήμα Στρατιάς Ανατολικής Μακεδονίας (Τ.Σ.Α.Μ.).
- Ο κυριότερος όγκος των Ελληνικών δυνάμεων, συνολικά 16 Μεραρχίες Πεζικού, βρίσκονταν στο Αλβανικό μέτωπο. Επειδή ο Παπάγος, όπως έχει ήδη υποστηριχθεί⁶, έθεσε την υστεροφημία του και τη νίκη κατά των Ιταλών στην Αλβανία υπεράνω του εθνικού συμφέροντος της άμυνας κατά των Γερμανών, που τη θεωρούσε ως αγώνα για την τιμή των όπλων. Η επιμονή του Επιτελείου για συνέχιση της επιθετικής προσπάθειας στην Αλβανία, ενώ αντιμετώπιζε επικείμενο διμέτωπο αγώνα προκάλεσε εύλογη έκπληξη⁷. Η εγκατάλειψη της άμυνας στη Θεσσαλονίκη υπήρξε ολέθρια για την άμυνα γενικώς των Ελληνικών αμυντικών δυνάμεων και ειδικώς για την αναμενόμενη συμβολή στην προστασία της Ελλάδος.

6. H. A. Richter, *ό.π.*, σ. 423.

7. Al. Buchner, *Η Γερμανική Εκστρατεία στην Ελλάδα*, Αθήνα 1957., σ. 30.

α. Η κυριότερη διαφορά μεταξύ του Ελληνικού και Γερμανικού Σχεδίου επιχειρήσεων έγκειται στο νέο δόγμα της πολεμικής τακτικής, το οποίο το Ελληνικό Επιτελείο δεν μπόρεσε να υιοθετήσει και να αντιμετωπίσει. Έτσι, απέναντι στο νέο αυτό δόγμα ταχυκίνητου, επιθετικού και αστραπιαίου πολέμου με συγχρονισμένη δράση αεροπορίας, τεθωρακισμένων, πυροβολικού και πεζικού, το Ελληνικό Επιτελείο έμεινε προσηλωμένο στο στατικό δόγμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, δηλαδή αυτό της γραμμικής άμυνας, που εκφράστηκε με τη Γραμμή Μεταξά. Το πόσο αναποτελεσματικό ήταν αυτό επιβεβαιώθηκε περίτρανα από την πρώτη παράδοση του ελληνικού στρατού, η οποία έγινε το πρωί της 9ης Απριλίου στη Θεσσαλονίκη, αχρηστεύοντας έτσι την αμυντική σημασία της Γραμμής Μεταξά.

β. Η στατική αυτή αντίληψη του Ελληνικού Επιτελείου, παρότι δεν έλειψαν σοβαρές προτάσεις μετάβασης του στρατού στο νέο επιθετικό δόγμα, όπως αυτή του Δαβάκη, οφείλεται στη μυωπική αντίληψη κάποιων επιτελικών αξιωματικών που δεν προέβησαν στην ανάλυση των απειλών που προκαλούσε το νέο επιθετικό δόγμα των Γερμανών με αεροπορία, τανκς κ.τ.λ., ώστε να προβλεφθεί η ενδεικνυόμενη αντίδραση, δηλαδή αντιαρματικά και αντιαεροπορικά, αν όχι η πρόσκτηση τανκς και μαχητικών αεροσκαφών. Την έλλειψη αυτή αντιλήφθηκε, με πολύ μεγάλη καθυστέρηση, η Κυβέρνηση Μεταξά και το ελληνικό επιτελείο τον Ιανουάριο του 1941 και έσπευσε να την καλύψει, ζητώντας από τους συμμάχους το συγκεκριμένο πολεμικό υλικό, αλλά οι πολεμικές ανάγκες των συμμάχων δεν επέτρεπαν μια τέτοια πολυτέλεια.

γ. Η διαφορά των στρατηγικών δογμάτων μεταξύ Ελληνικού και Γερμανικού Επιτελείου αντανακλάται και στο είδος των εξοπλισμών. Οι Έλληνες, δηλαδή, παρέμειναν προσηλωμένοι στον οπλισμό του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (πολυβόλα, όλμοι, κανόνια), όταν το γερμανικό επιτελείο προσαρμοσε τον εξοπλισμό των μονάδων του στο σύγχρονο επιθετικό δόγμα του αστραπιαίου πολέμου (τανκς, αεροπορία, αλεξιπτωτιστές κ.ά.) σε έναν θαυμαστό συνδυασμό μεταξύ τους κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων. Έγιναν προσπάθειες για αγορά αεροπορικού εξοπλισμού και νέων σύγχρονων αμυντικών συστημάτων, αλλά έγιναν την τελευταία στιγμή και δεν καρποφόρησαν μέχρι τέλους.

δ. Το κέντρο βάρους του Γερμανικού Σχεδίου επίθεσης δόθηκε στη Θεσσαλονίκη, ενώ αντίθετα το Ελληνικό Σχέδιο βασιζόταν στη Γραμμή Μεταξά και στο Βέρμιο.

ε. Το Γερμανικό Επιτελείο εφάρμοσε το επιτυχημένο σχέδιο του φον Μανστάιν για την κατάκτηση της Δύσης, που προέβλεπε απασχόληση της

Γραμμής Μαζινό και υπερκέρασή της μέσω των Αρδεννών. Έτσι, επιτέθηκαν στη Γραμμή Μεταξά, ενώ την υπερκέρασαν με τη 2η Τεθωρακισμένη Μεραρχία, καταλαμβάνοντας τη Θεσσαλονίκη.

Συμπεράσματα⁸

Κρίνοντας από τις μάχες που διεξήχθησαν στην οχυρωμένη περιοχή Κερκίνη-Νέστος, τα σχέδια συγκρότησης των οχυρών αντιστάθηκαν αποτελεσματικά κατά των γερμανικών στρατευμάτων, παρά τη συντριπτική διαφορά σε ανθρώπινο δυναμικό και σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό, αλλά και «χάρη στον ηρωισμό και την αυτοθυσία των Ελλήνων μαχητών». Η άμυνα της περιοχής είχε συγκροτηθεί με σκοπό την αντίσταση απέναντι σε βαλκανικό αντίπαλο και γι' αυτό είχε προβλεφθεί η κάλυψη της με επαρκείς δυνάμεις. Ωστόσο, σταδιακά, αρκετές από αυτές τις δυνάμεις μεταφέρθηκαν στο αλβανικό μέτωπο.

Η αποτελεσματικότητα των οχυρωμένων τοποθεσιών της περιοχής Κερκίνη-Νέστος ήταν τέτοια που ώθησε τους Γερμανούς να χαρακτηρίσουν «αυτό το σύστημα οχυρώσεως ως τον 'χρυσό μέσο όρο' μεταξύ του γαλλικού συστήματος και των συστημάτων των άλλων κρατών και το πλέον κατάλληλο για ορεινά εδάφη. Ιδιαίτερα μάλιστα θαύμασαν την εκλογή των θέσεων και την τέλεια προσαρμογή των πυρών προς το έδαφος»⁹.

Πρέπει επίσης να προστεθεί, ότι το να δαπανηθούν τρισεκατομμύρια δραχμές για την οχύρωση των βορείων συνόρων (γραμμή Μεταξά) ήταν μια ξεπερασμένη στρατηγική αντίληψη, που ανήκε στη γραμμική και στατική οχύρωση του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Μειονεκτήματα και αδυναμίες παρουσίασαν κάποια οχυρά πλησίον των συνόρων, αλλά και σε διάφορες περιοχές στην Κερκίνη, εξαιτίας του ότι προορίζονταν τόσο για αμυντικό όσο και για επιθετικό σκοπό, έχοντας παράλληλα περιορισμένο βάθος. Αυτό έδωσε στα γερμανικά τμήματα την άνεση και τη δυνατότητα να οργανώσουν τη διάταξη τους στην περιοχή πριν εξαπολύσουν τις επιθέσεις τους. Κάτι τέτοιο σήμαινε πως, για να αμυνθούν αποτελεσματικά αυτά τα οχυρά, έπρεπε να δημιουργηθούν εγκαίρως οι κατάλληλες προϋποθέσεις.

Το γεγονός ότι οι Γερμανοί κατάφεραν μέσα σε μόλις ένα 24ωρο να προσαρμόσουν και να αναδιοργανώσουν την πραγματοποίηση μιας πολεμικής επιχείρησης τέτοιου μεγέθους, «καταδεικνύει την άρτια οργάνωση, τη μέγιστη ικανότητα

8. Διδακτορική Διατριβή Νικολάου Μπινιατίδη «Το Γερμανικό Σχέδιο επίθεσης κατά της Ελλάδας (MARITA) και το Ελληνικό Σχέδιο άμυνας (ΙΒα)», Καλαμάτα 2019, σ. 141.

9. Θέματα Στρατιωτικής Ιστορίας ΔΙΣ/ΓΕΣ, Αθήνα 1999, σ. 294.

και την άριστη απόδοση της Ανώτατης Στρατιωτικής Ηγεσίας και του στρατεύματος γενικότερα». Η ικανότητα τους φάνηκε και από το γεγονός πως οι Γερμανοί αναπροσάρμοσαν, μόλις σε ένα εικοσιτετράωρο μετά το πραξικόπημα στη Γιουγκοσλαβία, το νέο σχέδιο της συνδυασμένης επίθεσης κατά της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδας.

Εξίσου ικανό αποδείχθηκε το γερμανικό πεζικό, τόσο στον επιθετικό όσο και στον αμυντικό τομέα, έχοντας την καθοδήγηση μιας εξίσου ικανής διοίκησης, καταφέροντας να διεξάγει διεισδύσεις τέτοιας αποτελεσματικότητας που η ελληνική αντίσταση δεν μπορούσε να αναχαιτίσει. Πέρα όμως από άποψη ικανοτήτων, σημαντικός παράγοντας ήταν η υπεροχή των Γερμανών σε μηχανοκίνητες και τεθωρακισμένες δυνάμεις, όπως και η παρουσία μιας ισχυρής αεροπορικής δύναμης, η οποία όποτε χρειαζόταν, δρούσε με σκοπό την αποτελεσματική υποστήριξη των επίγειων επιχειρήσεων. Αν συνυπολογίσει κάποιος και τον περιορισμένο αριθμό αεροπορικών δυνάμεων από την ελληνική πλευρά, είναι πιο ξεκάθαρη η σημασία που έπαιξε η γερμανική αεροπορία στην έκβαση των πολεμικών επιχειρήσεων.

Επίσης, μια ακόμη σημαντική πτυχή του πολέμου ήταν ότι κατά κύριο λόγο το αμυντικό έργο των οχυρωματικών τοποθεσιών στηρίχθηκε στο «επιθετικό πνεύμα». Ο αριθμός σε εφεδρείες και σε ανθρώπινο δυναμικό, τόσο μέσα όσο και έξω από τα οχυρά, ήταν περιορισμένος για να στηρίξει κάτι τέτοιο. Ωστόσο, αυτό το γεγονός δεν έκαμψε το ηθικό των Ελλήνων στρατιωτών στα οχυρά, οι οποίοι αγωνίσθηκαν με ηρωισμό και αυτοθυσία, απέναντι σε έναν εχθρό με ξεκάθαρη αριθμητική υπεροχή σε ανθρώπινες δυνάμεις και όπλα, κερδίζοντας τον θαυμασμό των αντιπάλων.

Ο ηρωισμός και η μαχητικότητα του ελληνικού πνεύματος αναγνωρίσθηκαν από την πλευρά των Γερμανών, και μάλιστα διά στόματος του ίδιου του Χίτλερ, ο οποίος σε ομιλία του στις 4 Μαΐου 1941 στο Γερμανικό Κοινοβούλιο, δήλωσε πως «η ιστορική δικαιοσύνη όμως με υποχρεώνει να διαπιστώσω ότι από όλους τους αντιπάλους τους οποίους αντιμετωπίσαμε, ο Έλληνας στρατιώτης ιδιαίτερα πολέμησε με ύψιστο ηρωισμό και αυτοθυσία. Συνθηκολόγησε μόνο όταν η εξακολούθηση της αντιστάσεως δεν ήταν πλέον δυνατή και δεν είχε κανένα λόγο»¹⁰.

Η αδυναμία της ελληνικής στρατηγικής σκέψης να αντιληφθεί την αλλαγή που είχε συμβεί μεταξύ Α΄ και Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τη στροφή δηλαδή σε μηχανοκίνητες και τεθωρακισμένες δυνάμεις (η 12η Στρατιά του Λιστ διέθετε 600 άρματα μάχης), καθώς και αεροπορία, ώστε να προβάλει με την ανάλυση των απειλών την κατάλληλη αντίσταση, έχοντας βέβαια εφοδιαστεί με τα κατάλληλα όπλα (αντιαρματικά, αντιαεροπορικά, αεροπλάνα κ.τ.λ.). Στις μάχες π.χ. του Κλειδίου και

10. Ι. Κωτούλας, *Η ομιλία του Χίτλερ για την Βαλκανική Έκστρατεία (1941)*, Αθήνα 2009, σ. 72

της Κλεισούρας, οι αμυνόμενες ελληνικές δυνάμεις δεν διέθεταν αντιαερματικά, αντιαεροπορικά και λοιπά όπλα. Η πολεμική έκθεση της Σωματοφυλακής SS Αδόλφος Χίτλερ βεβαιώνει ότι η νίκη των Γερμανών οφείλεται μόνο σε υπεροπλία, δηλαδή, αν οι Έλληνες διέθεταν αντιαερματικά και αντιαεροπορικά, οι Γερμανοί θα είχαν ηττηθεί στα συγκεκριμένα σημεία¹¹.

Η Ελλάδα, διεξάγοντας τον τιτάνιο αγώνα κατά των Ιταλών, προσπαθούσε να μην προκαλέσει τη γερμανική επίθεση. Η ελληνική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο του 1941, σε αλληπάλληλες συσκέψεις με αξιωματούχους της Βρετανίας, προσπαθούσε να έλθει σε συμφωνία αφενός για αποδοχή βοήθειας με πρόσκληση στρατευμάτων και αφετέρου για επιλογή αμυντικής τοποθεσίας σε περίπτωση γερμανικής επίθεσης. Έτσι, στις 8 Φεβρουαρίου, αποφασίσθηκε η πρόσκληση βρετανικών στρατευμάτων, τα οποία άρχισαν να αποβιβάζονται στις 7 Μαρτίου, για να φθάσουν σε δύναμη τους 60.000 άνδρες μέχρι τη Γερμανική εισβολή.

Υπήρχε όμως διαφορά ως προς τις προταθείσες τοποθεσίες άμυνας. Η διαφορά βρισκόταν στο αν έπρεπε ο αγώνας κατά των Γερμανών να διεξαχθεί στην παραμεθόρια αμυντική περιοχή, ένα τμήμα της οποίας αποτελούσε η οχυρωμένη «γραμμή Μεταξά», στη γραμμή των ορέων Βόρας - Βέρμιο - Όλυμπος ή ακόμη νοτιότερα στη γραμμή Όλυμπος - Αλιάκμονας - Βενέτικος - Σμόλικας - Ελληνοαλβανική μεθόριος. Οι Βρετανοί ήταν υπέρ της άποψης ο αγώνας να διεξαχθεί στη γραμμή άμυνας Βόρας - Βέρμιο - Όλυμπος, η οποία θα μπορούσε να περιλάβει το λιμάνι και τη Θεσσαλονίκη, ενώ η ελληνική ηγεσία ήταν υπέρ της άμυνας στην μεθοριακή γραμμή, εξαρτώμενη όμως από τη στάση της Γιουγκοσλαβίας. Μετά από πολλές συζητήσεις, συμφωνήθηκε να δοθεί η μάχη σε δύο τοποθεσίες. Το μείζον των δυνάμεων να αμυνθεί στην αμυντική τοποθεσία των συνόρων και οι συμμαχικές δυνάμεις μαζί με κάποιες ελληνικές να αμυνθούν στην τοποθεσία Βόρας - Βέρμιο.

Η Γερμανική επίθεση άρχισε το πρωί της 6^{ης} Απριλίου του 1941, με κύρια προσπάθεια τη διάνοιξη της στενωπού κατά μήκος του Στρυμόνα ποταμού, μεταξύ των υψωμάτων Ρούπελ και Μπέλες. Την πρώτη ημέρα των επιχειρήσεων οι Γερμανικές δυνάμεις απέτυχαν σε γενικές γραμμές να διεισδύσουν και να ανατρέψουν τα τμήματα που αμύνονταν στα οχυρά. Στις 7 Απριλίου ανέτρεψαν τα τμήματα της Ταξιαρχίας Έβρου, κατέλαβαν το οχυρό Νυμφαίον και εισήλθαν στην Κομοτηνή. Κατελήφθησαν επιπλέον κάποια οχυρά, ενώ άλλα ανθίσταντο σθεναρά. Στις 8 Απριλίου η 2^η Γερμανική Τεθωρακισμένη Μεραρχία εισήλθε δια του διαδρόμου του Αξιού ποταμού και προήλασε προς Θεσσαλονίκη.

11. Πολεμική Έκθεση της Σωματοφυλακής SSA. Η για το διάστημα 6.4.41 - 29.4.41

Μπροστά σε αυτή τη δυσμενή τροπή της κατάστασης και προς αποφυγή ανώφελης καταστροφής, το Γενικό Στρατηγείο έδωσε εντολή στο Τ.Σ.Α.Μ. να συνθηκολογήσει. Στις 9 Απριλίου στις 14:00 το μεσημέρι παρεδόθη η Θεσσαλονίκη και δύο ώρες αργότερα, δόθηκε διαταγή κατάπαυσης πυρός προς τα τμήματα που συνέχιζαν τον αγώνα και έτσι έληξε ο τιτάνιος αγώνας του Ελληνικού στρατού στα οχυρά της μεθορίου.

Η σύγχρονη στρατιωτική διανόηση σε πολλά κείμενα δεν επισημαίνει μόνο τον ηρωισμό των Ελληνικών στρατευμάτων για την αντιμετώπιση της Γερμανικής εισβολής, αλλά στέκεται και κριτικά στα σφάλματα που διαπράχθηκαν από την Ελληνική Ανώτατη Στρατιωτική ηγεσία, τα οποία και οδήγησαν στην κατάληψη της χώρας και τη διάλυση του Στρατού. Δεν πρέπει να θεωρείται προδιαγεγραμμένη η καταστροφή του Ελληνικού Στρατού, παρόλο που αντιμετώπιζε τον πιο σύγχρονο Ευρωπαϊκό στρατό, με δεδομένη μάλιστα τη νικηφόρα έκβαση του Ελληνοϊταλικού πολέμου. Το αποτέλεσμα του Ελληνογερμανικού πολέμου θα μπορούσε να ήταν διαφορετικό, δεδομένου ότι κανένας πόλεμος δεν μπορεί να έχει προκαθορισμένο αποτέλεσμα, όσο μεγάλη και αν είναι η διαφορά των εμπολέμων σε εξοπλισμό, δυνάμεις και μέσα.

Η πρώτη βασική διαπίστωση είναι η έλλειψη ελληνικής στρατηγικής σχεδίασης για την αντιμετώπιση της γερμανικής επίθεσης. Ουσιαστικότερο και σοβαρότερο ζήτημα πρέπει να θεωρηθεί το γεγονός ότι η Ελληνική ηγεσία δεν είχε σχέδιο για την αντιμετώπιση της νέας κατάστασης. Από το φθινόπωρο του 1940 και εξής, η χώρα διεξήγαγε ένα σκληρότατο και άνισο πόλεμο, είχε πολλές αδυναμίες και αντιμετώπιζε ένα ρευστό εγγύς και διεθνές περιβάλλον. Η πολύ δυσχερής αυτή κατάσταση, στην οποία βρισκόταν η Ελλάδα, αποτελεί ελαφρυντικό για την έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού για τη διεξαγωγή ενός διμέτρου πολέμου, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν δικαιολογεί ουσιαστικά και βάσιμα τη σύγχυση, στην οποία είχε περιέλθει η ελληνική ανώτατη ηγεσία. Εξάλλου, στις δύσκολες, ευμετάβλητες και απρόβλεπτες καταστάσεις αποδεικνύεται η ικανότητα των αρχόντων και η αποτελεσματικότητα των δομών και των μηχανισμών που μια χώρα έχει δημιουργήσει και διαθέτει για την υπεράσπιση των συμφερόντων της και κυρίως της ακεραιότητάς της.

Η Γερμανική επίθεση κατά της Ελλάδος δεν εκδηλώθηκε ως «κεραυνός εν αιθρία» και δεν δικαιολογούσε αιφνιδιασμό (όπως και δεν αιφνιδίασε την Ελλάδα). Και μόνο το γεγονός ότι η Ελλάδα βρισκόταν σε πόλεμο και με μικρή υποστήριξη της Βρετανίας είχε ταπεινώσει την Ιταλία, σύμμαχο της Γερμανίας, καθιστούσε πολύ πιθανή μια ελληνο-γερμανική σύγκρουση. Η μεγάλη πιθανότητα να δεχθεί η χώρα γερμανική επίθεση επέβαλλε την ύπαρξη πλήρους σχεδίασης για την αντιμετώπισή της.

Η απόφαση για άμυνα σε δύο τοποθεσίες ήταν εσφαλμένη, διότι οι Ελληνοβρετανικές δυνάμεις ήταν ούτως ή άλλως περιορισμένες για επάνδρωση μιας τοποθεσίας, πόσο μάλλον για τις δύο που αποφασίσθηκε. Επιπλέον, η σχέση αμυντικής ισχύος μεταξύ των τμημάτων που διατέθηκαν στη μεθόριο και αυτών της γραμμής Βερμίου - Ολύμπου ήταν αντίθετη από την επιβαλλόμενη από τους κανόνες του αμυντικού αγώνα (τους κανόνες που ορίζουν ότι η προς τα πίσω τοποθεσία πρέπει να είναι καλύτερα προετοιμασμένη), ώστε με τη σύμπτυξη και των τμημάτων από τις εμπρός γραμμές άμυνας να επανδρώνεται πλήρως και να δίνεται εκεί ο αποφασιστικός αγώνας¹².

Ένα άλλο σοβαρό σφάλμα της Στρατιωτικής διοίκησης ήταν η μη έγκαιρη έκδοση διαταγής σύμπτυξης των ελληνικών στρατευμάτων της Αν. Μακεδονίας, Θράκης και Ηπείρου, σε θέσεις ασφαλέστερες, γεγονός που οδήγησε στην ταχύτερη κατάρρευση της αντιστάσεως. Εάν όμως ήταν αδικαιολόγητη η αδράνεια για τη φθορά του εχθρού και κυρίως για τη διάσωση των τμημάτων που βρίσκονταν στις αμυντικές τοποθεσίες, εξωφρενική και ασυγχώρητη πρέπει να θεωρηθεί η κίνηση της Στρατιάς Ηπείρου προς την καταστροφή. Αυτά τα τμήματα, τα οποία έγραψαν ανεπανάληπτες σελίδες δόξας και μεγαλείου, μαχόμενοι με ηρωισμό και αυτοθυσία στα ηπειρωτικά βουνά για έξι μήνες, οδηγήθηκαν στη διάλυση, στην καταστροφή και στην ταπείνωση όχι από τους αντιπάλους τους, αλλά από την ίδια την ηγεσία τους. Το ζήτημα γοήτρου που τέθηκε για την μη σύμπτυξη της Στρατιάς Ηπείρου μπροστά στους Ιταλούς, δεν είχε βάση, δεδομένου ότι διαλύθηκε στη συνέχεια ολοσχερώς.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι κατ' αρχήν έπρεπε οπωσδήποτε να αποφευχθεί η διάσπαση της άμυνας στις δύο τοποθεσίες. Αναφορικά με την επιλογή της τοποθεσίας των συνόρων που θα αποτελούσαν την αμυντική γραμμή, και παρά την ύπαρξη των οχυρωματικών έργων εκεί, έπρεπε να υπάρχει η βεβαιότητα της στάσης που θα κρατούσε η Γιουγκοσλαβία, δηλαδή ότι δεν θα προσχωρούσε στον άξονα και θα είχε τη θέληση και κυρίως τη δυνατότητα να αναχαιτίσει τη γερμανική επίθεση και να προστατεύσει τον κορμό της Ελλάδας από την κοιλάδα του Αξιού και το υψίπεδο της Πελαγονίας. Μετά την απόρριψη και της τοποθεσίας Βόρας - Βέρμιο - Όλυμπος, δεν έμενε παρά η αποφασιστική μάχη να σχεδιασθεί, να οργανωθεί και να υλοποιηθεί στην αμυντική τοποθεσία Ολύμπου - Αλιάκμονα - Πίνδου Καλαμά ή Άραχθου με την χρησιμοποίηση των τοποθεσιών των συνόρων, των Κρουσιών και των Βερμίου ως γραμμών επιβράδυνσης. Η παραχώρηση ολόκληρης της Μακεδονίας και του μεγαλύτερου μέρους της Ηπείρου φαινόταν τραγική, αλλά στον πόλεμο δεν πρέπει να επιδιώκεται το επιθυμητό, αλλά το εφικτό.

12. Αρχές Στρατιωτικής Τέχνης

Η παραπάνω επιλογή δεν σημαίνει ότι θα απομακρυνόταν η γερμανική επίθεση, αλλά εκτιμάται ότι θα καθυστερούσε περισσότερο η κατάληψη της χώρας με ό,τι ευμενές θα συνεπαγόταν αυτό για την έκβαση του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά κυρίως δεν θα διαλυόταν ο Ελληνικός Στρατός, δεδομένου ότι μια τέτοια άμυνα θα του έδινε τη δυνατότητα σύμπτυξης και τη δυνατότητα ενδεχομένων επιτυχών στρατιωτικών δράσεων.

Βιβλιογραφία

- Θέματα Στρατιωτικής Ιστορίας ΔΙΣ/ΓΕΣ, Αθήνα 1999
- Ι. Κωτούλας, *Η ομιλία του Χίτλερ για την Βαλκανική Έκστρατεία (1941)*, Αθήνα 2009
- Διδακτορική Διατριβή Νικολάου Μπινιατίδη Το Γερμανικό Σχέδιο επίθεσης κατά της Ελλάδας (MARITA) και το Ελληνικό Σχέδιο άμυνας (ΙΒα)», Καλαμάτα 2019
- Η. Α. Richter, *Η Ιταλογερμανική επίθεση εναντίον της Ελλάδος*, Αθήνα 1998
- ΑΙ. Buchner, *Η Γερμανική Εκστρατεία στην Ελλάδα*, Αθήνα 1957
- Weisung Δγη Επιχειρήσεων της OKW (Ανωτέρας Διοικήσεως)

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Ταξίαρχος (ΕΑ) Νικόλαος Μπινιατίδης γεννήθηκε στην Θεσσαλονίκη το 1970 και είναι απόφοιτος της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων (Τάξη 1991) ως Αξιωματικός Πυροβολικού. Το 1996 μετατάχθηκε στο όπλο της Αεροπορίας Στρατού και το 2001 ονομάστηκε Εκπαιδευτής Πτήσεων και υπηρέτησε σε όλες τις θέσεις ευθύνης μέχρι το τέλος της σταδιοδρομίας του με κυριότερες τη θέση του Διοικητού 3ου Τάγματος Ελικοπτέρων, Σχολής Αεροπορίας Στρατού και Υποδιοικητού 1ης ΤΑΞΑΣ. Κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του έχει υπηρετήσει για 6 έτη σε θέσεις NATO - EU ως Αξιωματικός Επιχειρήσεων KFOR - NATO, EUFOR Βοσνία, Τμηματάρχης Αμυντικού Σχεδιασμού NATO ACT και Διευθυντής J3 AIR NRDC GR. Είναι απόφοιτος όλων των υποχρεωτικών σχολείων της Αεροπορίας Στρατού, της ΑΔΙΣΠΟ 2007, ΣΕΘΑ 2017 καθώς και αρκετών εξειδικευμένων σχολείων στην Ελλάδα και στο NATO. Είναι κάτοχος Master of Arts MA στη « Strategic in Applied Strategy and International Security, Plymouth University UK 2018, MBA στη Διοίκηση Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας 2006 και PHD στο τμήμα Ιστορίας και Διαχείρισης Πολιτισμού, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου 2020. Είναι ενταγμένος στο κύριο μητρώο του ΕΚΔΔΑ, στον τομέα της Δημόσιας Διοίκησης και Διακυβέρνησης και στον τομέα της Διοίκησης Επιχειρήσεων. Γνωρίζει την Αγγλική γλώσσα και την Γαλλική. Είναι έγγαμος και έχει δύο κόρες.

"Συστημικά Ερεθίσματα και Εθνικά Συμφέροντα: Η Αρχική Εμπλοκή των ΗΠΑ στο Κυπριακό Ζήτημα"

του Επίταρχου Γεώργιου Μπίτση

Εισαγωγή

Παρατηρείται ότι μεγάλο μέρος των αναλύσεων (επιστημονικών και μη) του κυπριακού ζητήματος, αφορούν στην περίοδο μετά το 1974. Όμως, η ανάλυση του κυπριακού ζητήματος από το 1954 μέχρι την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι εξόχως σημαντική, αν θέλει κάποιος να κατανοήσει εις βάθος το εν λόγω ζήτημα. Η αφετηρία της ανάλυσης, το 1954, η οποία στο παρόν άρθρο, ταυτίζεται με την ελληνική προσφυγή στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), με την οποία η Ελλάδα ζητούσε την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των δικαιωμάτων και αυτοδιάθεσης των λαών στον πληθυσμό της νήσου Κύπρου,¹ παρόλο που δεν συνιστά την αφετηρία του «κυπριακού ζητήματος»,² αποτελεί αναμφισβήτητο ένα κομβικό σημείο. Από εκείνη τη στιγμή και έπειτα, το κυπριακό ζήτημα άρχισε να λαμβάνει διεθνείς διαστάσεις, καθώς από διμερές ζήτημα (μεταξύ Ελλάδας - Βρετανίας) μετατράπηκε σε διεθνές και τα εμπλεκόμενα κράτη, κυρίως οι Μεγάλες Δυνάμεις, έπρεπε να χαράξουν πολιτική για την αντιμετώπιση του.³

1. Νίκος Κρανιδιώτης, *Δύσκολα Χρόνια: Κύπρος 1950-1960*, (Αθήνα: Εστία, 1981), σ.69

2. Η αφετηρία του κυπριακού ζητήματος υπό τη μορφή ελευθερίας της Κύπρου υπήρξε ανέκαθεν, γιατί είναι ιστορικά αποδεδειγμένο ότι ο πληθυσμός της ήταν ελληνικός από την πρώτη Χιλιετία προ Χριστού. Κυπριακό υπό την ειδική μορφή της επιθυμίας όλων των Ελλήνων να ενωθεί η Κύπρος με την Ελλάδα, υπάρχει από την εποχή της ανεξαρτησίας της Ελλάδας. Ενδεχομένως να είναι και το 1950 όταν τέθηκε το θέμα με το δημοψήφισμα που οργάνωσε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Βλ. Ευάγγελος Αβέρωφ - Τσιότσας, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών: Κυπριακό 1950-1963*, (Αθήνα: Εστία, 1982), Τόμος Α', σ.9

3. Για την «άμεση» στρατηγική» βλ. Ionut Popescu, *Emergent Strategy and Grand Strategy: How American Presidents Succeed in Foreign Policy*, (Baltimore: John Hopkins University Press, 2017)

Γιατί δίνεται έμφαση στην ανάλυση του ρόλου των ΗΠΑ; Με αφορμή τη διεθνοποίηση του κυπριακού ζητήματος το 1954, το παρόν άρθρο, ασχολείται με τη διεθνή διάσταση του κυπριακού ζητήματος εκείνης της περιόδου,⁴ και ιδιαίτερα με τον ρόλο των ΗΠΑ.⁵ Σύμφωνα με τον Mearsheimer, οι κυριότεροι δρώντες στο Διεθνές Σύστημα είναι τα κράτη και πιο συγκεκριμένα οι Μεγάλες Δυνάμεις.⁶ Στην υπό εξέταση περίοδο, οι εμπλεκόμενες Μεγάλες Δυνάμεις της περιόδου στο κυπριακό ζήτημα ήταν η Βρετανία και οι ΗΠΑ.⁷ Υπάρχει η αντίληψη ότι η Βρετανία ήταν αυτή που διαδραμάτισε τον πιο καθοριστικό ρόλο στο κυπριακό ζήτημα εκείνης της περιόδου, καθώς σε διεθνές επίπεδο, το πλείστο των πρωτοβουλιών υπήρξαν Βρετανικές και ότι ο ρόλος των ΗΠΑ ήταν «αμελητέος».⁸ Παρόλο που η στάση της βρετανίας ήταν εξόχως σημαντική, ιδίως μέχρι το 1956, οι ΗΠΑ ήταν αυτές που έπαιξαν τελικά τον πιο «καθοριστικό» ρόλο στη διαμόρφωση των εξελίξεων στην ευρύτερη περιοχή. Η Βρετανία ήταν μία αυτοκρατορία σε φθίνουσα πορεία και βρισκόταν σε εξέλιξη μία διαδικασία βαθμιαίας αλλαγής «σκυτάλης» με τις ΗΠΑ τόσο στη Μεσόγειο όσο και στη Μέση Ανατολή, η οποία κορυφώθηκε μετά την κρίση του Σουέζ.⁹ Επομένως, η Βρετανία, επιδίωκε να εξασφαλίσει την αμερικανική υποστήριξη με σκοπό να διατηρήσει την ειδική-προνομιακή σχέση με τις ΗΠΑ,¹⁰ η οποία θα της επέτρεπε να προωθήσει τα εθνικά της

Churchill-and-Eisenhower-2

4. Ενδεικτικά Νίκος Κρανιδιώτης, *Οι Διεθνείς Διαστάσεις του Κυπριακού*, (Αθήνα: Θεμέλιο, 1993)

5. Για μία ανάλυση της αμερικανικής πολιτικής εκείνης της περιόδου βλ. Μιχάλης Κοντός, «Αμερικανικά Συμφέροντα και Κύπρος 1947-1956», *Πολίτης*, Τεύχος 183 (Οκτωβρίου 2011), σ.4-22

6. John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, (New York: W. W. Norton & Company, Kindle Edition, 2003), p.40,41

7. Σε αυτή την περίοδο η ΕΣΣΔ δεν διαδραμάτισε κάποιον ιδιαίτερο ρόλο στο κυπριακό ζήτημα, πέραν της εξισορρόπησης της αμερικανικής επιρροής στην ευρύτερη περιοχή.

8. Aylin Guney, "The USA's Role in Mediating the Cyprus Conflict: A Story of Success or Failure ?", *Security Dialogue*, 35(1), (March,2004), p.p.27-42, p.29

9. Για την αλλαγή σκυτάλης από τη Βρετανία στις ΗΠΑ βλ. Niyazi Kizilyurek, *Οι Τουρκοκύπριοι, η Τουρκία και το Κυπριακό*, (Αθήνα: Παπαζήση, 2009), σ.149-154

10. Ενδεικτικά, David Reynolds, "A 'Special Relationship'? America, Britain and the International Order Since the Second World War", *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 62, No. 1 (Winter, 1985-1986), p. 1-20

συμφέροντα σε άλλα πεδία της εξωτερικής της πολιτικής. Επομένως, η υπόθεση εργασίας που γίνεται είναι ότι παρόλο που οι αμερικανικές επιλογές ήταν περιορισμένες και βασιζόταν κυρίως στη «μυστική» διπλωματία, υπήρξαν αποφασιστικής σημασίας τόσο για την εξέλιξη του κυπριακού ζητήματος όσο και για την τελική έκβαση της περιόδου, τη «δεσμευμένη» ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η Εμπλοκή των ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ ενεπλάκησαν στο κυπριακό ζήτημα από τη στιγμή που η Ελλάδα υπέβαλλε την προσφυγή της στον ΟΗΕ. Όπως αναφέρει ο Nicolet «ο κύβος ερρίφθη: οι ΗΠΑ είχαν γίνει πλέον μέρος της σύγκρουσης, καθώς έπρεπε να διαμορφώσουν πολιτική ώστε να χειριστούν το ζήτημα στον ΟΗΕ».¹¹ Η εμφάνιση και μάλιστα η διεθνοποίηση του κυπριακού ζητήματος αποτελούσε μία «ωρολογιακή» βόμβα στα θεμέλια των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων καθώς: (α) ένα ζήτημα το οποίο ήταν καθαρά δυτικού προσανατολισμού έπαιρνε ανεξέλεγκτες διαστάσεις και μετατρεπόταν σε διεθνές, (β) έφερνε σε αντιπαράθεση την Ελλάδα, την Τουρκία και τη Βρετανία θέτοντας σε κίνδυνο τη συνοχή της νοτιοανατολικής πτέρυγας της συμμαχίας, (γ) προκαλούσε τριγμούς στις σχέσεις των ΗΠΑ με τους τρεις συμμάχους της, (δ) ακύρωνε στην πράξη το βαλκανικό σύμφωνο, (ε) έθετε σε κίνδυνο τη χρήση από τις ΗΠΑ της Κύπρου ως στρατιωτική βάση και τελευταίο και πιο σημαντικό (στ) έδινε τη δυνατότητα στην ΕΣΣΔ, στο πλαίσιο του διπολικού συστήματος, να εκμεταλλευτεί τόσο τη διεθνοποίηση του κυπριακού ζητήματος στον ΟΗΕ, όσο και τη διάσπαση της ενότητας των νατοϊκών συμμάχων προς όφελος της.¹²

Σε αυτό το πλαίσιο, η ελληνική προσφυγή στον ΟΗΕ, έφερε τις ΗΠΑ, ενώπιον ενός διλήμματος μεταξύ εθνικού συμφέροντος και ηθικής.¹³ Ειδικότερα, η στάση που κράτησαν οι ΗΠΑ στην πρώτη ελληνική προσφυγή στον ΟΗΕ αποτελούσε μία άσκηση ισορροπίας μεταξύ της αποφυγής απώλειας των φορτίων ήπιας ισχύος¹⁴ και της προώθησης των εθνικών της συμφερόντων.¹⁵ Σε περίπτωση που οι ΗΠΑ ψήφιζαν κατά της εγγραφής της ελληνικής προσφυγής στην ημερήσια διάταξη, η πράξη τους αυτή θα αντιτίθεντο σε μία οικουμενική αρχή, αυτή της αυτοδιά-

11. Claude Nicolet, *United States Policy Towards Cyprus, 1954 - 1974 : Removing the Greek - Turkish Bone of Contention*, (Bibliopolis: Mannheim und Mohnesse, 2001), p.47

12. Μεταξύ άλλων Βαγγέλης Κουφουδάκης, «Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και το κυπριακό ζήτημα: μία πρότυπη περίπτωση ψυχροπολεμικής διπλωματίας», στο *Η Αμερικανική Πολιτική στην Ελλάδα και Κύπρο*, (Αθήνα: Παπαζήση, 1976), σ.253 και Αλέξης Ηρακλείδης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004: Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*, (Αθήνα: Σιδέρης, 2006), σ.243

13. Ένα κράτος εφαρμόζει «αλτρουιστικές αξίες», στο πλαίσιο της διεθνούς ηθικής, σε βαθμό που κάτι τέτοιο δεν είναι πολύ ασυμβίβαστο με τα πιο σημαντικά του εθνικά συμφέροντα. Βλ. Edward Carr, Η εικοσαετής κρίση: 1919-1939. *Εισαγωγή στην μελέτη των διεθνών σχέσεων*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2004), σ.209

14. Ενδεικτικά Joseph Nye, *Soft Power: The means to Success in World Politics*, (New York: Public Affairs, 2004)

15. Για την έννοια του εθνικού συμφέροντος βλ. Stephen Krasner, *Defending the National Interest*, (Princeton: Princeton University Press, 1978)

θεσης και της πάγιας θέσης των ΗΠΑ, ότι όλα τα θέματα θα πρέπει να εγγράφονται στην ημερήσια διάταξη της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ. Σε διαφορετική περίπτωση που ψήφιζε υπέρ, θα έθετε υπό αμφισβήτηση την ειδική σχέση που είχε με τη Βρετανία, θα έδινε τη δυνατότητα στην ΕΣΣΔ να εκμεταλλευτεί ενώπιον του ΟΗΕ ένα ενδοσυμμαχικό ζήτημα και με αυτό τον τρόπο, θα ενεργούσε ουσιαστικά αντίθετα προς τα αμερικανικά συμφέροντα. Τελικά, αποφάσισε να εφαρμόσει μία μέση λύση. Αρχικά να απέχει από τη ψηφοφορία για τη συμπερίληψη του αιτήματος στην ατζέντα της Γενικής Συνέλευσης και παράλληλα σε περίπτωση που εγγραφόταν, να «εξασφαλίσει», ότι το θέμα δεν θα συζητηθεί περαιτέρω και δεν θα υπάρχει κάποιο σχετικό ψήφισμα.¹⁶ Αν θεωρηθεί ότι στην πρώτη ελληνική προσφυγή οι ΗΠΑ, ενήργησαν συγκαλυμμένα με γνώμονα το εθνικό τους συμφέρον, στη δεύτερη ελληνική προσφυγή τάχθηκαν ανοιχτά υπέρ αυτού (του εθνικού τους συμφέροντος), καθώς ψήφισαν κατά της εγγραφής, της ελληνικής προσφυγής στον ΟΗΕ.

Διεθνές Σύστημα και Βαθμός Αμερικανικής Εμπλοκής

Στα πρώτα δύο χρόνια, μετά τη διεθνοποίηση του κυπριακού ζητήματος, παρατηρείται ένας λιγότερο έντονος διπολικός ανταγωνισμός. Σε αυτή την εξέλιξη συντέλεσε, σε μεγάλο βαθμό ο θάνατος του Στάλιν και η ανάληψη της εξουσίας από τον Χρουστσόφ, ο οποίος πρόβαλε το δόγμα της «ειρηνικής συνύπαρξης».¹⁷ Οι ΗΠΑ, σε αυτή την περίοδο, εξαιτίας των χαμηλών συστημικών πιέσεων, την εστίαση του ενδιαφέροντος τους στην περιοχή της Ανατολικής Ασίας¹⁸ και της πεποίθησης ότι το κυπριακό ζήτημα αποτελεί μία βρετανική υπόθεση, μετέφεραν ουσιαστικά το βάρος της επίλυσης της διένεξης στη Βρετανία, ενώ οι ίδιες παρέιχαν μία περιορισμένη και σε πολλές περιπτώσεις απρόθυμη υποστήριξη στις επιλογές της Βρετανίας για λύση του κυπριακού ζητήματος. Πράγματι η Βρετανία, στην υπό εξέταση περίοδο, υπήρξε ο πρωταγωνιστής εκ μέρους των Μεγάλων Δυνάμεων στο πεδίο δράσης του κυπριακού. Έχοντας υποστεί ήδη, ένα ακόμη πλήγμα στο γόητρο της, καθώς δεν κατάφερε να επιβάλλει τη θέληση της και να αποτρέψει μία χώρα μικρότερης δυναμικής, την Ελλάδα από το να υποβάλλει την προσφυγή, είχε ως στόχο την άρνηση με κάθε μέσο της ελληνικής επιτυχίας στον ΟΗΕ. Η Βρετανία πίστευε ότι αν η Ελλάδα επιτύχανε να λάβει ένα ψήφισμα από τον ΟΗΕ, θετικό προς την αυτοδιάθεση του κυπριακού λαού, τότε θα είχε μειωμέ-

16. Foreign Relations of the United States, 1952-1952, Eastern Europe, Soviet Union, Eastern Mediterranean, Volume XIII, 21 September 1954, Foster Dulles to Prime Minister Churchill, Document No.385

17. Οι πέντε αρχές της ειρηνικής συνύπαρξης είναι ο αμοιβαίος σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας και κυριαρχίας, η μη επίθεση, η μη ανάμιξη στις εσωτερικές υποθέσεις των άλλων κρατών, η ισότητα και το αμοιβαίο όφελος στις σχέσεις και η οικονομική συνεργασία. Βλέπε Γιάννης Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 1949-1988*, (Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1989), σ.68

18. Η πρώτη κρίση της Ταϊβάν 1954-1955

νες δυνατότητες να διατηρήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα στην Κύπρο, κυρίως λόγω απώλειας της εξωτερικής της νομιμοποίησης. Για την επίτευξη του στόχου της άρνησης της ελληνικής επιτυχίας στον ΟΗΕ, η Βρετανία επιδίωξε την υποστήριξη των ΗΠΑ, εκμεταλλευόμενη την ειδική-προνομιακή σχέση, πετυχαίνοντας μία μετριοπαθή αμερικανική υποστήριξη, ικανή όμως να αποτρέψει την ελληνική επιτυχία στον ΟΗΕ. Παράλληλα, η Βρετανία για να ενισχύσει τη νομιμοποίηση παραμονής της στην Κύπρο, εφαρμόζοντας τη στρατηγική του «διαίρει και βασίλευε» ή κατά Mearsheimer τη στρατηγική της κατατριβής τρίτων,¹⁹ εισήγαγε τον τούρκικο παράγοντα και τον κατέστησε εμπλεκόμενο μέρος στο Κυπριακό Ζήτημα, μέσω της τριμερούς διάσκεψης του Λονδίνου, με σκοπό η ίδια να φαίνεται ότι παραμένει στην Κύπρο ως «διαιτητής» μίας ελληνοτουρκικής διαμάχης και όχι ως μία αποικιοκρατική δύναμη. Η Βρετανία ταυτόχρονα, για να εξασφαλίσει την υποστήριξη των ΗΠΑ, οι οποίες πίεζαν για λήψη βρετανικών πρωτοβουλιών, προχώρησε σε ενέργειες για συνταγματική διευθέτηση οι οποίες δεν ήταν αποτελεσματικές, καθώς δεν ικανοποιούσαν όλες τις εμπλεκόμενες δυνάμεις. Ως αντίβαρο στην ένωση και έχοντας προηγούμενη εμπειρία από τις Ινδίες, η Βρετανία από το 1956 υποστήριξε επίσημα τη διχοτόμηση ως την ενδεδειγμένη λύση στην Κύπρο. Η έλλειψη υποστήριξης της διχοτόμησης από τις ΗΠΑ, η αλλαγή πολιτικής από την «Κύπρο ως Βάση» σε «Βάσεις στην Κύπρο» και η πιο ενεργή εμπλοκή των ΗΠΑ στη λύση του κυπριακού ζητήματος, οδήγησε τη Βρετανία στο να αποδεχτεί οποιαδήποτε λύση, αρκεί να παραχωρούνται σε αυτή, στρατιωτικές βάσεις κατά κυριαρχία και παράλληλα αυτή η λύση να τυγχάνει αποδοχής από την Τουρκία.²⁰

Το 1956 αποτέλεσε ένα χρονικό ορόσημο από το οποίο οι «σεισμικές πλάκες» του διεθνούς συστήματος άρχισαν να κινούνται εκ νέου. Σειρά γεγονότων όπως η κρίση του Σουέζ το 1956, η εισβολή της ΕΣΣΔ στην Ουγγαρία, η νέα πολιτική Αϊζενχάουερ για τη Μέση Ανατολή, η εκτόξευση του τεχνητού δορυφόρου Σπούτνικ, η Τούρκο - Συριακή κρίση, η στρατιωτική επέμβαση στο Λίβανο κ.α., αύξησαν τον βαθμό έντασης του ανταγωνισμού μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων και συναφώς, δημιουργήθηκε μία τάση συσπείρωσης και συνοχής εντός της συμμαχίας. Σε αυτό πλαίσιο οι ΗΠΑ το καλοκαίρι του 1956, διαπιστώνοντας ότι οι εμπλεκόμενοι δεν είναι πιθανό να βρουν κάποια λύση χωρίς εξωτερική βοήθεια, αποφάσισαν να παρέμβουν, για πρώτη φορά. Αρχικά, καθόρισαν τους ενδιαμέσους στόχους στο κυπριακό ζήτημα, οι οποίοι ήταν οι εξής: α) η αποφυγή ακόμη μίας διαμάχης μεταξύ συμμάχων στον ΟΗΕ, β) η παρουσίαση της οποιασδήποτε ενδεχόμενης λύσης ως επίτευγμα του ΝΑΤΟ, γ) η ανακούφιση της ελληνικής κυβέρνησης από ένα θέμα που τυγχάνει εκμετάλλευσης από την αντιπολίτευση, δ)

19. John Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2011) σ.323

20. Από τη συνομιλία Ντάλλες-Αβέρωφ τον Μάιο του 1957 κατά τη διάρκεια του συμβουλίου του ΝΑΤΟ στη Βόννη, Βλ. Ευάγγελος Αβέρωφ - Τσιότσας, *Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών: Κυπριακό 1950-1963*, (Αθήνα, Εστία, 1982), Τόμος Α', σ.210

η αύξηση της συνοχής της συμμαχίας και η αποδέσμευση των βρετανικών δυνάμεων από την Κύπρο, ώστε να χρησιμοποιηθούν σε επιχειρήσεις ασφάλειας στη Μέση Ανατολή. Οι τελικοί στόχοι ήταν: α) ο τερματισμός της διαμάχης για το κυπριακό ζήτημα, η οποία επηρεάζει το NATO και τη Βαλκανική Συμμαχία, β) η εξασφάλιση μόνιμης κατοχής των βάσεων στην Κύπρο από τη Μεγάλη Βρετανία, γ) η παροχή του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης στον λαό της Κύπρου και η προστασία των μειονοτήτων, δ) η εξασφάλιση ότι στο μέλλον η Κύπρος δεν θα θεωρείται απειλή για την ασφάλεια της Τουρκίας. Για τη διερεύνηση ύπαρξης κατάλληλων προϋποθέσεων προώθηση μίας (όχι συγκεκριμένης) λύσης στο πλαίσιο αυτών των στόχων επιλέχθηκε η χρήση της μυστικής διπλωματίας, κατά την οποία, ο ειδικός απεσταλμένος του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών Χολμς θα είχε διαδοχικές συναντήσεις με Αξιωματούχους της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας.²¹ Η αποστολή του Χολμς, η οποία είχε κυρίως διερευνητικό χαρακτήρα, είχε πενιχρά αποτελέσματα. Σύμφωνα με την αναφορά που υπέβαλλε ο ίδιος ο Χολμς στις 19 Νοεμβρίου 1956 οι προσπάθειες απέτυχαν εξαιτίας της κρίσης του Σουέζ, καθώς οι Βρετανοί είχαν εστιάσει στην εισβολή και ήταν απρόθυμοι να συζητήσουν για την Κύπρο που αποτελούσε τη βάση της επιχείρησης.²²

Μετά από τις βρετανικές προτάσεις του Ράντκλιφ για διχοτόμηση, οι ΗΠΑ κράτησαν αποστάσεις, υποστηρίζοντας στις αρχές του 1957, την προώθηση μίας λύσης, η οποία θα είναι αποδεκτή από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.²³ Έχοντας αποφασίσει να διαδραματίσουν έναν πιο ενεργό ρόλο στην επίλυση του κυπριακού, επιχείρησαν για πρώτη φορά να υποστηρίξουν μία συγκεκριμένη μορφή λύσης. Σε έγγραφο προς την αμερικανική πρεσβεία στο Λονδίνο, ο Αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών Χέρτερ ανέφερε ότι οι ΗΠΑ διατηρούν σοβαρές αμφιβολίες για το κατά πόσο οι λύσεις της ένωσης και της διχοτόμησης είναι πρακτικές και γι' αυτό τον λόγο υποστηρίζουν τη λύση της «εγγυημένης» ανεξαρτησίας, συνοδευόμενη από μία συμφωνία αποκλεισμού της «ένωσης» και αναγνώρισης των βρετανικών κυριαρχικών δικαιωμάτων επί των κυπριακών βάσεων.²⁴

21. Foreign Relations of the United States, 1955-1957, Soviet Union, Eastern Mediterranean, Volume XXIV, 13 August 1956, Memorandum from Rountree to Dulles, Document 188

22. FRUS, Memorandum From the President's Special Representative (Holmes) to the Acting Secretary of State, 19 November 1956, No.211 Επίσης για την παρέμβαση Χολμς βλέπε Κοντός, «Χρονικό», σ.16

23. Parsons to Elbrick, Memorandum: "Situation Regarding Cyprus", 16.1.57: SDCDF, box 3278, doc.747C.00/11657, NARA in Claude Nikolett, United States Policy Towards Cyprus, 1954 - 1974: *Removing the Greek - Turkish Bone of Contention*, (Bibliopolis: Mannheim und Mohnesse, 2001), p.95

24. Foreign Relations of the United States, 1955-1957, Soviet Union, Eastern Mediterranean, Volume XXIV, 16 April 1957, Telegram from the Department of State to the Embassy in the United Kingdom, Document 241

Κάνοντας ακόμη ένα βήμα προς την εμβάθυνση της αμερικανικής εμπλοκής, το Συμβούλιο Ασφαλείας των ΗΠΑ εξέδωσε για πρώτη φορά έγγραφο που αφορούσε στην «αμερικανική πολιτική για την επίτευξη λύσης στο κυπριακό ζήτημα». Σε αυτό καθορίστηκαν οι αμερικανικοί στόχοι οι οποίοι ήταν οι εξής: α) η υποστήριξη των Κυπρίων να αποκτήσουν μία κυβέρνηση της επιλογής τους, με την προϋπόθεση να προστατεύονται τα συμμαχικά και τα ενδοκυπριακά συμφέροντα, β) η επιδίωξη πολιτικών που διατηρούν τη συνοχή του ΝΑΤΟ, γ) η υποστήριξη προσπαθειών για να διατηρηθεί η συνεχής πρόσβαση στους συμμάχους και η συνεχής άρνηση στο σοβιετικό μπλόκ, στις στρατηγικά σημαντικές βάσεις στην Κύπρο, γ) η αποφυγή εμπλοκής των ΗΠΑ σε μία συμφωνία η οποία θα απαιτούσε από αυτές σημαντική οικονομική και στρατιωτική βοήθεια. Στο ίδιο έγγραφο τονίστηκε ότι οι ΗΠΑ ήθελαν να διατηρήσουν μία μορφή ευελιξίας με την αποφυγή προσκόλλησης σε μία συγκεκριμένη λύση, κρατώντας αποστάσεις από την προηγούμενη τους θέση.²⁵

Εξαιτίας των περιορισμών του διεθνούς συστήματος οι ΗΠΑ άσκησαν πιέσεις για να επιτευχθεί συμφωνία στο κυπριακό ζήτημα και να σταματήσει ο κίνδυνος διάσπασης της συμμαχικής συνοχής. Ενδεικτικά, ο Πρόεδρος Eisenhower σε μία προσπάθεια να πείσει την Ελλάδα και την Τουρκία να έρθουν σε συμβιβασμό, απέστειλε δύο επιστολές στους πρωθυπουργούς των δύο χωρών τονίζοντας τους ότι «θα ήταν επιτακτικό να αναζητηθεί μια ειρηνική επίλυση του κυπριακού μέσω διμερών διαβουλεύσεων, στις οποίες οι ΗΠΑ μπορούν να διαδραματίσουν υποστηρικτικό ρόλο».²⁶ Επίσης όπως δήλωσε ο Μακάριος στις 21 Νοεμβρίου 1958, τη θέση περί ανεξαρτησίας, την είχε υιοθετήσει, ύστερα από αμερικανική προτροπή.²⁷

Υπογραφή Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου

25. Foreign Relations of the United States, 1955-1957, Soviet Union, Eastern Mediterranean, Volume XXIV, 5 August 1957, National Security Report, Supplement to NSC 5718 "U.S. Policy toward Settlement on the Cyprus Dispute", Document 256

26. Foreign Relations of the United States, 1955-1957, Soviet Union, Eastern Mediterranean, Volume XXIV, FRUS, 17 January 1958, Letter From Prime Minister Karamanlis to President Eisenhower, Document 174

27. Κώστας Χατζηαντωνίου, Κύπρος 1954-1974: Από το Έπος στην Τραγωδία, (Αθήνα: Ιωλκός, 2007), σ.77

Η ανάλυση της εν λόγω περιόδου που περιλάμβανε τη διεθνή διάσταση και ειδικότερα την αρχική εμπλοκή των ΗΠΑ στο κυπριακό ζήτημα, κρίνεται ωφέλιμη για την εξαγωγή θεωρητικών και πρακτικών συμπερασμάτων που σχετίζονται, όχι μόνο με την ερμηνεία και κατανόηση των φαινομένων στο παρελθόν, αλλά και με την εξαγωγή διδαγμάτων που αφορούν στο παρόν και σε μία βαθύτερη ιστορική προοπτική.

Φάρος για την ανάλυση κάθε πολυδιάστατου θέματος αποτελεί η ύπαρξη θεωρίας, η οποία μεταξύ άλλων είναι σημαντική για τη θέαση της «μεγάλης εικόνας», τη μελέτη του παρελθόντος με διαφορετικούς τρόπους, την καλύτερη κατανόηση της ιστορίας και τη διεξαγωγή εμπειρικών ελέγχων.²⁸

Επομένως, οι αξιωματικές παραδοχές του δομικού ρεαλισμού, μέρος των οποίων υποστηρίζουν ότι το διεθνές σύστημα δημιουργεί περιορισμούς, αλλά και ευκαιρίες στα κράτη και ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις αποτελούν τους κυρίαρχους δρώντες στο διεθνές σύστημα, συνεχίζουν να είναι σε ισχύ. Παρόλο που έχουν μεσολαβήσει 70 χρόνια από τη διεθνοποίηση του κυπριακού ζητήματος και 50 χρόνια από την τουρκική παράνομη εισβολή και κατοχή μέρους της Βόρειας Κύπρου, παρόλο που έχουν υπάρξει αρκετές εξελίξεις επί του πεδίου, η διεθνής κατανομή ισχύος σε παγκόσμιο επίπεδο, οι συσχετισμοί ισχύος σε περιφερειακό επίπεδο καθώς και ο ρόλος των ΗΠΑ, συνεχίζουν να αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες και να υφαίνουν τον ιστό ενός δυνητικού πλαισίου λύσης στο κυπριακό ζήτημα. Σε αυτό το πλαίσιο, οποιαδήποτε λύση εκτός από τη συναίνεση των άμεσα εμπλεκόμενων μερών, θα πρέπει να διαθέτει και τη διεθνή υποστήριξη, ιδιαιτέρως αυτής των ΗΠΑ. Αυτό που έχει την πραγματική σημασία όμως, στο πλαίσιο της ορθής διάγνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος, απαραίτητης για την χάραξη οποιασδήποτε στρατηγικής είναι η ύπαρξη συστημικής «ενσυναίσθησης», η οποία έγκειται στην αντίληψη ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν ενεργούν με βάση ηθικό - κανονιστικές νόρμες αλλά αμιγώς με όρους εθνικού συμφέροντος.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αβέρωφ-Τοσίτσας, Ευάγγελος, Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών: Κυπριακό 1950-1963, (Αθήνα: Εστία, 1982), Τόμος Α' και Β'.
- Αλεξανδράκης, Μ., Θεοδορόπουλου Β., Λαγάκου Ε., Το Κυπριακό 1950-1974: Μία Ενδοσκόπηση, (Αθήνα: Ευρωεκδοτική, 1987).
- Βλάχος Άγγελος, Δέκα Χρόνια Κυπριακού, (Αθήνα: Εστία, 1980).

28. John J. Mearsheimer, Stephen M. Walt, «Leaving theory behind: Why simplistic hypothesis testing is bad for International Relations», *European Journal of International Relations* (2013): 435-437

- Ηλιάδης Ντίνος, 50 Ιστορικές στιγμές που σημάδεψαν την Κύπρο 1821-2004, (Αθήνα: Κάκτος, 2011).
- Ηρακλείδης Αλέξης, Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004: Από την Ένωση στη Διχοτόμηση;, (Αθήνα: Σιδέρης, 2006).
- Κουλουμπής Θεόδωρος, Η Αμερικανική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Κύπρο, (Αθήνα: Παπαζήση, 1976).
- Κουφουδάκης Βαγγέλης, «Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και το κυπριακό ζήτημα: μία πρότυπη περίπτωση ψυχροπολεμικής διπλωματίας», στο Η Αμερικανική Πολιτική στην Ελλάδα και Κύπρο, (Αθήνα: Παπαζήση, 1976).
- Κρανιδιώτης Νίκος, Δύσκολα Χρόνια: Κύπρος 1950-1960, (Αθήνα: Εστία, 1981).
- Κρανιδιώτης Νίκος, Οι διαπραγματεύσεις Χάρτιγκ - Μακαρίου 1955 -1956, (Ολκός, Αθήνα, 1987).
- Κρανιδιώτης Νίκος, Οι Διεθνείς Διαστάσεις του Κυπριακού, (Αθήνα: Θεμέλιο, 1993).
- Μιχαλόπουλος Δημήτρης, Ελλάδα - Τουρκία 1950 - 1959: Η χαμένη προσέγγιση, (Αθήνα: Ροές, 1989).
- Παπαγεωργίου Σπύρος, Τα Κρίσιμα Ντοκουμέντα του Κυπριακού, (Λευκωσία: Επιφανίου, 2000).
- Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική 1945-2002, (Αθήνα: Ποιότητα, 2002).
- Παπαχελάς Αλέξης, Ο βιασμός της Ελληνικής Δημοκρατίας. Ο Αμερικανικός Παράγων 1947 - 1967, (Αθήνα: Εστία, 1997).
- Στεφανίδης Ιωάννης, Ασύμμετροι Εταίροι: Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, 1953 -1961, (Αθήνα, Πατάκη, 2002).
- Χατζηαντωνίου Κώστας, Κύπρος 1954-1974: Από το Έπος στην Τραγωδία, (Αθήνα: Ιωλκός, 2007).
- Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Γεωπολιτικό Περιβάλλον του Κυπριακού και η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στη Δεκαετία του 1950, (Αθήνα: ΑΙΠΕΙΑ:1998).
- Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Οι Στρατηγικές του Κυπριακού: Η δεκαετία του 1950, (Αθήνα: Πατάκη, 2005).
- Χατζηθεοφάνους Γιώργος, Εθνική Στρατηγική: πρόταση για ένα νέο θεσμικό πλαίσιο, (Αθήνα: Σιδέρης, 2017).
- Χριστοδουλίδης Νίκος, Τα Σχέδια Λύσης του Κυπριακού (1948-1978), (Αθήνα: Καστανιώτης, 2009).
- Holland Robert, Η Βρετανία και ο Κυπριακός Αγώνας 1954 -1959, (Αθήνα: Ποταμός, 1999), μτφ Βίλλυ Φωτοπούλου.
- Sterns Monteagle., Η Αμερικανική Πολιτική στην Ελλάδα, Τουρκία και Κύπρο, (Αθήνα: Ποντίκι, 1992).

Ξενόγλωσση

- Ambrose Stephen E., Rise to globalism: American foreign policy since

1938, (New York: Penguin Books 1993).

- Attalides, Michael A., Cyprus: Nationalism and International Politics (Edinburgh: Q Press, 1979).
- Bitsios, Dimitris, Cyprus: The Vulnerable Republic (Thessaloniki: Institute for Balkan Studies, 1975).
- Christodoulides, Nicos, Τα σχέδια λύσης του Κυπριακού (1948-1978) [Plans for the Solution of the Cyprus Question (1948-1978)] (Athens: Kastaniotis, 2009).
- Couloumbis, Theodore A., The United States, Greece and Turkey: The Troubled Triangle (New York: Praeger, 1983).
- Eden Anthony, The Memoirs of the Sir Anthony Eden, (London, Full Circle, 1960).
- Evaghorou, Evaghoras L., "The Cyprus Issue: A Systemic Analysis and Strategic Dimensions", in Great Power Politics in Cyprus: Foreign Interventions and Domestic Perceptions, (Cambridge Scholars Publishing, 2014)
- Macmillan Harold, Tides of Fortunes 1945 - 1949, (London: Harper & Row Publishers, 1969).
- Macmillan Harold, Riding the Storm, 1956 - 1959, (London, Harper & Row Publishers, 1971).
- Nikolett Claude, United States Policy Towards Cyprus, 1954 - 1974: Removing the Greek - Turkish Bone of Contention, (Bibliopolis, Mannheim und Mohnesse, 2001).
- Xydis Stephen, Cyprus: Conflict and Conciliation, 1954 - 1958, (Ohio State University Press, 1967).
- Xydis Stephen, "The UN General Assembly as an Instrument of Greek Policy: Cyprus, 1954 - 58", The Journal of Conflict Resolution, Vol. 12, No. 2 (Iouv., 1968).

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Επίλαρχος Γεώργιος Μπίτσης γεννήθηκε στη Λάρισα το 1985. Αποφοίτησε από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το 2006. Έχει υπηρετήσει στην 50 ΕΜΑ, στην ΕΛΔΥΚΟ (Liaison Officer HSG), στη Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Σωμάτων, στην 79 ΕΑΡΜΕΘ, στην 5 ΕΜΑ, στο Εθνικό Διακλαδικό Τμήμα Υποστήριξης, στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (Υπασπιστής ΥΦΕΘΑ κ. Αλκιβιάδη Στεφανή), στην 1η Στρατιά/ΕΥ-ΟΗQ (Lessons Identified Officer, J7), στη 32 ΙΜΑ (Διοικητής Ανεξάρτητης Υπομονάδας) και στην 32 ΤΑΞ ΠΖΝ (Επιτελής 3ου ΕΓ). Έχει αποφοιτήσει από τη Σχολή Πολέμου Στρατού Ξηράς το 2022 και επίκειται η φοίτηση του στην Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου. Είναι διδάκτορας Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκών Σπουδών του πανεπιστημίου Λευκωσίας και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στις Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές του πανεπιστημίου Μακεδονίας. Έχει συγγράψει σειρά άρθρων σε ελληνόγλωσσα και ξενόγλωσσα επιστημονικά περιοδικά. Ομιλεί την Αγγλική και Τουρκική γλώσσα. Κατέχει όλα τα προβλεπόμενα για το βαθμό του μέταλλια και διαμνημονεύσεις. Είναι έγγαμος και έχει δύο κόρες 5 και 9 ετών.

"Μεταξύ Εσωτερικής και Διεθνούς Τρομοκρατίας: Όψεις του Τρομοκρατικού Φαινομένου σε Ελλάδα και Ευρώπη από το 1968 έως την 11η Σεπτεμβρίου"

του Δρ. Αναστάσιου Φιλντίση, Πολιτικού Επιστήμονα-Διεθνολόγου

Εισαγωγή

Η τρομοκρατία στην Ευρώπη ήρθε στο προσκήνιο από το 1968 και εντεύθεν. Πέραν των εξάρσεων και των υφέσεων της τρομοκρατικής δράσης, στην πάροδο των δεκαετιών κυριάρχησαν διαφορετικές μορφές του φαινομένου. Έτσι παρότι τις δύο τελευταίες δεκαετίες κυριαρχεί η απειλή της θρησκευτικά υποκινούμενης τρομοκρατίας και πρόσφατα της ακροδεξιάς τρομοκρατίας/εξτρεμισμού είναι χρήσιμη η κατανόηση της τρομοκρατίας με ιστορική προοπτική. Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι η αναψηλάφηση του φαινομένου και η καταγραφή των μεταβολών που παρατηρούνται έως της 11^η Σεπτεμβρίου που σφραγίζει και τυπικά την μετάβαση στη νέα εποχή.

Η τρομοκρατία στην Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου

Το 1968 αποτέλεσε κομβική ημερομηνία για την εμφάνιση της σύγχρονης τρομοκρατίας με κύριες μορφές την αραβική/διεθνή και την ακροαριστερή, οι οποίες επηρεάστηκαν αμφότερες, άμεσα ή έμμεσα, από τον Ψυχρό Πόλεμο.

Η αραβική τρομοκρατία υπήρξε απότοκο της ήττας των αραβικών κρατών στον Πόλεμο των Έξι Ημερών. Συνεπεία αυτού οι παλαιστινιακές οργανώσεις στράφηκαν στην τρομοκρατία από το 1968, με στόχο την προσέλκυση του ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινής γνώμης, έτσι ώστε να ασκηθεί πίεση στο Ισραήλ.¹ Στο πλαίσιο

1. Guelke Adrian, *The Age of Terrorism and the New International Political System*, (London: Tauris, 1998), 54.

αυτό, επέλεξαν την Ευρώπη ως βασικό πεδίο δράσης χάρη στα σημαντικά πλεονεκτήματα που προσέφεραν η ύπαρξη μεγάλων κοινοτήτων Αράβων, η ευκολία διάσχισης των συνόρων και η πληθώρα στόχων. Επιπλέον, οι επιθέσεις σε ευρωπαϊκές χώρες εξασφάλιζαν άμεση και παγκόσμια προβολή, διευκολύνοντας τη διάχυση του μηνύματος.² Η προσφυγή στην τρομοκρατία εμπεριείχε και μια εσωτερική διάσταση στο πλαίσιο της προσπάθειας ελέγχου της ηγεσίας του παλαιστινιακού κινήματος.³

Παρότι μετά το Μονάχο η «Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης» (ΟΑΠ) επέλεξε τη διπλωματική οδό, οργανώσεις όπως η PFLP και η «Οργάνωση Αμπού Νιντάλ» επιδίωξαν τη συνέχιση της τρομοκρατικής δράσης (Rejection Front).⁴ Οι συγκεκριμένες οργανώσεις σύντομα, λόγω στέρησης πόρων, αναζήτησαν υποστήριξη σε ριζοσπαστικά καθεστώτα, όπως της Συρίας, και της Λιβύης, καταλήγοντας τελικά να προβαίνουν σε ενέργειες που εξυπηρετούσαν τους πολιτικούς τους πάτρωνες.

Την ίδια εποχή, οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες ζούσαν την κορύφωση των κοινωνικών «επαναστάσεων» της δεκαετίας του 1960, οι οποίες αποτέλεσαν τη μήτρα για την εμφάνιση της ακροαριστερής τρομοκρατίας.

Η διάρκεια και η ένταση του φαινομένου υπήρξε συνάρτηση της ώσμωσης εσωτερικών (πολιτικών, κοινωνικών, ιστορικών) και εξωτερικών παραγόντων. Παρότι ακροαριστερές οργανώσεις εμφανίστηκαν σχεδόν σε όλες τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, σε Γερμανία και Ιταλία το παρελθόν του ναζισμού και του φασισμού, οδήγησαν σε πολύ πιο σοβαρά προβλήματα σε σχέση με την τρομοκρατία, σε συνδυασμό με τη θέση τους στη σκακιέρα του Ψυχρού Πολέμου.⁵

Η διαμόρφωση του ρεύματος της Νέας Αριστεράς, ο Μάο, ο Castro, οι λατινοαμερικανικές οργανώσεις αντάρτικου πόλης και οι απελευθερωτικοί/αντιιμπεριαλιστικοί αγώνες στον Τρίτο Κόσμο, με προεξάρχουσα περίπτωση το Βιετνάμ, αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης των οργανώσεων.⁶ Οι οργανώσεις της εποχής δεν φιλοδοξούσαν να ανατρέψουν τα πολιτικά συστήματα των χωρών τους, αλλά θεωρούσαν ότι αποτελούν την πρωτοπορία, η οποία θα επιτύγχανε την κινητοποίηση των μαζών και την επανάσταση. Κεντρικό ρόλο στον τρόπο σκέψης τους έπαιξαν οι αντιλήψεις

2. Pluchinski Dennis, 1986, "Middle Eastern Terrorist Activity in Western Europe: A Diagnosis and Prognosis", *Conflict Quarterly*, 6/3, pp. 5-25.

3. Worman G. John, 2013, "Abu Nidal: Chameleon of Change, A.K.A. Terrorism's Free Agent", *Global Security Studies*, Vol. 4, Issue 1, 60-61.

4. Ensalaco Mark, *Middle Eastern Terrorism, From Black September to September 11*, (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2008), 47-91.

5. Sanchez-Cuenca Ignacio, 2009, "Revolutionary Dreams and Terrorist Violence in the Developed World: Explaining Country Variation", *Journal of Peace Research*, 46/5, 702-703.

6. Laqueur Walter, *A History of Terrorism*, (New York: Little Brown & Co, 1977) 176.

του Carlos Marighella, ο οποίος υποστήριζε ότι η τρομοκρατική δράση θα προκαλούσε την αντίδραση του κράτους και εκείνη με τη σειρά της θα οδηγούσε στη λαϊκή εξέγερση.⁷

Ο Ψυχρός Πόλεμος συνέτεινε στην ανάδυση της ακροαριστερής τρομοκρατίας. Η μόνιμη παρουσία αμερικανικών δυνάμεων στο ευρωπαϊκό έδαφος και ο πολιτικός έλεγχος που ασκούσε η Ουάσιγκτον, προκειμένου να αποτραπεί η ενίσχυση των σοσιαλιστικών/κομμουνιστικών κομμάτων, διευκόλυναν την άνοδο του αντιαμερικανισμού και της εναντίωσης στις κυβερνήσεις, οι οποίες θεωρούνταν «υποτελείς» στις ΗΠΑ.

Το ιδιαίτερα ενδιαφέρον στοιχείο της περιόδου είναι η διασύνδεση μεταξύ των τρομοκρατικών ομάδων. Το πλαίσιο της εποχής αναμφίβολα διευκόλυνε την ανάπτυξη σχέσεων, οι οποίες κυμαίνονταν από την απλή υποστήριξη έως την εκπαίδευση και τη συνεργασία για τη διεξαγωγή τρομοκρατικών ενεργειών. Ουσιαστικά, μπορούμε να πούμε ότι, πλην των δεσμών που δημιουργούνται στη βάση της «κοινής ιδεολογίας» περί επανάστασης⁸ και της εναντίωσης απέναντι στις ΗΠΑ, διαμορφώνεται μία κατάσταση που θα μπορούσε να περιγραφεί ως «άτυπη ανταλλαγή υπηρεσιών».⁹ Έτσι, μέλη ευρωπαϊκών ομάδων εκπαιδεύονται σε στρατόπεδα Παλαιστινίων και σε αντάλλαγμα διενεργούν επιθέσεις εναντίον ισραηλινών στόχων, ενώ αραβικές τρομοκρατικές ομάδες προβαίνουν σε εκκαθαρίσεις αντιφρονούντων, ανταλλάσσοντας την υποστήριξη με την εξυπηρέτηση των σχεδίων ριζοσπαστικών αραβικών καθεστώτων.¹⁰

Παρά την κυριαρχία της αραβικής και της ακροαριστερής τρομοκρατίας, την ίδια εποχή οργανώσεις αποσχιστικής τρομοκρατίας αποτέλεσαν για ορισμένες χώρες ιδιαίτερο πρόβλημα. Ειδικότερα, ο IRA στη Βρετανία και η ETA στην Ισπανία ταλάνισαν για μεγάλο χρονικό διάστημα με τη δράση τους, ενώ μικρότερης έντασης προβλήματα αντιμετώπισαν η Γαλλία και η Ιταλία. Επιπλέον, η Ιταλία και δευτερευόντως η Γερμανία αντιμετώπισαν σημαντική πρόκληση από την εμφάνιση ακροδεξιών τρομοκρατικών οργανώσεων, οι οποίες επεδίωκαν την κλιμάκωση της έντασης με στόχο την λήψη περιοριστικών μέτρων απέναντι σε αυτό που θεωρούσαν κομμουνιστικό κίνδυνο.

7. Merari Ariel, 1993, "Terrorism as a Strategy of Insurgency", *Terrorism & Political Violence*, 5/4, 213-251.

8. Oots Kent Layne, 1989, "Organizational Perspectives on the Formation and Disintegration of Terrorists Groups", *Terrorism*, 12, 149.

9. Richardson Louise, 1999, "Terrorists as Transnational Actors", *Terrorism & Political Violence*, Vol. 11, Is 4, 217.

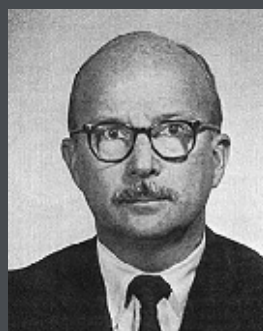
10. Hoffman Bruce, 2008, *Putting German Terrorism in Perspective: An American Response*, GHI Bulletin 43, pp. 59-65.

Η τρομοκρατία στην Ελλάδα έκανε την εμφάνισή της κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, οπότε και έλαβαν χώρα τρομοκρατικές ενέργειες από αραβικές οργανώσεις. Πέραν των λοιπών στοιχείων που διευκόλυναν τη δράση των οργανώσεων και στην υπόλοιπη Ευρώπη, στην ελληνική περίπτωση προσετίθετο η γειτνίαση με τη Μέση Ανατολή, η οποία οδήγησε στην «αξιοποίηση» της χώρας ως ενδιάμεσου σταθμού, ιδίως κατά τη δεκαετία του 1980.

Στο πεδίο της εσωτερικής τρομοκρατίας, παρότι έως το τέλος της δεκαετίας του 1970 παρατηρείται έντονη κινητικότητα και στον ακροδεξιό χώρο από οργανώσεις που αποτελούνταν από νοσταλγούς της δικτατορίας, κύρια μορφή τρομοκρατίας υπήρξε η ακροαριστερή.

Οι πρώτες οργανώσεις ακροαριστερής τρομοκρατίας μετά την δικτατορία συγκροτήθηκαν από μία μικρή μειοψηφία στελεχών αντιδικτατορικών οργανώσεων, τα οποία υποστήριζαν πως το τέλος της δράσης τους δεν ήταν η τύποις αποκατάσταση της δημοκρατίας, καθώς δεν επανακαθόριζε το κοινωνικοοικονομικό καθεστώς και το διεθνή προσανατολισμό της χώρας.¹¹ Το «Διευθυντήριο» που συγκροτήθηκε στο πλαίσιο αυτών των ζυμώσεων αποτέλεσε τον πυρήνα του «Επαναστατικού Λαϊκού Αγώνα», ο οποίος θεωρείται η μήτρα των οργανώσεων αντάρτικου πόλης της Μεταπολίτευσης.¹²

Οι πρώτες επιθέσεις της οργάνωσης δεν προσέλκυαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, με αποτέλεσμα την εμφάνιση διαφωνιών για την αποτελεσματικότητα της δράσης της, με κάποια μέλη να προτάσσουν την κλιμάκωση της βίας. Εδώ βρίσκεται και το σημείο καμπής για την εμφάνιση της «17 Νοέμβρη», η οποία εγκαινίασε τη δράση της προβαίνοντας τον Δεκέμβριο του 1975 στη δολοφονία του Richard Welch, επικεφαλής της CIA στην Ελλάδα. Όπως και στην περίπτωση των δυτικοευρωπαϊκών τρομοκρατικών οργανώσεων, έτσι και στην Ελλάδα, ιδιαίτερη επιρροή άσκησε το λατινοαμερικανικό αντάρτικο πόλεων, η αίγλη του Βιετνάμ, η επανάσταση στην Κούβα και ο αγώνας των Παλαιστινίων.¹³

Ο Richard Welch υπήρξε το πρώτο θύμα της 17 Νοέμβρη

11. Λαμπρόπουλος Βασίλης, *Πάτμου και Δαμάρεως Γωνία*, (Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2003), 52.

12. Παπαχελάς Αλέξης-Τέλλογλου Τάσος, *Φάκελος 17 Νοέμβρη*, (Αθήνα:Εστία, 2003), 44-45.

13. Κουφοντίνας Δημήτρης, *Γεννήθηκα 17 Νοέμβρη*, (Αθήνα: Λιβάνης, 2014), 49-50.

Ένας από τους τρομοκράτες κατά την επίθεση στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μονάχου που είχε ως αποτέλεσμα τη δολοφονία έντεκα Ισραηλινών αθλητών

Η «17 Νοέμβρη» υπήρξε η οργάνωση με τη μεγαλύτερη διάρκεια στην Ελλάδα, αλλά και στην Ευρώπη, διευκολύνοντας την καλλιέργεια θεωριών συνωμοσίας για την πραγματική της φύση.¹⁴ Ρόλο σε αυτό έπαιξε η αδυναμία για δεκαετίες της εξάρθρωσής της, αλλά και το γεγονός πως, σε αντίθεση με άλλες οργανώσεις, δεν διατηρούσε διασυνδέσεις με το χώρο

της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς, ούτε με οργανώσεις του εξωτερικού, αλλά επέλεξε έναν αποστειρωμένο τρόπο λειτουργίας που της απέφερε προστασία από τυχόν διείσδυση μυστικών υπηρεσιών.¹⁵ Στόχος της οργάνωσης ήταν να εμπνεύσει την κινητοποίηση του λαού, εξ ου και τα χτυπήματά της ήταν επιλεγμένα, ώστε να κερδίσουν τη λαϊκή συμπάθεια.¹⁶

Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία συνοδεύτηκε από την κατάργηση της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας του 1978, καθώς η κυβέρνηση δεν πίστευε πως υφίστατο ουσιαστικό πρόβλημα με την τρομοκρατία. Παρά την ύφεση του φαινομένου έως το 1983, η πορεία αυτή αντιστράφηκε τόσο στο πεδίο της εσωτερικής τρομοκρατίας, κυρίως εξαιτίας της επαναδραστηριοποίησης της «17 Νοέμβρη», όσο και σε αυτό της διεθνούς.

Η ένταση της τρομοκρατικής δράσης αποτέλεσε ένα από τα βασικά πεδία τριβών στις διμερείς σχέσεις Αθήνας-Ουάσινγκτον κατά τη δεκαετία του 1980. Ιδιαίτερα μετά το 1983 υπήρξε το κύριο σημείο αντιπαράθεσης, καθώς επιλύθηκε το ζήτημα της παραμονής των βάσεων και σταδιακά μεταβαλλόταν η στάση του ΠΑΣΟΚ απέναντι στη Δύση, κυρίως κατά τη δεύτερη κυβερνητική θητεία.

Αποκορύφωμα των πιέσεων στην ελληνική κυβέρνηση με σκοπό την βελτίωση της συνεργασίας στον τομέα της τρομοκρατίας και της μεταβολής της εξωτερικής πολιτικής της ως προς τις σχέσεις με ριζοσπαστικά αραβικά καθεστώτα υπήρξαν η έκδοση ταξιδιωτικής οδηγίας από τις ΗΠΑ μετά την αεροπειρατεία σε αεροσκάφος της TWA στο αεροδρόμιο της Αθήνας το 1985 και οι κατηγορίες του

14. Kassimeris George, 2007, "For a Place in History: Explaining Greece's Revolutionary Organization 17 November", *Journal of Conflict Studies*, Vol. 27, No. 2, 130.

15. Kassimeris George, 2005, "What not to Do when Dealing with Terrorism: The Greek Experience", *Democracy and Security*, 1:1, 106.

16. Kassimeris, "For a Place in History: Explaining Greece's Revolutionary Organization 17 November", 131.

Αμερικανού πρέσβη το 1987 για συνεννοήσεις κυβερνητικών στελεχών με την οργάνωση του Αμπου Νιντάλ, με σκοπό την ελεύθερη κυκλοφορία στελεχών της οργάνωσης στη χώρα με αντάλλαγμα τη μη πραγματοποίηση επιθέσεων.

Η στροφή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, συνοδεύτηκε και από αλλαγές στον τομέα της ασφάλειας, καθώς η Ελλάδα, σε αντίθεση με το παρελθόν κινήθηκε προς τη στενότερη συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, παρότι δεν προχώρησε η ψήφιση νέας αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας έως το 1990.¹⁷

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σηματοδοτεί και τη μετάβαση του τρομοκρατικού φαινομένου. Η ακροαριστερή τρομοκρατία, με εξαίρεση την Ελλάδα, παύει να αποτελεί προτεραιότητα, υπό την επίδραση της πτώσης του Ανατολικού Μπλοκ, η οποία στερεί όχι μόνο υποστήριξη, αλλά κυρίως πηγή έμπνευσης.¹⁸ Αντίστοιχα, η τρομοκρατική δράση των παλαιστινιακών/αραβικών οργανώσεων θα μπει και αυτή σε φάση ύφεσης, καθώς αφενός μετά την πρώτη Ιντιφάντα μεταβάλλεται ο αγώνας των Παλαιστινίων και αφετέρου οι οργανώσεις του Μετώπου της Απόρριψης, θα χάσουν την υποστήριξη των ριζοσπαστικών καθεστώτων της Μέσης Ανατολής, δεδομένου ότι η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ προσέφερε περισσότερες δυνατότητες άσκησης πιέσεων.

Παρά την προσωρινή ύφεση του φαινομένου, η τρομοκρατία θα επανέλθει με άλλη μορφή, αυτή της θρησκευτικά υποκινούμενης τρομοκρατίας, με κύρια απειλή τον ισλαμικό εξτρεμισμό. Η ισλαμική τρομοκρατία, έχοντας συμβολική αφετηρία το 1979 με την εισβολή των Σοβιετικών στο Αφγανιστάν και την ισλαμική επανάσταση στο Ιράν, αναδύθηκε σταδιακά και τροφοδοτήθηκε από τη Δύση, τόσο μέσω της ενίσχυσης των μουτζαχεντίν στο Αφγανιστάν εναντίον της ΕΣΣΔ, όσο και εξαιτίας της υποστήριξης μεσανατολικών καθεστώτων που υπόσχονταν την ανάσχεση του επαναστατικού ισλαμικού λαϊκισμού, καθώς οι ΗΠΑ διάβαζαν τις εξελίξεις στην περιοχή υπό το πρίσμα της διπολικής αντιπαράθεσης.¹⁹

Η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ τον Αύγουστο του 1990 αποτέλεσε σημείο καμπής, καθώς η εγκατάσταση αμερικανικών δυνάμεων στη Σαουδική Αραβία, προ-

17. Martin A. Richard, 1990, "Problems In International Law Enforcement", *Fordham International Law Journal*, Vol. 14, Is. 3, 526.

18. Jones G. Seth - Toucas Boris - Markusen B. Maxwell, 2018, *From the IRA to the Islamic State: The Evolving Terrorism Threat in Europe*, Center for Strategic & International Studies, 8.

19. Botsiou E. Konstantina, "The Clash of Civilizations Revisited: The Interaction of the United States and Europe with the Orient", Heike Schaefer (ed.), *America and the Orient*, (Heidelberg: Deutsche Gesellschaft für Amerikastudien, 2006), 319-337.

κάλεσε την μήνιν των φανατικών ισλαμιστών, εξαιτίας της παρουσίας αμερικανικών στρατευμάτων και βάσεων στην ιερή γη του Ισλάμ. Όπως αναφέρει ο Fred Halliday, αναλύοντας τις επιπτώσεις του Δεύτερου Πολέμου του Κόλπου, «όσα συνέβησαν τον Αύγουστο του 1990 έθεσαν σε κίνηση την όλη ιστορία που κατέληξε στην επίθεση του 2001».²⁰

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 αποκρυσταλλώνεται σταδιακά και η στρατηγική της «Αλ Κάιντα», η οποία συνίσταται αρχικά στην πρόθεση εκδίωξης των ΗΠΑ από τη Μέση Ανατολή και ακολούθως στην κήρυξη πολέμου εναντίον της Δύσης («σταυροφόρων και Εβραίων»). Η επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 σφράγισε την είσοδο στη νέα χιλιετία και αποτέλεσε τομή στη μεταψυχροπολεμική περίοδο.

Η δεκαετία του 1990 στην Ελλάδα

Η δολοφονία του Παύλου Μπακογιάννη από τη 17N τον Σεπτέμβριο του 1989 έλαβε χώρα στην κορύφωση της πολιτικής έντασης με αφορμή το σκάνδαλο Κοσκωτά και αποτέλεσε αφορμή να έρθει στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης η τρομοκρατία. Μολαταύτα, δεν υπήρξε η απαιτούμενη σύμπτωση μεταξύ κομμάτων, τύπου και κοινής γνώμης για τη λήψη ενός ολοκληρωμένου πλέγματος πρωτοβουλιών που θα συνέβαλε στην ουσιαστική αντιμετώπιση του φαινομένου.²¹

Παρά την ψήφιση νέας νομοθεσίας (Ν. 1916/90) από την κυβέρνηση Μητσοτάκη και τις διακηρύξεις για αποφασιστική καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τα αποτελέσματα υπήρξαν πενιχρά, αν και σε δύο περιπτώσεις με τις υποθέσεις των Σεπολίων και της Λουίζης Ριανκούρ η αστυνομία είχε ευκαιρία να επιτύχει κάποια αποτελέσματα έναντι της 17N. Η οργάνωση ενέτεινε έως το 1992 τη δράση της, στρεφόμενη τόσο κατά δυτικών στόχων, με αφορμή την επέμβαση στο Ιράκ, όσο και κατά εγχώριων, προσπαθώντας να αξιοποιήσει την αντίδραση που υπήρχε εξαιτίας της πολιτικής της κυβέρνησης. Ουσιαστικά, η τρομοκρατία στην Ελλάδα μετά το 1991 αφορά αποκλειστικά οργανώσεις ακροαριστερής τρομοκρατίας, καθώς μετά την επίθεση στην Πάτρα από Παλαιστίνιους τον Απρίλιο του 1991, οπότε και η πρόωρη έκρηξη βόμβας που προοριζόταν για το βρετανικό προξενείο της πόλης οδήγησε στο θάνατο επτά ατόμων, εξέλιπε η απειλή της διεθνούς τρομοκρατίας.²²

Το 1992 αποτέλεσε έτος-καμπή, όχι μόνο εξαιτίας της δολοφονίας Αεφαρλιάν, αλλά κυρίως γιατί, λαμβάνοντας υπ' όψιν την πυκνή δράση της 17N για

20. Halliday Fred, *Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις*, (Αθήνα: Ξιφαράς, 2010), σελ. 204-214.

21. Karyotis Georgios, "Securitization of Greek Terrorism and Arrest of the 'Revolutionary Organization November 17'", *Cooperation and Conflict*, Vol. 42, No.3, 271-293.

22. Αποστολίδης Παύλος, *Μυστική δράση*, Υπηρεσίες Πληροφοριών στην Ελλάδα, (Αθήνα: Παπαζήσης, 2014) 283-284.

μία δεκαετία, δεν μπορούσε να γίνει αντιληπτό πως εν μέσω της πολιτικής, οικονομικής και ηθικής κρίσης που διήλθε η χώρα και των πολιτικών που προωθούσε η κυβέρνηση δεν ωρίμασαν οι συνθήκες για την πραγματοποίηση της εξέγερσης που οραματιζόταν η οργάνωση, με αποτέλεσμα την απογοήτευση. Από το σημείο αυτό, ξεκινάει μια νέα περίοδος, που σηματοδοτείται από την πιο αραιή δραστηριότητα και τη μείωση των ενεργών μελών.²³

Η επάνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία τον Οκτώβριο του 1993 συνοδεύτηκε από την εκ νέου κατάργηση της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, παρότι η αδυναμία αποτελεσμάτων απέναντι στη «17 Νοέμβρη» εξακολουθούσε να αποτελεί αγκάθι για τις σχέσεις με τις ΗΠΑ. Ακόμα και κατά την περίοδο διακυβέρνησης Σημίτη, οπότε η στάση της κυβέρνησης ήταν πιο φιλική απέναντι στην Ουάσινγκτον, οι τριβές παρέμειναν σημαντικές, ειδικά μετά την 11^η Σεπτεμβρίου. Σε αυτό το πλαίσιο οι πιέσεις εντάθηκαν, καθόσον ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων υφίστατο έντονη ανησυχία για τη δυνατότητα της Αθήνας να διασφαλίσει την ασφάλειά τους.

Ήδη, πριν την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου η ελληνική κυβέρνηση, αντιλαμβανόμενη την τροχοπέδη που εξακολουθούσε να συνιστά η αδυναμία αποτελεσμάτων στον τομέα της τρομοκρατίας, προχώρησε σε πιο ενεργή δράση και ταυτόχρονα ενέτεινε τη ρητορική εναντίον των τρομοκρατών, σε μια προσπάθεια διαμόρφωσης αντιπαραδειγμάτων στο πεδίο των συμβολισμών, καθώς έως τότε κυριαρχούσε η διαχείριση των συμβολισμών από πλευράς των τρομοκρατών.²⁴ Σε αυτή την κατεύθυνση, σημαντικό ρόλο έπαιξε και η δολοφονία Saunders το 2000, αφού η σύζυγός του με την εν γένει στάση της παρουσίασε στην κοινή γνώμη την πλευρά των συγγενών των θυμάτων, μια εικόνα που δεν ήταν συνήθης στην ελληνική πραγματικότητα. Μπορούμε να πούμε ότι η δολοφονία Saunders, μετά από αυτές του Μπακογιάννη και του Αζαρλιάν, αποτέλεσε ακόμα μία καίρια στιγμή στην προσπάθεια αλλαγής των στάσεων της κοινής γνώμης απέναντι στην τρομοκρατία, διευκολύνοντας την εισαγωγή νέας νομοθεσίας με τον Ν. 2928/01. Η νέα νομοθεσία προσέφερε σημαντικές δυνατότητες στην Ελληνική Αστυνομία, αλλά κυρίως σηματοδότησε τη συμπίεση ΠΑΣΟΚ και Νέας Δημοκρατίας για πρώτη φορά με στόχο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Η 29^η Ιουνίου 2002 αποτέλεσε ημερομηνία-σταθμό για την εξάρθρωση της «17 Νοέμβρη», όταν η έκρηξη μηχανισμού που αποπειράθηκε να τοποθετήσει ο Σάββας Ξηρός, μέλος της οργάνωσης, προκάλεσε τον τραυματισμό του και οδήγησε τις επόμενες εβδομάδες στη σύλληψη των μελών της οργάνωσης. Παρότι ήδη από τα Χριστούγεννα του 2001, οι έρευνες των ελληνικών αρχών σε συνεργασία με

23. Κουφοντίνας, *Γεννήθηκα 17 Νοέμβρη*, 401-408.

24. Karyotis, "Securitization of Greek Terrorism and Arrest of the 'Revolutionary Organization November 17'", 282-288.

τους Βρετανούς είχαν αποκρυσταλλωμένες αντιλήψεις για την ηγετική μορφή της 17N,²⁵ η έκρηξη της βόμβας επιτάχυνε τις εξελίξεις.

Συμπεράσματα

Η σύγχρονη τρομοκρατία έκανε την εμφάνισή της στην Ευρώπη από το 1968 και εντεύθεν. Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του Ψυχρού Πολέμου, οι κυρίαρχες μορφές τρομοκρατίας ήταν η ακροαριστερή και η διεθνής, κυρίως η αραβική.

Η δράση των παλαιστινιακών οργανώσεων, σηματοδότησε την αλλαγή στρατηγικής με στόχο την εγκαθίδρυση παλαιστινιακής κρατικής οντότητας μετά τον Πόλεμο των Έξι Ημερών. Όσον αφορά την ακροαριστερή τρομοκρατία, αυτή εμφανίστηκε την επαύριον της ύφεσης των κινημάτων της δεκαετίας του 1960, οπότε και μία ριζοσπαστικοποιημένη μειοψηφία στράφηκε στην τρομοκρατική δράση, θεωρώντας ότι δεν είχαν υλοποιηθεί οι στόχοι των κινημάτων.

Στην Ελλάδα, η τρομοκρατία έκανε την εμφάνισή της την περίοδο της δικτατορίας από οργανώσεις διεθνούς τρομοκρατίας. Ως προς την εσωτερική διάσταση, πέραν κάποιων ενεργειών ακροδεξιών ομάδων, η κυρίαρχη μορφή τρομοκρατίας υπήρξε η ακροαριστερή. Η τρομοκρατία κατά την πρώτη περίοδο της Μεταπολίτευσης αποτέλεσε επιλογή μιας μειοψηφίας στελεχών αντιδικτατορικών οργανώσεων, τα οποία υιοθέτησαν την αντίληψη πως η αποκατάσταση της δημοκρατίας ήταν ψευδεπίγραφη και ο απώτερος στόχος του αντιδικτατορικού αγώνα ήταν η εγκαθίδρυση ενός διαφορετικού κοινωνικοπολιτικού καθεστώτος.

Η δεκαετία του 1980 αποτέλεσε την περίοδο της κορύφωσης του τρομοκρατικού φαινομένου στην Ελλάδα. Στο μέτωπο της εσωτερικής τρομοκρατίας η επανεμφάνιση της «17 Νοέμβρη» συνοδεύτηκε από κατακόρυφη άνοδο της δραστηριότητάς της, προκαλώντας εντάσεις με τις ΗΠΑ. Ομοίως, στο πεδίο της διεθνούς τρομοκρατίας οι καλές σχέσεις της κυβέρνησης με ριζοσπαστικά αραβικά καθεστώτα είχαν ως επακόλουθο τη δραστηριοποίηση διαφόρων δικτύων αραβικών και αρμενικών τρομοκρατικών οργανώσεων, αλλά και στελεχών μυστικών υπηρεσιών. Ουσιαστικά, μετά τη συμφωνία Αθήνας-Ουάσινγκτον για τις βάσεις, η τρομοκρατία αποτέλεσε το βασικό πεδίο εντάσεων ανάμεσα στις δύο πλευρές. Παρά τη σημασία που απέδιδαν οι ΗΠΑ στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η προσαρμογή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και ο μετριασμός της αντιαμερικανικής ρητορικής μετά το 1985, όπως και η μεγαλύτερη προθυμία για συνεργασία για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας σηματοδότησαν την πιο μετριοπαθή αντιμετώπιση της Αθήνας

25. Λαμπρόπουλος, *Πάτμου και Δαμάρεως Γωνία*, 32.

από την Ουάσινγκτον, όπως φάνηκε και στην περίπτωση της τρομοκρατικής επίθεσης στο κρουζιερόπλοιο City of Poros, και παρότι κατά καιρούς υφίστατο κλιμάκωση της έντασης.

Η δεκαετία του 1990 αποτέλεσε δεκαετία μετάβασης για το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Η ακροαριστερή τρομοκρατία υποχωρεί παντού, με τις οργανώσεις να αναστέλλουν τη δράση τους. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης σηματοδοτούσε τη μετάβαση στη μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ και αποστερούσε ένα ενεργό αντιπαράδειγμα στο καπιταλιστικό-φιλελεύθερο πρότυπο. Αντίστοιχα, την ίδια περίοδο οι αραβικές/παλαιστινιακές οργανώσεις εγκαταλείπουν την τρομοκρατία, καθώς μεταβάλλεται η δυνατότητα στήριξης από πλευράς των ριζοσπαστικών αραβικών καθεστώτων, ενώ αυξάνεται η παρεμβατικότητα της Ουάσινγκτον στην περιοχή. Την ίδια εποχή αρχίζουν και γίνονται εμφανείς οι τάσεις ανάδυσης της ισλαμιστικής τρομοκρατίας. Συμβολικό πέραςμα στη νέα εποχή της τρομοκρατίας, με σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα έμφαση στη θρησκευτικά υποκινούμενη, είναι η επίθεση στους δίδυμους πύργους, με την 11η Σεπτεμβρίου 2001 να αποτελεί τομή. Στην εμφάνιση της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, μπορούμε να εντοπίσουμε την επίδραση του Ψυχρού Πολέμου, αλλά και του τέλους του. Από τη μια πλευρά, η υποστήριξη των μουτζαχεντίν στο Αφγανιστάν από τις ΗΠΑ συνέβαλε στη ριζοσπαστικοποίηση και στην εμφάνιση ισλαμιστικών τρομοκρατικών ομάδων. Από την άλλη πλευρά, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης έδωσε τη δυνατότητα στην Ουάσινγκτον να εντείνει την παρουσία της στη Μέση Ανατολή, πραγματοποιώντας την επέμβαση εναντίον του Ιράκ και εγκαθιστώντας δυνάμεις στη Σαουδική Αραβία, κίνηση η οποία εξελήφθη ως ύβρις που απαιτούσε τιμωρία.

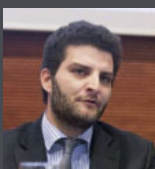
Όσον αφορά την Ελλάδα, ο κύκλος της «17 Νοέμβρη» κλείνει με τις συλλήψεις των στελεχών της το καλοκαίρι του 2002. Όπως προαναφέραμε, η οργάνωση γνωρίζει στελεχιακή απίσχναση, καθώς πέραν της μεταβολής του διεθνούς περιβάλλοντος, στο εσωτερικό η δυσaréσκεια της κοινής γνώμης εξακολουθεί να διοχετεύεται εκλογικά με την επαναφορά του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση. Συνεπώς, μετά από μια δεκαετία έντονης τρομοκρατικής δραστηριότητας, κατά την οποία υπήρξε και περίοδος πολιτικής αστάθειας, σκανδάλων και περιοριστικών οικονομικών πολιτικών ετίθετο υπό αμφισβήτηση η δυνατότητα της οργάνωσης να διαμορφώσει τις προεπαναστατικές συνθήκες που ευαγγελιζόταν.

Βιβλιογραφία

- Botsiou E. Konstantina, "The Clash of Civilizations Revisited: The Interaction of the United States and Europe with the Orient", Heike Schaefer (ed.), *America and the Orient*, (Heidelberg: Deutsche Gesellschaft für Amerikastudien, 2006), 319-337.
- Ensalaco Mark, *Middle Eastern Terrorism, From Black September to September 11*, (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2008).
- Guelke Adrian, *The Age of Terrorism and the New International Political System*, (London: Tauris, 1998).
- Halliday Fred, *Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις*, (Αθήνα: Ξεφάρας, 2010).
- Hoffman Bruce, 2008, *Putting German Terrorism in Perspective: An American Response*, GHI Bulletin 43, 59-65.
- Jones G. Seth - Toucas Boris - Markusen B. Maxwell, 2018, *From the IRA to the Islamic State: The Evolving Terrorism Threat in Europe*, Center for Strategic & International Studies.
- Karyotis Georgios, 2007, "Securitization of Greek Terrorism and Arrest of the 'Revolutionary Organization November 17'", *Cooperation and Conflict*, Vol. 42, No 3, 271-293.
- Kasimeris George, 2005, "What not to Do when Dealing with Terrorism: The Greek Experience", *Democracy and Security*, 1:1, 105-117.
- Kassimeris George, 2007, "For a Place in History: Explaining Greece's Revolutionary Organization 17 November", *Journal of Conflict Studies*, Vol. 27 No. 2, 129-145.
- Laqueur Walter, *A History of Terrorism*, (New York: Little Brown & Co., 1977).
- Martin A. Richard, 1990, "Problems In International Law Enforcement", *Fordham International Law Journal*, Vol. 14, Is. 3, 519-539.
- Merari Ariel, 1993, "Terrorism as a Strategy of Insurgency", *Terrorism & Political Violence*, 5/4, 213-251.
- Oots Kent Layne, 1989, "Organizational Perspectives on the Formation and Disintegration of Terrorists Groups", *Terrorism*, 12, 139-152.
- Pluchinski Dennis, 1986, "Middle Eastern Terrorist Activity in Western Europe: A Diagnosis and Prognosis", *Conflict Quarterly*, 6/3.
- Richardson Louise, 1999, "Terrorists as Transnational Actors", *Terrorism & Political Violence*, Vol. 11 Is. 4, 209-219.
- Sanchez-Cuenca Ignacio, 2009, "Revolutionary Dreams and Terrorist Violence in the Developed World: Explaining Country Variation", *Journal of Peace Research*, 46/5, 702-703.

- Worman G. John, 2013, “Abu Nidal: Chameleon of Change, A.K.A. Terrorism’s Free Agent”, *Global Security Studies*, Vol. 4, Issue 1, 57-69.
- Αποστολίδης Παύλος, *Μυστική Δράση, Υπηρεσίες Πληροφοριών στην Ελλάδα*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 2014).
- Κουφοντίνας Δημήτρης, *Γεννήθηκα 17 Νοέμβρη*, (Αθήνα: Λιβάνης, 2014).
- Λαμπρόπουλος Βασίλης, *Πάτμου και Δαμάρεως Γωνία*, (Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2003).
- Παπαχελάς Αλέξης Τέλλογλου Τάσος, *Φάκελος 17 Νοέμβρη*, (Αθήνα: Εστία, 2003).

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Αναστάσιος Φιλντίσης αποφοίτησε πρώτος από το Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, το 2012. Το 2012-2014 παρακολούθησε το μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σχέσεις» του Πανεπιστημίου Αθηνών, λαμβάνοντας υποτροφία στα δύο έτη φοίτησης και αποφοιτώντας με άριστα. Το 2023 ολοκλήρωσε με άριστα τη διδακτορική του διατριβή με θέμα: «Ελλάδα, Ε.Κ./Ε.Ε. και διεθνής τρομοκρατία, από τον Ψυχρό Πόλεμο στη νέα τρομοκρατία: ιστορικές, πολιτικές και ιδεολογικές διαστάσεις», στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Στα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται η ελληνική και ευρωπαϊκή νεότερη και σύγχρονη ιστορία, ο Ψυχρός Πόλεμος, η αμερικανική εξωτερική πολιτική και οι σύγχρονες προκλήσεις διεθνούς ασφάλειας. Από τον Σεπτέμβριο του 2016 έως τον Ιούνιο του 2018 ήταν Επιστημονικός Συνεργάτης του Ινστιτούτου Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής, στον Τομέα Αναλύσεων, με εστίαση στην ελληνική εξωτερική πολιτική, την αμερικανική πολιτική, τα ενεργειακά και άλλα ζητήματα διεθνούς επικαιρότητας. Συμμετείχε ως συντονιστής εκπαιδευτικών ομάδων στη Σχολή Εθνικής Άμυνας (2017-18). Γνωρίζει αγγλικά και γερμανικά.

"Drones σε επιχειρησιακές και μη, χρήσεις: Διεθνές και Ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο και συναφείς γεωπολιτικές πτυχές. Μια ελληνική οπτική"

του Ταξίαρχου (Ι) (εα), Γεωργίου Ανεψιού, LL.M, PhD

Προλεγόμενα

Οι εξελίξεις σε σχέση με τα Μη Επανδρωμένα Οχήματα (Drones - UAVs - UAS)¹⁾ που εσχάτως παρατηρούνται διεθνώς, σε κλιμακούμενο μάλιστα αριθμό και ένταση, είναι πραγματικά καταγιστικές. Και μάλιστα, σημειώνονται στους «τρεις συν ένα» βασικούς τομείς συναφούς δραστηριότητας: αφενός (α) στον κατασκευαστικό («αναπτυξιακό/τεχνολογικό»), αφετέρου (β) στον τομέα της εφαρμογής και επιχειρησιακής λειτουργίας τους στο πεδίο («επιχειρησιακό»), και (γ) στον «κανονιστικό - νομικό» τομέα, δηλ. αυτόν που άπτεται του εκάστοτε εφαρμοστέου κανονιστικού πλαισίου που ρυθμίζει τη (μετα-)κίνηση και επιχειρησιακή λειτουργία τους παρά και εντός ενός πεδίου επιχειρήσεων.

USAF General Atomics MQ-1 Predator
https://en.wikipedia.org/wiki/General_Atomics_MQ-1_Predator

Οι εξελίξεις στο πεδίο των μη επανδρωμένων (Drones) θα μπορούσαν να τυποποιηθούν σε συνάρτηση με το κριτήριο της χρήσης τους. Έτσι, διακρίνονται

1. Εφεξής, στο πλαίσιο του παρόντος κειμένου και για λόγους ευκολίας, θα χρησιμοποιείται ο όρος «Drone».

σε Drones για πολιτικές ή στρατιωτικές (ή ενδιάμεσες «υβριδικές») χρήσεις, είτε σε σχέση με το φυσικό μέσο μετακίνησης ή επιχείρησής τους, δηλ. ως προς τα εναέρια (Drones), χερσαία, ή υγρές (ή υποβρύχιας ή αμφίβιας), ή μεικτής/υβριδικής χρήσης κλπ. Ειδικά δε σε «επιχειρησιακές» αποστολές που εκτείνονται πλέον σε μια τεράστια γκάμα χρήσεων, και αφορούν είτε αμιγώς πολιτικές - εμπορικές², είτε στρατιωτικές χρήσεις και σκοπούς που λαμβάνουν χώρα είτε σε καθαρά ειρηνική περίοδο, είτε σε περίοδο κρίσεων, είτε κατά τη διάρκεια ένοπλων συρράξεων. Εκτείνονται δε καλύπτοντας αποστολές που ολοκληρώνονται εντός ή και εκτός εθνικής επικράτειας, επηρεάζοντας άλλες επικράτειες ξένων κρατών (ενός ή και περισσότερων). Ενδέχεται δε κατά την μετακίνησή τους (από και προς την περιοχή επιχειρήσεων) να επηρεάσουν και εναέριους χώρους εκτός εθνικής κυριαρχίας, όπως π.χ. Διεθνή Ύδατα (ΔΥ) ή Διεθνείς Εναέριους Χώρους (ΔΕΧ) κλπ. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι δυνατόν οι αποστολές Drones να γίνονται με την έγκριση, την άδεια, ή ακόμη και την ανοχή των κρατών που επηρεάζονται, ή ακόμη και χωρίς αυτήν, πολλών δε μάλλον χωρίς την ενημέρωση των αφορόντων κρατών. Επιπλέον αυτών, θα πρέπει να επισημανθεί και η ευρύτερη τέταρτη (δ) διάσταση της χρήσης των Drones, η οποία αφορά την «οικονομική - αναπτυξιακή» γεωπολιτική συνιστώσα. Η εν λόγω αφορά και συμβάλλει στη διαμόρφωση της ευρύτερης «εικόνας» ενός γεωπολιτικού συστήματος και των επιμέρους εθνικών (και μη) δρώντων που το συναποτελούν, οι οποίοι εμπλέκονται στην όλη διαδικασία ανάπτυξης και εμπορικής ή επιχειρησιακής αξιοποίησής τους, είτε ως παραγωγοί, είτε ως αγοραστές/πελάτες, είτε και ως χρήστες συστημάτων και δυνατοτήτων Drones στο πεδίο.

Ενδεικτικές είναι οι πρόσφατες χρήσεις κρατικών Drones σε ειρηνικές εφαρμογές, όπως η επιτήρηση δασών ή η καταστολή δασικών πυρκαγιών, η υπέρταση αστικών ή και άλλων περιοχών για τις ανάγκες καταγραφής

Bayhaluk - Έργο αυτού που το ανεβάζει
Bayraktar TB2 Ground
•CC BY-SA 4.0

Baykar Bayraktar TB2
https://pt.wikipedia.org/wiki/Baykar_Bayraktar_TB2

2. Βλέπε για παράδειγμα την υπό εξέλιξη καινοτόμο επιχειρηματική απόπειρα έναρξης εμπορικών δραστηριοτήτων στη χώρα μας δια της μεταφοράς εμπορευματικών φορτίων με drones στην Ελλάδα εκ μέρους της βουλγαρικής scale up εταιρείας Dronamics, συμπεριλαμβανομένων των αδερφών Rangelov με έδρα το Λονδίνο. Συνιστά την πρώτη αεροπορική εταιρεία εμπορικής μεταφοράς φορτίων μέσω drones, παγκοσμίως. Σχετικές πληροφορίες, βλέπε στο δημοσίευμα της Νατάσσας Φραγκούλη, «Dronamics: Στην τελική ευθεία για μεταφορές με cargo drones στην Ελλάδα», Powergame.gr, 9 Σεπ. 2024, διαθέσιμο στη δνση <https://www.powergame.gr/start-ups-digital/716514/dronamics-stin-teliki-eftheia-gia-metafores-me-cargo-drones-stin-ellada/>

πολεοδομικών στοιχείων και βεβαίωση παραβιάσεων πολεοδομικής νομοθεσίας, ή η απ' αέρος επιτήρηση για τις ανάγκες που αφορούν ανάγκες προστασίας ή αναπτυξιακής διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος, ή συνδρομή σε ανάγκες που αφορούν την εσωτερική ασφάλειας είτε σε καθημερινές περιπολίες, είτε σε περιπτώσεις τέλεσης κρίσιμων μειζόνων δημόσιων γεγονότων, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, ή μείζονα αθλητικά γεγονότα, ή κοινωνικές συναθροίσεις, όπως μουσικά φεστιβάλ, πολιτικές συγκεντρώσεις, ή θρησκευτικές εκδηλώσεις/συγκεντρώσεις κλπ. Επίσης, η χρήση εναέριων κρατικών Drones για επιχειρησιακές αποστολές επιτήρησης ή συντονισμού σύνθετων επιχειρήσεων, όπως μια αποστολή Έρευνας - Διάσωσης, κλπ.

Φυσικά, η χρήση Drones σε επιχειρησιακές στρατιωτικές εφαρμογές είναι πλέον εξόχως σημαντική και κλιμακούμενα διαδεδομένη, παγκοσμίως (βλέπε παρακάτω) με τη χρήση διαφόρων τύπων και μεγεθών συστημάτων, αναλόγως των απαιτήσεων της αποστολής τους, κατασκευασμένα για κίνηση και επιχειρησιακή λειτουργία και στα τρία φυσικά στοιχεία, δηλαδή στον αέρα, στο έδαφος, αλλά και στο υδάτινο στοιχείο. Επίσης, συσκευές που κινούνται και επιχειρούν είτε με αυτόνομη προ-αυτοματοποιημένη λειτουργία, είτε με τηλεχειρισμό, είτε υβριδικά, καλύπτοντας κατασκευαστικά ποικιλία μεγέθους, βάρους, τεχνολογικής - κατασκευαστικής φιλοσοφίας και ακτίνας δράσης ή αυτονομίας συσκευές, προορισμένες για αποστολές είτε εντός της επικράτειας του κράτους, είτε με χαρακτήρα «διακρατικό» (βλέπε αμερικανικά συστήματα Drones τύπου MQ-9 Reaper κλπ.). Επίσης, ενδιαφέρουσες εξελίξεις με ιδιαίτερο γεωστρατηγικό ενδιαφέρον, ειδικά για την Ελλάδα, όπως η πρόσφατη έναρξη πτήσεων επιτήρησης των τουρκικής κατασκευής Drones τύπου Bayraktar TB2 από την Αλβανική πολεμική Αεροπορία³, ή η ανα-

USAF General Atomics MQ-9 Reaper (Predator B)
https://en.wikipedia.org/wiki/General_Atomics_MQ-9_Reaper

κοίνωση από την Τουρκική πολεμική Αεροπορία της επιτυχούς δοκιμής του τζετ Drone τύπου Kizilelma κατασκευής από την τουρκικής εταιρεία Baykar⁴. Σημειώνεται ότι η εν λόγω δοκιμαστική πτήση του 3ου πρωτότυπου έγινε στις 25 Σεπτεμβρίου 2024 στο κέντρο δοκιμών της εταιρείας στο Τσορλού της Ανατολικής Θράκης.

Επίσης, χαρακτηριστική είναι η καινοτόμα εξέλιξη που σημειώ-

3. Βλέπε «Albanian Bayraktar patrol mission», *itamildiradar.com*, September 11, 2024, διαθέσιμο στη δυνή https://www.itamildiradar.com/2024/09/11/albanian-bayraktar-patrol-mission/?fbclid=IwY2xjawFOeIJleHRuA2FibQIxMAABHcqP1QniUVnLFI-Tp3fA4aKrxpWspjSLCii2uRa8VYQZ0uErwKsZ3FDzQ_aem_qUhdBgA0j7EDiRGIfu6rAg.

4. Χρήστος Κτενός, «Τρίτο πρωτότυπο του τουρκικού μη επανδρωμένου Kizilelma με πολλές βελτιώσεις - βίντεο», *Πτήση*, 27 Σεπτεμβρίου 2024, διαθέσιμο στη δυνή https://flight.com.gr/kizilelma-trito-prototipo-ptisi/#goog_rewarded.

θηκε και ανακοινώθηκε πρόσφατα (2 Οκτ. 2024)⁵ στις ΗΠΑ μέσω ερευνητικού προγράμματος του Υφυπουργείου Άμυνας ύψους 49 εκατ. δολαρίων, που στοχεύει στην υλοποίηση δοκιμών και κατόπιν επιχειρησιακής εφαρμογής πτήσης μεταφοράς μεγάλου φορτίου σε μεγάλες αποστάσεις μέσω Drones, διαμέσου (κι αυτό είναι το πλέον σημαντικό) εναερίου χώρου «μεικτού» χαρακτήρα, δηλαδή και στρατιωτικού, αλλά και πολιτικού ελέγχου εναερίου κυκλοφορίας (civilian and military-controlled airspace). Αυτό σημαίνει ότι ο έλεγχος της ιπτάμενης μη επανδρωμένης (δηλ. άνευ χειριστού) συσκευής Drone θα πρέπει να πληροί κριτήρια ενόργανης πτήσης (Full Instrument Flight Rules - IFR) και να είναι πλήρως πιστοποιημένη κατά ICAO γι' αυτήν, ώστε να δύναται να συνεργάζεται αγαστά και προπάντων αξιόπιστα με τις στρατιωτικές, αλλά και με τις πολιτικές υπηρεσίες ελέγχου εναερίου κυκλοφορίας (Civil Air Traffic Services - At Traffic Management Authorities) στην κάθε περιοχή πτήσεως που επηρεάζει.

Το ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο για τα Drones

Το ζήτημα της ρύθμισης του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου για την πτήση και χρήση των Drones έχει απασχολήσει ιδιαίτερα στο πλαίσιο της ΕΕ. Από το Δεκέμβριο του 2015, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε την Ευρωπαϊκή Στρατηγική «*An Aviation Strategy for Europe*»⁶, όπου καθορίστηκε το γενικότερο πλαίσιο για την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής οικονομίας στον τομέα της Αεροπορίας, η τεχνολογία των drones συμπεριελήφθη στον ευρύτερο στρατηγικό σχεδιασμό. Μάλιστα συμπεριελήφθη ειδικό κεφάλαιο με χαρακτηριστικά αναπτυξιακό χαρακτήρα στον τίτλο του («*Drones: unleashing their full potential*»), όπου σημειώνονται τα εξής:

«Drones are a technology that is already bringing about radical changes, by creating opportunities for new services and applications, as well as new challenges. They represent a tremendous opportunity both for our aeronautical manufacturing industry, especially for small and medium sized enterprises, and for the many aviation and non-aviation businesses that will be able to integrate drones into their activities, and increase their efficiency and competitiveness. Today's aviation safety rules are not adapted to drones. Given the broad variety of types of drones being used under very differing operation conditions, a risk-based framework needs to be put in place rapidly. This framework will ensure their safe use in civil airspace and create legal certainty for the industry. In this context, concerns related to privacy and data protection, security, liability and insurance or environment will also be taken into account.

In order to ensure the safe interaction with existing airspace users coming under EU rules and to create a large single home market, of particular rel-

5. Βλέπε «Green light for Project ULTRA to start drone cargo flights through civil/military airspace», *Unmannedairspace.info*, October 2, 2024, διαθέσιμο στη δνση <https://www.unmannedairspace.info/civilmilitary-integration/project-ultra-secures-new-task-order-to-conduct-demonstration-flights/>.

6. COM(2015) 598, 7.12.2015, https://transport.ec.europa.eu/transport-modes/air_en?prefLang=el.

evance to small and medium sized enterprises and start-ups, this framework must be set up at EU level. For safety reasons, all drones must be covered, even small ones. However, the rules must be proportionate to the risk to ensure that new developments are not hampered by unnecessarily heavy and costly rules and procedures, in line with the Commission's Better Regulation approach. The Commission will also seek to rely on industry standards as far as possible.».⁷

Καταληκτικά, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική περιέλαβε τα δύο κατωτέρω σημεία που θα αποτελέσουν και τους δύο βασικούς άξονες ανάπτυξης του νέου - τότε - Κανονιστικού πλαισίου για τα Drones στην ΕΕ, αναθέτοντας ειδικό πρωταρχικό συντακτικό ρόλο στην *European Aviation Safety Agency* (EASA):

«The Commission:

- Proposes a basic legal framework for the safe development of drone operations in the EU, as part of the new basic aviation safety Regulation replacing Regulation 216/2008;
- Will task the European Aviation Safety Agency with preparing more detailed rules which will allow the drone operations and the development of industry standards.».⁸

Κατόπιν αυτού, η EASA, διαβουλευόμενη με ευρωπαϊκούς και εθνικούς θεσμούς κρατών της ΕΕ, αλλά και με τον ICAO, κατέληξε τελικά σε δύο βασικά κείμενα προτεινόμενων Κανονισμών. Οι κοινοί ευρωπαϊκοί κανόνες για τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη (Drones) {*Commission Delegated Regulation* (EU) 2019/945⁹ και *Commission Implementing Regulation* (EU) 2019/947¹⁰} υιοθετήθηκαν τελικά από τα όργανα της ΕΕ και εκδόθηκαν (δημοσιεύθηκαν στις 11 Ιουνίου 2019), προκειμένου να διασφαλιστεί η απρόσκοπτη, αποτελεσματική και ασφαλής λειτουργία τους εντός της ΕΕ. Οι προβλέψεις των εν λόγω Κανονισμών αποβλέπουν στο να συμβάλλουν, μεταξύ άλλων, στην προστασία της ασφάλειας και της ιδιωτικής ζωής των πολιτών της ΕΕ, επιτρέποντας ταυτόχρονα την ελεύθερη κυκλοφορία των Drones και ίσους όρους ανταγωνισμού εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, ο χώρος της ΕΕ θα ήταν η πρώτη περιοχή παγκοσμίως που θα διαθέτει ένα ολοκληρωμένο σύνολο κανόνων που εξασφαλίζουν την ασφαλή και βιώσιμη λειτουργία των Drones, τόσο για εμπορικές, όσο και για άλλες (ψυχαγωγικές ή εκπαιδευτικές κλπ.) δραστηριότητες.

Ο κοινός χαρακτήρας του εκδιδόμενου κανονιστικού πλαισίου συμβάλει στην καλή κατανόηση και εφαρμογή των επιμέρους κανόνων του από τους χειριστές των Drones, αλλά και διευκολύνει τη λειτουργία τους με διασυννοριακό χαρακτήρα. Έτσι, μετά την απόκτηση της σχετικής Άδειας από το κράτος νηολόγησης, είναι επιτρεπτό στους χειριστές των Drones να κυκλοφορούν ελεύθερα

7. Ibid.

8. Ibid.

9. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2019/945/oj.

10. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2019/947/oj

και να λειτουργούν νόμιμα τα Drones τους εντός χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είτε για προσωπική, είτε για επαγγελματική χρήση. Το εκπονηθέν Κανονιστικό πλαίσιο αποσκοπεί να ρυθμίσει σημαντικούς τομείς που σχετίζονται με τα Drones, όπως ζητήματα διαχείρισης των πτήσεων, αλλά και άλλα επιμέρους αλλά εξίσου κρίσιμα, όπως η εξασφάλιση της Ασφάλειας των πτήσεων, του άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενου προσωπικού σε αυτές, αλλά και τρίτους, όπως επίσης και θέματα «ιδιωτικότητας».

Ειδικότερα, το νέο Κανονιστικό πλαίσιο περιλαμβάνει τεχνικές και λειτουργικές απαιτήσεις για την «κανονική και ασφαλή» πτήση και τον έλεγχο των Drones. Καθορίζονται οι τεχνικές προδιαγραφές και οι επιχειρησιακές δυνατότητες που πρέπει να πληρούνται από ένα σύστημα Drone (που περιλαμβάνει τη συσκευή και το σύστημα ελέγχου για μια ασφαλή πτήση. Έτσι, θα πρέπει να εξασφαλίζεται ατομικά η «αναγνωσιμότητά» τους επιτρέποντας στις αρμόδιες εθνικές αρχές, όποτε είναι απαραίτητο, να δύναται να ανιχνεύσουν και να ταυτοποιήσουν μια συσκευή Drone. Μια δυνατότητα που θα επιτρέψει την αποφυγή τυχόν ατυχημάτων ή συμβάντων, όπως αυτά που συνέβησαν στα αεροδρόμια Gatwick και Heathrow το 2018.

Επιπρόσθετα, το εν λόγω πλαίσιο προβλέπει για όλες τις περιπτώσεις συσκευών Drones, είτε απαιτούν, είτε όχι ειδική άδεια που σχετίζεται με την πιστοποίηση των συσκευών και των χειριστών τους. Επίσης, προβλέπει και ελάχιστες προδιαγραφές για εκπαίδευση απομακρυσμένων χειριστών τους. Επίσης, προβλέπεται κι ένα χρονικό ορόσημο για την καταγραφή των χειριστών Drones σε εθνικό μητρώο του κράτους-μέλους, στο οποίο έχουν την μόνιμη κατοικία ή την κύρια έδρα των δραστηριοτήτων τους, που καθορίστηκε από τον Ιούνιο του 2020 και εξής.

Ως ενωσιακό Δίκαιο, δε, οι νέοι κανόνες υπερισχύουν και άρα μοιραία θα αντικαταστήσουν τους ήδη ισχύοντες εθνικούς κανόνες στα κράτη μέλη της ΕΕ, ενώ η εφαρμογή τους προβλέφθηκε να εκκινήσει από τον Ιούνιο του 2020.

Οι κεντρικές πτυχές ρύθμισης των προβλέψεων του Κανονισμού συνοψίζονται ως ακολούθως:

- **Κατηγοριοποίηση των drones:** Τα drones κατηγοριοποιούνται ανάλογα με το βάρος τους και τον τρόπο χρήσης τους, καθορίζοντας έτσι τους περιορισμούς και τις απαιτήσεις για κάθε κατηγορία.
- **Γεωγραφικές ζώνες:** Ο εναέριος χώρος χωρίζεται σε ζώνες, ανάλογα με τον βαθμό επικινδυνότητας, καθορίζοντας τους περιορισμούς για κάθε ζώνη.
- **Απαιτήσεις για τους χειριστές:** Οι χειριστές Drones πρέπει να τηρούν και να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις και τυποποίηση, όπως εκπαίδευση, άδεια και ασφάλιση.

- **Προστασία της ιδιωτικότητας:** Ο κανονισμός περιλαμβάνει αυστηρές διατάξεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων που συλλέγονται μέσω των Drones.
- **Ασφάλεια πτήσεων:** Θεσπίζονται αυστηροί κανόνες για την ασφάλεια των πτήσεων, όπως η υποχρεωτική ταυτοποίηση των Drones, η διατήρηση ασφαλούς απόστασης από άλλα αεροσκάφη και η απαγόρευση πτήσεων σε συγκεκριμένες περιοχές.

Η σημαντικότητα του Ευρωπαϊκού Κανονισμού αφορά επιμέρους σημαντικά ζητήματα, όπως:

- **Η Ασφάλεια:** Προστατεύει τους ανθρώπους και τις περιουσίες από πιθανές ατυχήματα.
- **Η Ιδιωτικότητα:** Εγγυάται ότι η χρήση των Drones δεν θα παραβιάζει την ιδιωτικότητα των πολιτών.
- **Η Οικονομική ανάπτυξη:** Δημιουργεί ένα σταθερό νομικό πλαίσιο που ενθαρρύνει την ανάπτυξη της αγοράς των Drones.

Σημειώνεται ότι ο *Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια της Αεροπορίας* (EASA), πέραν της ευθύνης σύνταξης του κειμένου, είναι υπεύθυνος και για την επίβλεψη εφαρμογής του Κανονισμού, ενώ περισσότερα εξειδικευμένες πληροφορίες και διευκρινήσεις για την εφαρμογή του Κανονισμού σε εθνικό επίπεδο παρέχονται από τις επιμέρους Εθνικές Αρχές Πολιτικής Αεροπορίας, που διαθέτει κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Γενικότερα, και σε ό,τι αφορά το θέμα της διαχείρισης της κυκλοφορίας των Drones εντός ελεγχόμενου εναέριου χώρου, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύσσει το συστημικό πλαίσιο του «U-Space», ένα εναέριο χώρο ειδικής χρήσης και ελέγχου, αφιερωμένο για πτήσεις Drones, που θα επιτρέπει την ασφαλή πτητική λειτουργία των Drones, εξασφαλίζοντας έτσι πρακτικά την αποτελεσματική πτητική «συνύπαρξη - συνλειτουργία» με τα συμβατικά επανδρωμένα αεροσκάφη στον ευρύτερο εναέριο χώρο. Στο πνεύμα αυτό, επιχειρείται η ανάπτυξη κανονιστικού πλαισίου που θα επιτρέπει τις αυτόνομες πτήσεις των Drones, υπό συγκεκριμένες όμως προϋποθέσεις, που διασφαλίζουν την ασφάλεια πτήσεων, ευρύτερα.

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει να σημειωθεί μια σχετικώς πρόσφατη θεσμική εξέλιξη που έλαβε χώρα στις 10 Απριλίου 2024, αφορά το χαρτοφυλάκιο του Επιτρόπου Μεταφορών (*Directorate-General for Mobility and Transport*) στο πεδίο του “*Air Mobility*”, δια της οποίας η Επιτροπή ενέκρινε¹¹ την προώθηση της ασφαλούς και αποτελεσματικής ενσωμάτωσης του θεσμικού πλαισίου για τη χρήση Drones ως “*Air-Taxis*” ή και για άλλες καινοτόμες χρήσεις. Συγκεκριμένα, η προωθούμενη ρύθμιση αφορά δύο βασικά πεδία: (α) τα μικρά πολιτικά επανδρω-

11. https://transport.ec.europa.eu/news-events/news/commission-paves-way-safe-integration-air-taxis-and-other-innovative-drone-uses-2024-04-10_en?prefLang=el.

μένα άφη κάθετης από-προσγείωσης για σκοπούς αεροταξί (*manned VTOL or piloted air taxis*) που αποσκοπούν να εκτελούν πτήσεις μεταφοράς προσώπων μικρής ακτίνας και κατόπιν παραγγελίας (*«small commercial aircrafts making short flights on demand»*), και (β) υψηλότερου ρίσκου αποστολές μη επανδρωμένων αφών (*higher-risk (so-called 'specific category') unmanned drone operations*). Μια εξέλιξη που αναδεικνύει τις τεράστιες προοπτικές των δυνατοτήτων της εκμετάλλευσης των drones σε εμπορικές εφαρμογές κατά το άμεσο μέλλον.

Drones: Η Επιχειρησιακή θεώρηση

Η εντυπωσιακά κλιμακούμενη χρήση Drones σε θέατρα επιχειρήσεων ενόπλων συρράξεων διεθνούς ή μη, χαρακτήρα που λαμβάνουν χώρα εσχάτως σε παγκόσμια κλίμακα δεν αφήνει καμιά αμφιβολία για τη σημασία (υπό την έννοια της τακτικής, επιχειρησιακής, έως και στρατηγικής αξίας) των εν λόγω συστημάτων, τόσο σε τακτικό, όσο και σε επιχειρησιακό, αλλά και σε στρατηγικό επίπεδο. Η ενσωμάτωση τεχνολογίας που επιτρέπει τον όλο και περισσότερο αυτοματοποιημένο έλεγχο τόσο της πτήσης, όσο και της επιχειρησιακής λειτουργίας του (άφεση όπλων, χειρισμό φερόμενων επιχειρησιακών συστημάτων, τηλεπικοινωνίες κλπ.) αφήνει όλο και λιγότερο «χώρο» στην ανθρώπινη παρέμβαση, καθιστώντας ίσως το πλέον εξελιγμένο οπλικό και επιχειρησιακό σύστημα ενός σύγχρονου πολέμου.

Northrop Grumman RQ-4 Global Hawk
https://en.wikipedia.org/wiki/Northrop_Grumman_RQ-4_Global_Hawk

Η μειωμένη, έως και μηδενική (σε πλήρως αυτόνομα συστήματα) δε συμμετοχή του ανθρώπινου παράγοντα, ειδικά στη φάση της άφησης όπλων, και άρα στην προβολή θανατηφόρου βίας (*deadly force*) εγείρει επίσης σοβαρά ζητήματα σε ό,τι αφορά το πεδίο σύννομης επιχειρησιακής δράσης, στοχοποίησης κλπ., που αναγκαστικά τίθενται ως πεδία επιπρόσθετου προβληματισμού από τη θεωρία του Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων (Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου), αλλά και από άλλες συναμφοότερες θεωρητικές προβληματικές, όπως της θεωρίας Στρατηγικής ανάλυσης, αεροναυπηγικής σχεδίασης, ανάπτυξης οπλικών συστημάτων, επιχειρησιακής σχεδίασης κλπ.

Εν προκειμένω, θα αναφερθούν ενδεικτικά (λόγω θεμιτών εκδοτικών περιορισμών στην έκταση του κειμένου) κάποιες χαρακτηριστικές περιπτώσεις που αποσκοπούν να αναδείξουν τις σύγχρονες τάσεις, αλλά και συναφείς προβληματικές στο εξεταζόμενο πεδίο της επιχειρησιακής χρήσης Drones.

(α) Επιθέσεις με Drones των ανταρτών Χούθι στην Ερυθρά Θάλασσα έναντι πολεμικών, αλλά και εμπορικών πλοίων διαφόρων κρατών: Οι αντάρτες Χούθι, που

πρόσκεινται και υποστηρίζονται από το Ιράν, ανέλαβαν την ευθύνη για την επίθεση στις 23 Αυγούστου 2024 με drones και πυραύλους εναντίον του δεξαμενόπλοιου στο υπό ελληνική σημαία πλοίο «Sounion» ανοιχτά του λιμένα Χοντάντα της Υεμένης (που ελέγχεται από τους αντάρτες). Οι ΗΠΑ προειδοποίησαν για οικολογική καταστροφή στα ανοιχτά των ακτών της χώρας.¹²

(β) Επίθεση με Ουκρανικά drone στον πυρηνικό σταθμό του Κουρσκ στη Ρωσία: Στις 23 Αυγούστου 2024, στο πλαίσιο της Ρωσο-ουκρανικής ένοπλης σύρραξης, σημειώθηκαν επιθέσεις με εναέρια Drones σε κρίσιμες εγκαταστάσεις εκατέρωθεν. Σύμφωνα με το ρωσικό πρακτορείο ειδήσεων TASS έγινε απόπειρα επίθεσης με Ουκρανικά Drones στο ρωσικό πυρηνικό σταθμό του Κουρσκ. Η ουκρανική πλευρά ισχυρίστηκε ότι κατέρριψε 14 από τα 16 ρωσικά Drones που επεχείρησαν την ίδια νύχτα. Η Μόσχα δήλωσε ότι ο πυρηνικός σταθμός της Ζαπορίζια λειτουργεί κανονικά.¹³

Drone τύπου Kargu της τουρκικής ΠΑ
https://flight.com.gr/kargu-stm-anti-tank/#goog_rewarded

(γ) Τουρκικό Drone ως περιφερόμενο πυρομαχικό: Με αντιαρματική πολεμική «κεφαλή» διάτρησης θωράκισης μάχης φέρεται να δύναται πλέον να επιχειρεί το μεσαίου μεγέθους τετρακόπτερο Drone τύπου Kargu της τουρκικής εταιρίας STM, που έχει χρήση ως «περιφερόμενο πυρομαχικό».¹⁴ Σημειώνεται ότι λόγω των ιδιαίτερα υψηλών εξαγωγών σε τρίτες χώρες, τείνει να συναγωνιστεί την εμπορική επιτυχία του Bayraktar.

Συμπερασματικά

Πέραν των σημείων που αναδείχθηκαν παραπάνω και αφορούν την διαρκώς αυξανόμενη επιχειρησιακή και τακτική χρήση των Drones στο σύγχρονο πεδίο ένοπλων συρράξεων, θεωρούμε σκόπιμο να επισημάνουμε και δύο άλλες πτυχές

12. «Καμπανάκι ΗΠΑ για οικολογική καταστροφή στην Ερυθρά μετά το χτύπημα στο πλοίο Sounion», [euro2day.gr](https://www.euro2day.gr/news/world/article/2260225/kampanaki-hpa-oikologikh-katastrofh-sthn-erythra-m.html), 25 Αυγούστου 2024, διαθέσιμο στη δνση <https://www.euro2day.gr/news/world/article/2260225/kampanaki-hpa-oikologikh-katastrofh-sthn-erythra-m.html>.

13. «TASS: Προσπάθεια επίθεσης με drone στον πυρηνικό σταθμό του Κουρσκ», [euro2day.gr](https://www.euro2day.gr/preview/news/world/article/2260055/mparaz-epitheseon-rosikon-kai-oykranikon-drones.html), 25 Αυγούστου 2024, διαθέσιμο στη δνση <https://www.euro2day.gr/preview/news/world/article/2260055/mparaz-epitheseon-rosikon-kai-oykranikon-drones.html>.

14. Χρήστος Κτενάς, «Το τουρκικό περιφερόμενο πυρομαχικό Kargu τώρα και με αντιαρματική κεφαλή - βίντεο», *Πτήση*, 30 Σεπτεμβρίου 2024, διαθέσιμο στη δνση https://flight.com.gr/kargu-stm-anti-tank/#goog_rewarded.

της ουσιαστικής επίπτωσης τους ως παράγων με σημαντική επίπτωση σε μια γεω-πολιτική θεώρηση ενός μελετώμενου συστήματος.

Αφενός, η εκτεταμένη χρήση τους απαιτεί την ενεργοποίηση ιδιαίτερα αποτελεσματικών μέσων αεράμυνας (για τις περιπτώσεις εναέριων Drones, αλλά το ίδιο ισχύει κατ' αναλογία και στα χερσαία ή θαλάσσια συστήματα) για την αντιμετώπισή τους. Το χαμηλό κόστος κατασκευής και η ευχέρεια της διαδικασίας ελέγχου και η αποτελεσματικότητα ως προς τη στοχοποίηση που δύναται να επιτύχουν, τα καθιστά ιδιαίτερα προσιτά (affordable) σε εμπόλεμους κρατικούς και μη, δρώντες. Και μάλιστα, σε μεγάλα νούμερα διαθεσιμότητας. Ένα δεδομένο που απαιτεί ιδιαίτερα μεγάλη μέριμνα εκ μέρους του στοχευόμενου/αμυνόμενου μέρους, για την αντιμετώπιση της επίθεσης από drones εις βάρος του. Αυτό οδηγεί σε δύο κύρια προβλήματα που απαιτείται να αντιμετωπιστούν επιχειρησιακά: αφενός την ευχέρεια εκδήλωσης επίθεσης και μάλιστα απομακρυσμένης, την ευκολία με την οποία μπορεί να προκληθεί «κορεσμός» του συστήματος αεράμυνας του αντιπάλου, μόνον με τη χρήση ακόμη και χαμηλών δυνατοτήτων (και άρα και φτηνών) drones, και τέλος το επιφερόμενο υψηλό κόστος Αεράμυνας - αντιμετώπισης των Drones για τον αμυνόμενο, κάτι που μεταβάλλει άρδην τη βασική αρχή μάχης που ήθελε πάντα ισχυρότερη συγκέντρωση Δυνάμεων - πυρός εκ μέρους του επιτιθέμενου έναντι του αμυνόμενου. Με όρους δε οικονομικού κόστους, η ισορροπία δύναται να εκτραπεί κατά πολύ, καθόσον η απαίτηση εξασφάλιση του μέγιστου δυνατού ποσοστού επιχειρησιακής αντιμετώπισης και εξουδετέρωσης των εισερχόμενων (incoming) Drones δύναται να εκτοξεύσει σε δυσθεώρητα κόστη το συνολικό κόστος Αεράμυνας, σε σχέση με το κόστος των επιτιθέμενων συστημάτων. Έτσι εμφανίζεται το φαινόμενο της οικονομικής «κατατριβής» (attrition) από την κοστοβόρα αντιμετώπιση επάλληλων «φθηνότερων» επιθέσεων, κάτι που καθιστά ακόμη και μια επιχειρησιακά επιτυχημένη αμυντική επιχείρηση αεράμυνας, μια ουσιαστικά... «Πύρρειο Νίκη».

Bayraktar Akinci

https://pt.wikipedia.org/wiki/Bayraktar_Ak%C4%B1nc%C4%B1

Επίσης, το προαναφερθέν επιτυχές αποτύπωμα της χρήσης Drones στα σύγχρονα πεδία επιχειρήσεων, όχι μόνον κατά τη διάρκεια ενεργών και σε εξέλιξη ένοπλων συρράξεων, αλλά και ειρηνικών επιχειρησιακών δράσεων, καθιστά το όλο «οικοσύστημα» που σχετίζεται με τη διακίνηση παραγωγής - προμήθειας - συντήρησης Drones εξαιρετικά ελκυστικό, είτε με όρους οικονομικούς, είτε με όρους

γεωπολιτικούς. Η μαζική παραγωγή και εμπορική εξαγωγή τους ανοίγει νέες αγορές παγκοσμίως και καθιστά τους αγοραστές, κρατικούς ή μη-κρατικούς δρώντες, ιδιαίτερα ευάλωτους ή έστω αυξημένα εξαρτημένους σε οικονομικές και ευρύτερες γεωπολιτικές πιέσεις ή επιρροές εκ μέρους του προμηθευτή τους.

Τέλος, και σε ό,τι αφορά το προαναφερθέν αμερικανικό πρόγραμμα για έλεγχο πτήσεων μεταφοράς με Drones μέσω στρατιωτικά και πολιτικά ελεγχόμενων εναέριων χώρων, σημειώνεται ότι συνιστά μια εξαιρετικά σημαντική τεχνολογική και επιχειρησιακή εξέλιξη που δύναται να θεωρηθεί ως μια πραγματικά επανάσταση σε πολλαπλά πεδία: Αφενός, τόσο στο πεδίο της Κανονιστικής ρύθμισης Εναερίου Κυκλοφορίας ειδικά για τα μη επανδρωμένα πολιτικά και/ ή στρατιωτικά (military / State aircraft) αεροσκάφη, σε παγκόσμια κλίμακα, και άρα στο ευρύτερο πεδίο του Δικαίου του Αέρα, αφετέρου, επιχειρησιακά, και δη για τις πτήσεις Drones που προορίζονται να καλύψουν εκτενείς διαδρομές που επηρεάζουν και εναέριες περιοχές που ελέγχονται πλήρως από πολιτικές (civil) αρχές Εναερίου Κυκλοφορίας, ή που προορίζονται να πετάξουν πέραν των ορίων εθνικής δικαιοδοσίας (δηλ. εθνικού εναερίου χώρου - EEX) σε διεθνή εναέριο χώρο, ή επηρεάζοντας ξένη περιοχή FIR (Flight Information Region). Ιδιαίτερα, όμως αφορά χώρες όπως η Ελλάδα με έντονη γεωγραφική ή και γεωπολιτική ιδιαιτερότητα, καθόσον αντιμετωπίζει ιδιαίτερο ζήτημα με πτήσεις στρατιωτικών Drones τρίτων χωρών που πετούν εντός περιοχών εθνικής κυριαρχίας (EEX), ή εθνικής αρμοδιότητας (περιοχές διεθνούς μεν εναερίου χώρου, αλλά κείμενης εντός ευρύτερης περιοχής ATHINAI FIR), που συνεργάζονται πλημμελώς ή και διόλου με τις αρμόδιες Air Traffic Services (ATS) Authorities, επί τη βάση έωλων και νομικά αβάσιμων αιτιάσεων. Η διεθνής καθιέρωση μιας τέτοιας «καλής» πρακτικής ελέγχου εναερίου κυκλοφορίας για τις πτήσεις στρατιωτικών Drones αρχικά σε εθνικό, και μοιραία σε διεθνές

Bayraktar TB3 Armed Unmanned Aerial Vehicle System
<https://baykartech.com/en/uav/bayraktar-tb3/>

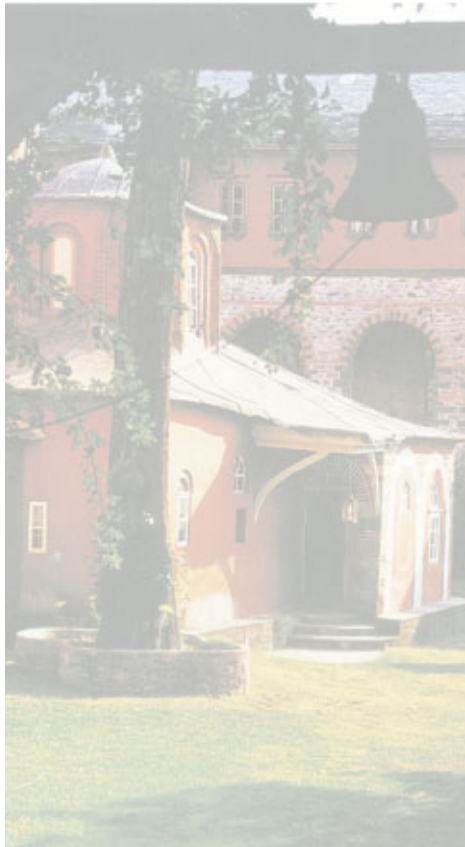
επίπεδο θα λειτουργήσει ενισχυτικά και επιδραστικά στην περαιτέρω καθιέρωση του προωθούμενου πλαισίου πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας στον τομέα της Εναερίου Κυκλοφορίας (Civil - Military Cooperation - Coordination in Air Traffic Management ATM), μιας προοπτικής που ήδη εδώ και περισσότερο από 15 χρόνια έχει ξεκινήσει να γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας, μελέτης και ανάπτυξης τόσο σε πλαίσιο ICAO, όσο και σε πλαίσιο περιφερειακών οργανισμών, όπως στην ΕΕ, στο EUROCONTROL, αλλά και σε επίπεδο NATO. Μια προοπτική που αναμένεται να λειτουργήσει ιδιαίτερα ενισχυτικά των θέσεων της Ελλάδος στα θέματα αυτά, ενισχύοντας και τη νομική βάση των ελληνικών θέσεων, όσο και την γεωπολιτική τους δυναμική, έναντι τρίτων.

Τρεις ανωτέρω παραμέτρους με ιδιαίτερο ενδιαφέρον που η Ελλάδα πρέπει επιτακτικά και κυρίως μεθοδευμένα να εξετάσει σε σχέση ειδικά με τις περιφερόμενες συναφείς επιπτώσεις στη δυναμική εξισορρόπηση της συνισταμένης γεωπολιτικής ισχύος (Hard - Soft Power) στην περιοχή, ειδικά σε σχέση με τα όσα αφορούν την γεωπολιτική αντιπαράθεση με την γείτονα Τουρκία...

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Ταξίαρχος (εα) Γεώργιος Ανεψιού αποστρατεύθηκε το 2023 συμπληρώνοντας 38 χρόνια επιχειρησιακής και επιτελικής υπηρεσίας στις τάξεις της ΠΑ. Έχει (περίπου) 2000 ώρες πτήσης με διάφορα αεροσκάφη της ΠΑ, μεταξύ των οποίων κυρίως με άφη F-5 (άφος αναχαίτισης-πολλαπλού ρόλου) και με άφη CL-215 Canadair (άφος αεροπυρόσβεσης). Είναι απόφοιτος της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ), της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ) και της Σχολής Πολέμου (ΣΠΑ) της ΠΑ. Επίσης, είναι απόφοιτος του Σχολείου Αλεξιπτωτιστών, καθώς και του Σχολείου Ορεινών Καταδρομών και Αιχμαλώτων Πολέμου του ΣΞ. Είναι Διδάκτωρ (αριστούχος) Διεθνούς Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, και απόφοιτος δύο Μεταπτυχιακών προγραμμάτων τη Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου HULL, στο Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ), στο αντικείμενο του Διεθνούς Δικαίου, με εξειδίκευση στο Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων - Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και στο Δίκαιο Διεθνών Οργανισμών. Επίσης, είναι Υπ. Δρ. Γεωπολιτικής στο ΕΚΠΑ, Τμήμα Τουρκικών και Μεσανατολικών Σπουδών. Διδάσκει εδώ και 20ετία αντικείμενα Διεθνούς Δικαίου, Εθνικής Άμυνας και διεθνούς Ασφάλειας στη Σχολή Ικάρων, καθώς επίσης και συναφή αντικείμενα σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, στο ΕΚΠΑ, στη ΣΕΘΑ, στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας, στην Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου των ΕΔ (ΑΔΙΣΠΟ), και στην Ανώτατη Σχολή Πολέμου της ΠΑ. Τα τελευταία 23 χρόνια υπηρέτησε το πεδίο της «Στρατιωτικής Διπλωματίας» σε κρίσιμες επιτελικές θέσεις στο ΓΕΑ και στο ΥΠΕΘΑ. Χρημάτισε κατά καιρούς ορισμένος Εθνικός Αντιπρόσωπος σε συναφή αντικείμενα, στο NATO και την ΕΕ. Επίσης, διετέλεσε επί 10ετία πρώτος Πρόεδρος του ΔΣ του Κέντρου Ηλεκτρονικού Πολέμου του NATO (JEWCS). Είναι μέλος, και μάλιστα Ταμίας, στο ΔΣ της Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών Σχέσεων (ΕΕΔΔ&ΔΣ). Είναι συγγραφέας πολλών άρθρων σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους στο αντικείμενο του Διεθνούς Δικαίου. Εσχάτως, εντός του 2024, εκδόθηκε από τη Νομική Βιβλιοθήκη το βιβλίο "Drones", στο οποίο είναι εκ των συν-συγγραφέων.

Πολιτιστικά Μονοπάτια

"Το Άγιο Όρος"

του Συνταγματάρχη (ΕΜ) Παύλου Α. Παπαδόπουλου

Πρόλογος

Το Άγιον Όρος, γνωστό ως το «περιβόλι της Παναγίας» είναι ένας από τους σημαντικότερους πνευματικούς προορισμούς της Ορθοδοξίας. Η μακρά μοναστική παράδοση και ιστορία του, η αρχιτεκτονική του, το θεσμικό του πλαίσιο, το παρθένο περιβάλλον του, τα πολυτιμότερα κειμήλια που ο χρόνος με σεβασμό προστάτευσε και η πνευματική ακτινοβολία του για περισσότερους από δέκα αιώνες καθιστούν το Άγιο Όρος αντικείμενο εξαιρετικού ενδιαφέροντος για κάθε μελετητή της θρησκείας, της ιστορίας και του πολιτισμού. Πάνω από όλα, όμως, η ιδιαιτερότητά του έγκειται περισσότερο στον διαφορετικό τρόπο ζωής, στην ανώτερη και πιο εκλεπτυσμένη ποιότητα πνεύματος και τη μορφή της Θείας λατρείας που αποζητούν οι προσκυνητές που συρρέουν κατά χιλιάδες κάθε χρόνο για να νιώσουν το «ύδωρ το ζων» και τη Θεία Ευλογία της Παναγίας.

Στο παρόν άρθρο θα επιχειρηθεί μια σύντομη παρουσίαση της ιστορίας, της γεωγραφίας, της διοικητικής αυτονομίας του Όρους, θα παρουσιαστεί σύντομα ο μοναστικός βίος σε σχέση με την αρχιτεκτονική των μοναστηριακών δομών και ο πολιτιστικός πλούτος των μονών, όπως αποτυπώνεται στα κειμήλια, τις βιβλιοθήκες και τα έργα τέχνης που φιλοξενούν. Στόχος είναι να αναδειχτεί, μέσα από τη σύντομη αυτή επισκόπηση, η σημασία του τόπου για την Ορθόδοξη εκκλησία, την ελληνική παράδοση και την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.

Γεωγραφικά Στοιχεία

Η χερσόνησος του Άθω, όπως έχει επικρατήσει να ονομάζεται η ανατολικότερη χερσόνησος της Χαλκιδικής, έχει συνολικό μήκος περίπου 45 χιλιόμετρα και καταλαμβάνει επιφάνεια περίπου 335 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η ονομασία «Άθως» αρχικά αναφερόταν στην απόκρημνη, ψηλότερη κορυφή του ορεινού όγκου (2.033 μέτρα) που διατρέχει τη χερσόνησο και αργότερα επεκτάθηκε σε ολόκληρη την περιοχή.

Η γεωμορφολογία χαρακτηρίζεται από έντονο ανάγλυφο, με έντονη κλίση στα ανατολικά και παρουσιάζει μεγάλες υψομετρικές διαφορές. Η ακτογραμμή είναι βραχώδης και απόκρημνη, δημιουργώντας λίγους όρμους, όπου είναι δυνατή η προσέγγιση πλοίων. Αυτή η γεωφυσική απομόνωση της Αθωνικής χερσονήσου έχει συμβάλει στη διατήρηση του άγριου φυσικού τοπίου. Πυκνά, εκτεταμένα δάση καλύπτουν σχεδόν ολόκληρη την επιφάνεια της χερσονήσου, η οποία χαρακτηρίζεται από αντίστοιχη, έντονη βιοποικιλότητα και πλούσια πανίδα.

Ολόκληρη η χερσόνησος αποτελεί μία από τις σημαντικότερες περιοχές φυσικής και ιστορικής-πολιτισμικής αξίας στον κόσμο και έχει ενταχθεί στον Κατάλογο της UNESCO από το 1988, ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, οπότε και υπόκειται σε ένα πλαίσιο απαγορεύσεων και περιορισμών για τις προστατευόμενες περιοχές εν γένει.

Πηγή: <https://iliaxtida.wordpress.com/2011>

Ιστορία της μοναστικής πολιτείας

Σύμφωνα με τη χριστιανική παράδοση, η Παναγία μαζί με τον Ευαγγελιστή Ιωάννη αποβιβάστηκαν στην χερσόνησο του Άθω, όταν συνάντησαν θαλασσοταραχή, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους προς την Κύπρο. Η Θεοτόκος εντυπωσιάστηκε από την άγρια φυσική ομορφιά του τόπου, οπότε και της δόθηκε ως κλήρος από τον ίδιο τον Κύριο: «Ἐστω ο τόπος οὗτος κλήρος σός και περιβόλαιον σόν και παράδεισος, ἐτι δε και λιμὴν σωτήριος των θελόντων σωθῆναι».

Το «περιβόλι της Παναγίας», όπως έχει καθιερωθεί να ονομάζεται, κατοικούνταν από χριστιανούς, ήδη, από τον 4ο αιώνα, οι οποίοι συνυπήρχαν με τους ειδωλολάτρες, ενώ δεν αποκλείεται αυτή την εποχή να φιλοξενούσε και κάποιους

ασκητές. Κατά τον 7ο αιώνα, η χερσονήσος του Άθω δέχτηκε μοναχούς από τη Μέση Ανατολή και την Αίγυπτο, καταδιωκόμενους από Άραβες. Ο ισλαμικός επεκτατισμός και οι συχνές επιδρομές των επόμενων δύο αιώνων είχαν ως αποτέλεσμα την ερήμωση της αθωνικής χερσονήσου.

Η κατάσταση άλλαξε τον 9ο αιώνα, οπότε και οργανώθηκε ο μοναχισμός. Το 885, ο Αυτοκράτορας Βασίλειος Α' ο Μακεδών απομάκρυνε τους ποιμένες και τους λαϊκούς και όρισε, επισήμως, τον Άθω ως τόπο μοναχισμού. Το 963, ο Άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, ίδρυσε με τη βοήθεια του Αυτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά την πρώτη Μονή, αυτή της Αγίας Λαύρας, ενώ λίγα χρόνια αργότερα (972) εκδόθηκε το πρώτο Τυπικό σε δέρμα τράγου («ο τράγος») που καθόρισε τους κανόνες διαβίωσης των μοναχών και καθιέρωσε το κοινοβιακό σύστημα ως την κύρια μορφή του μοναστικού βίου. Το δεύτερο Τυπικό υπεγράφη από τον Κωνσταντίνο Θ' τον Μονομάχο το 1045 και επισημοποίησε την αυτοδιοίκηση στο Άγιο όρος, με κέντρο διοίκησης τις Καρυές.

Ήδη, την εποχή αυτή, άρχισαν να συρρέουν πλήθη αλλοεθνών μοναχών (Βενεδικτινοί Αμαλφηνοί, Ίβηρες, Σλάβοι, Ρώσοι και Βούλγαροι), οι οποίοι ίδρυσαν και στελέχωσαν νέες μονές (Ιβήρων, Χιλανδαρίου, Ζωγράφου). Το Άγιο Όρος απέκτησε έναν πολυεθνικό χαρακτήρα και έφτασε να απαριθμεί περίπου 6.000 μοναχούς, στη μεγάλη ακμή του, τον 11ο αιώνα.

Κατά τους επόμενους αιώνες, παρατηρείται σημαντική μείωση των μοναχών, ως συνέπεια των Σταυροφοριών και, αργότερα, εξαιτίας της επέκτασης των Βουλγάρων και των Σέρβων, ενώ κατά τον 14ο αιώνα, ο Άθως γνώρισε λεηλασίες και βιαιότητες και μια μακρά περίοδο ερήμωσης από την παρουσία Καταλανών μισθοφόρων. Ακολούθησε η κατάληψη της Μακεδονίας από τον Σέρβο ηγεμόνα Στέφανο Δουσάν και η ηγεσία του Άθω υποχρεώθηκε να αναγνωρίσει τη σερβική κυριαρχία και να αποδεχτεί για πρώτη φορά Σέρβους μοναχούς στο αξίωμα του Πρώτου.

Μετά την κατάλυση της σερβικής κυριαρχίας, ολόκληρη η Μακεδονία (και το Άγιο Όρος) καταλήφθηκε από τους Οθωμανούς. Η μοναστική πολιτεία διατήρησε σε μεγάλο βαθμό την αυτονομία της, καταβάλλοντας, ωστόσο, φόρο υποτέλειας, που, μαζί με τις αποσπάσεις κτημάτων των μονών από τους Οθωμανούς, σταδιακά οδήγησε σε οικονομική κρίση, ένδεια και παρακμή. Οι Αγιορείτες μοναχοί στράφηκαν στις χώρες του Βορρά για την επίλυση των οικονομικών προβλημάτων τους, με αποτέλεσμα την εκδήλωση ενός αυξανόμενου ανταγωνισμού μεταξύ των χωρών της Βαλκανικής για επιρροή και έλεγχο των Μονών του Αγίου Όρους, με εμφανέστερη την ένταση της ρωσικής επεκτατικής πολιτικής.

Το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα και οι αρχές του 19ου αιώνα, έως την έναρξη της Επανάστασης το 1821, αποτέλεσαν περίοδο οικονομικής, αλλά και πνευματικής ανάκαμψης του Αγίου Όρους, με μεγαλύτερο πνευματικό ορόσημο την ίδρυση της Αθωνιάδας Σχολής, η οποία λειτουργεί έως σήμερα ως εκκλησιαστικό Γυμνάσιο και Λύκειο.

Το 1821, η Επανάσταση στην περιοχή της Χαλκιδικής κατεστάλη με βιαιότητα. Στο Άγιο Όρος εγκαταστάθηκαν τουρκικά στρατεύματα, καταργήθηκαν προνόμια, επιβλήθηκε δυσβάσταχτη έκτακτη και τακτική φορολογία, πολλά ιερά κειμήλια φυγαδεύτηκαν σε νησιά και ολόκληρη η περιοχή περιήλθε ξανά σε ένδεια, έως το 1830, οπότε και ήρθαν τα μέτρα. Το Άγιο Όρος υπάχθηκε στο αυτοκρατορικό νομισματοκοπείο, το οποίο διόρισε Τούρκο διοικητή με φορολογικές αρμοδιότητες.

Το 1912 το Ελληνικό Ναυτικό απελευθέρωσε το Όρος. Ο καταστατικός χάρτης του 1924 αναγνώρισε το Άγιον Όρος ως αυτοδιοίκητο τμήμα του ελληνικού κράτους, με πρωτεύουσα τις Καρυές, ενώ το Σύνταγμα του 1926 κατοχύρωσε το πολιτικό και διοικητικό καθεστώς του. Σήμερα κατοχυρώνεται από το άρθρο 105 του Συντάγματος και είναι αναγνωρισμένο από Διεθνείς Συνθήκες.

Διοίκηση-Υπαγωγή-Διαίρεση

Το ιδιαίτερο καθεστώς της αυτοδιοίκησης του Αγίου Όρους διατηρείται από τον 10ο αιώνα, οπότε και δόθηκε αυτονομία στην τότε μοναστική κοινότητα από τη βυζαντινή αυτοκρατορία.

Το ανώτατο διοικητικό όργανο του Αγίου Όρους είναι η **Ιερή Κοινότητα**, η οποία απαρτίζεται από τους εκπροσώπους των 20 μονών που έχουν ετήσια θητεία και συνεδριάζουν στην πρωτεύουσα, τις Καρυές, αναφορικά με όλα τα διοικητικά, θρησκευτικά και πνευματικά ζητήματα. Η **Έκτακτη Εικοσαμελής Σύναξη** λειτουργεί ως το ανώτερο νομοθετικό και δικαστικό σώμα για τα εσωτερικά ζητήματα της μοναστικής κοινότητας, όπως παραβάσεις ή διαφωνίες, ενώ τα θέματα γενικού δικαίου υπάγονται στην αρμοδιότητα της ελληνικής δικαιοσύνης. Συγκροτείται από τους Ηγούμενους των είκοσι μονών και συνεδριάζει αυτοδικαίως δύο φορές τον χρόνο. Η **Ιερά Επιστοασία** ασκεί την εκτελεστική εξουσία. Αποτελείται από τέσσερις μοναχούς με ετήσια θητεία, οι οποίοι επιβλέπουν της εφαρμογή των αποφάσεων της Ιεράς Κοινότητας. Η εκπροσώπηση της ελληνικής πολιτείας στο Άγιο Όρος ασκείται από τον **Πολιτικό Διοικητή**, ο οποίος είναι διορισμένος από το ελληνικό κράτος, υπάγεται στο Υπουργείο Εξωτερικών και είναι υπεύθυνος για πολιτικά και δημόσια θέματα (ασφάλεια, δημόσια τάξη).

Το Άγιο Όρος υπάγεται πνευματικώς στο Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το οποίο έχει τον ρόλο του πνευματικού προστάτη, εποπτεύοντας ζητήματα πίστης και δόγματος, ενώ μπορεί να παρεμβαίνει σε περιπτώσεις που προκύπτουν σοβαρά θέματα σχετικά με την τήρηση της Ορθόδοξης πίστης.

Οι Μονές του Αγίου Όρους αποκαλούνται «**Κυρίαρχες**», διότι αποτελούν αυτοδιοικούμενα ιδρύματα, «**Βασιλικές**», εφόσον έχουν ανεγερθεί με τη διαταγή ή τη συνδρομή βυζαντινών βασιλέων και έχει επικυρωθεί η ίδρυσή τους με αυτοκρατορικό χρυσόβουλο, «**Πατριαρχικές και Σταυροπηγιακές**», εφόσον ιδρύθηκαν από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Στο Άγιο Όρος υπάρχουν 20 κυρίαρχες, αυτόνομες μονές (17 Ελληνικές, 1 Ρώσικη, 1 Σέρβικη και 1 Βουλγάρικη), οι οποίες διοικούνται από τους μοναχούς τους, με επικεφαλής τον ηγούμενο. Οι μονές έχουν δικαιοδοσία στα **εξαρτήματά** τους, τα οποία περιλαμβάνουν τις σκήτες, τα καθίσματα, τα κελιά, τις καλύβες και τα ησυχαστήρια. Οι **σκήτες** είναι μικρές μοναστικές κοινότητες οργανωμένες γύρω από ένα καθολικό και υπάγονται διοικητικά στην αντίστοιχη κυρίαρχη μονή, αλλά διατηρούν μια σχετική αυτονομία στη λειτουργία τους. Διακρίνονται στις κοινοβιακές σκήτες, που παραπέμπουν στην κοινοβιακή ζωή των μοναστηριών (σε μικρότερη κλίμακα) και τις ιδιορρυθμικές σκήτες, όπου οι μοναχοί ζουν σε μεγαλύτερη απομόνωση, μόνοι τους ή σε μικρές ομάδες σε κελιά ή σε καλύβες και διατηρούν μεγαλύτερη αυτονομία στην καθημερινή λειτουργία τους. Τα **κελλιά** είναι μικρές, αλλά ευρύχωρες μοναστικές εγκαταστάσεις, με δικά τους παρεκκλήσια, όπου διαμένουν συνήθως ομάδες τριών μοναχών, έναντι τιμήματος. Οι **καλύβες** είναι παρόμοια οικήματα με τα κελιά, αλλά βρίσκονται μέσα στις σκήτες και παραχωρούνται από την κυρίαρχη μονή σε έναν ή σε τρεις κατά μέγιστο μοναχούς. Τα **καθίσματα** είναι μικρές, απομονωμένες καλύβες, όπου διαμένει ένας μοναχός, ο οποίος λαμβάνει ισοβίως διακονία άρτου από την αντίστοιχη κυρίαρχη μονή (έναντι τιμήματος). Τέλος, τα **ερημητήρια ή ησυχαστήρια** είναι οι μικρότερες και ταπεινότερες οικιστικές μονάδες του Αγίου Όρους. Πρόκειται για τα πιο απομονωμένα εξαρτήματα του Αγίου Όρους, τα οποία αποτελούν τους χώρους διαμονής των μοναχών που επιθυμούν πλήρη απομόνωση και την πιο αυστηρή μορφή μοναστικής ζωής.

Άβατον Αγίου Όρους

Η πρώτη μνεία για το άβατο συναντάται σε πράξη του Βασιλείου Α΄, το 883, η οποία απαγορεύει την είσοδο σε ποιμένες με τα ποίμνιά τους. Παρόμοιες μεταγενέστερες διατάξεις αναφέρονται στην απαγόρευση εισόδου και παραμονής στα θηλυκά ζώα, στους ευνούχους και στους αγένειους νέους. Αξιοσημείωτο είναι, ωστόσο, πως σε όλες τις διατάξεις του αγιορείτικου δικαίου έως τις αρχές του

15ου αιώνα απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά στην απαγόρευση των γυναικών στον Άθω, παρά το γεγονός πως το άβατο για τις γυναίκες τηρούνταν με θρησκευτική ευλάβεια. Η σιωπή των πηγών οδηγεί στο συμπέρασμα πως η απαγόρευση των γυναικών θεωρούνταν δεδομένη και, επομένως, ήταν περιττή η συμπερίληψή της στις διατάξεις των Τυπικών του Αγίου Όρους. Τελικώς, το Νομοθετικό Διάταγμα του 1926, που επικύρωσε τον Καταστατικό Χάρτη του Αγίου Όρους, επιβεβαίωσε τον εθιμικό θεσμό του αβάτου, ορίζοντας πως απαγορεύεται η είσοδος των θηλέων «κατά τα ανέκαθεν κρατούντα».

Οι απαρχές της εν λόγω απαγόρευσης πρέπει να αναζητηθεί στην αγιορείτικη παράδοση που αφορά στην επίσκεψη της Παναγίας στη χερσόνησο του Άθω και την πεποίθηση πως η ίδια έθεσε υπό την προστασία της ολόκληρη την περιοχή, που έγινε το «περιβόλι της». Αυτομάτως, η ιερότητα και η αγιότητα που «απέκτησε» ο Άθως δημιουργούσε μια συνθήκη σεβασμού που απέκλειε την παρουσία οποιασδήποτε άλλης γυναίκας. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση, η έννοια και η εφαρμογή του αβάτου είχε ως σκοπό διαχρονικά, την απομόνωση των μοναχών, την αποχή και προστασία τους από τον υπόλοιπο κόσμο και την προσήλωσή τους στην πνευματική άσκηση, την αδιάλειπτη προσευχή και τα μοναχικά ιδεώδη.

Η αρχιτεκτονική στο Άγιον Όρος

Τα μοναστηριακά συγκροτήματα του Αγίου Όρους ακολούθησαν τα πρότυπα της βυζαντινής φρουριακής αρχιτεκτονικής. Η ίδια η γεωμορφολογία του Άθω, αλλά και η ανάγκη προστασίας από επιδρομές υπαγόρευε την οικοδόμηση των μονών ως οχυρά. Η κάθε μονή περιβάλλεται από ψηλά τείχη, με επάλξεις και πύργους και θυμίζει βυζαντινό φρούριο, ενώ εσωτερικά απαρτίζεται από κτίρια που συνθέτουν μια μικρή αστική πολιτεία, με επίκεντρο το Καθολικό.

Τα κυριότερα οικοδομήματα των μοναστικών συγκροτημάτων είναι: οι Πύργοι, τα κελιά, τα καθολικά, οι φιάλες, οι τράπεζες, οι πύργοι των καμπαναριών και οι αρσανάδες.

Οι Πύργοι

Πρόκειται για οχυρωματικές κατασκευές, τετράγωνης κάτοψης, δομημένες με αργολιθοδομή, συνήθως με επίπεδους, εντελώς αδιάρθρωτους, συμπαγείς και μεγάλου πάχους εξωτε-

ρικούς τοίχους. Έφεραν μεγάλο ύψος (Πύργος Μονής Διονυσίου: 23,90 μ., Μεγίστης Λαύρας: 21μ., Καρακάλλου: 25,80μ., αρσανάς Μονής Ζωγράφου: 23,70μ., αρσανάς Μονής Ιβήρων: 22,50μ.) και πολλούς ορόφους που επικοινωνούσαν με εσωτερικές σκάλες. Οι κατώτεροι όροφοι διαμορφώνονταν χωρίς ανοίγματα, για λόγους ασφάλειας, ενώ στους επάνω ορόφους απαντώνται παράθυρα ή έξοδοι προς κλειστούς εξώστες (καταχύστρες) για την ενίσχυση της άμυνας σε περιπτώσεις επιδρομών. Οι πύργοι απολήγουν σε μια θολωτή ή ξύλινη κάλυψη, περιμετρικά της οποίας υπάρχει περιδρόμος και ζώνη με επάλξεις. Οι ισόγειοι χώροι χρησίμευαν ως αποθήκες, ενώ στους ορόφους υπήρχε παρεκκλήσι και χώροι διαμονής για τους μοναχούς.

Τα Κελιά

Στον κλασικό κοινοβιακό μοναστικό τύπο, οι χώροι διαβίωσης των μοναχών, τα κελιά, είναι μικρά, ομοιόμορφα ορθογώνια δωμάτια, τα οποία διατάσσονται σε έναν ή δύο ορόφους, περιμετρικά της

εσωτερικής πλευράς των τειχών που περιβάλλουν το μοναστικό συγκρότημα. Στην πρόσοψή τους διακρίνονται συνήθως απλές ή διπλές στοές.

Το Καθολικό

Το Καθολικό είναι ο κεντρικός ναός και το σημαντικότερο κτίριο σε κάθε μονή, το οποίο ορθώνεται ελεύθερο στο μέσο της αυλής. Τυπολογικά, όλα τα καθολικά ακολουθούν εκείνο της Μεγίστης Λαύρας που ανεγέρθηκε το 963. Πρόκειται για έναν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό τύπο, που ονομάστηκε «αγιορείτικος» και αποτελεί παραλλαγή του σύνθετου σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο, ενώ παραπέμπει στους σύνθετους τετρακίονιους ναούς της Κωνσταντινούπολης.

Χαρακτηριστικά αυτού του αθωνίτικου ρυθμού είναι το τρίκογχο, που σχηματίζε-

ται από δύο μεγάλες πλευρικές κόγχες με την ανατολική κόγχη, ο ευρύχωρος νάρθηκας, που αποτελείται από τον εσωτερικό νάρθηκα ή Λιτή και τον εξωνάρθηκα, και, τέλος, τα προσαρτημένα πλευρικά παρεκκλήσια.

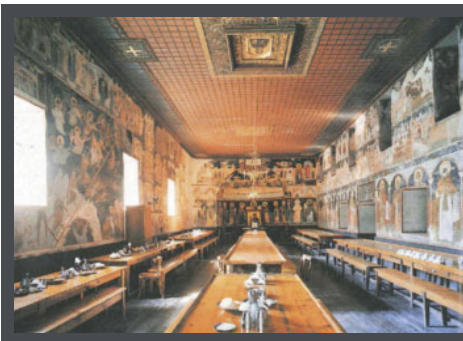
Οι Φιάλες (ή Λουτήρες)

Οι φιάλες βρίσκονται πάντα κοντά στο Καθολικό, συνήθως ανάμεσα στο Καθολικό και την Τράπεζα. Πρόκειται για θολωτά οικοδομήματα, κυκλικής ή πολυγωνικής κάτοψης με απλό ή διπλό περιστύλιο, η καταγωγή των οποίων ανάγεται στα ανοιχτά περιρραντήρια των παλαιοχριστιανικών βασιλικών. Στο κέντρο υπήρχε «λεκάνη» που χρησίμευε για τον αγιασμό των υδάτων κάθε πρωτομηνιά και κατά τη γιορτή των Θεοφανείων, οπότε και έφεραν τοιχογραφικό διάκοσμο σχετικό με τη Βάπτιση, τον αγιασμό κ.α.

Η Τράπεζα

Η Τράπεζα είναι ένα κτίσμα, το οποίο βρίσκεται σε άμεση γειτνίαση με το Καθολικό (συνήθως ακριβώς απέναντι) και χρησίμευε για την κοινή εστίαση των μοναχών και των προσκυνητών. Η κάτοψή των αθωνίτικων τραπεζών έχει σχήμα απλού ορθογωνίου, ενίοτε με αψιδωτή κόγχη στη μια στενή πλευρά, σχήμα σταυρού ή σχήμα T. Έφεραν περίτεχνες τοιχογραφήσεις, οι οποίες παρουσιάζουν μεγάλο εικονογραφικό ενδιαφέρον, καθώς και πλήθος βοθητικών επίπλων (μαρμάρινα ή ξύλινα τραπέζια και πάγκους), μεγάλης πολιτιστικής αξίας.

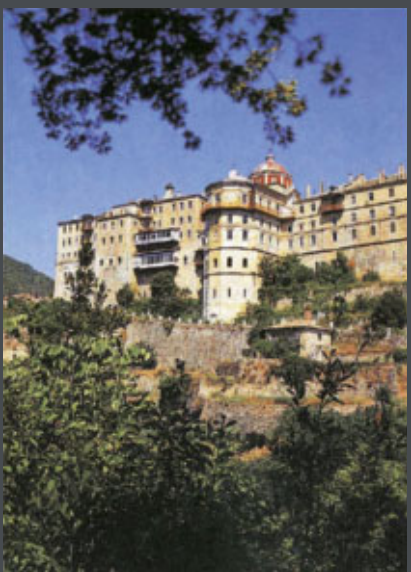

Πύργοι Καμπαναριών

Ακολουθώντας τον φρουριακό χαρακτήρα της αθωνίτικης αρχιτεκτονικής, τα κωδωνοστάσια των μονών ήταν ψηλές (ωστόσο, μικρότερες σε ύψος από τους οχυρωματικούς πύργους των μονών) πυργοειδείς κατασκευές είτε ελεύθερες είτε προσαρτημένες σε κάποιο άλλο κτίριο (συνήθως στα καθολικά, αλλά και σε τράπεζες και πτέρυγες κατοικιών) και χρησίμευαν για την τοποθέτηση των σημάντρων και των καμπανών και αργότερα του ωρολογίου. Πρόκειται για τετράγωνα κτίσματα, κατασκευασμένα

από λαξευτούς ή ημιλαξευτούς πωρόλιθους, ενώ συναντάται και η εναλλαγή αργών λίθων και πλίνθων. Κατά κανόνα, έφεραν μικρά ανοίγματα καθ' ύψος, παράθυρα ή φωτιστικές θυρίδες (φεγγίτες), ενώ η ανωδομή ήταν ανοιχτή για την τοποθέτηση της καμπάνας και έφερε ποικιλόμορφη στέγαση (τετράρριχτη ή δίρριχτη ή οκτάπλευρη ή τρουλαία στέγη).

Οι Αρσανάδες

Ο «αρσανάς» είναι ένα παράκτιο κτίριο που εξυπηρετούσε τον δια θαλάσσης ανεφοδιασμό της μονής και, συγχρόνως, χρησίμευε ως караβοστάσι για τη φύλαξη και προστασία των πλοιαρίων. Πρόκειται για ένα επίμηκες ορθογώνιο κτίριο, με τη στενή πλευρά του προς τη θάλασσα, η οποία έφερε μεγάλη αψιδωτή είσοδο, ώστε να διευκολύνεται η ανέλκυση και καθέλκυση των καϊκιών. Το κτίριο περιελάμβανε, εκτός από το караβοστάσι, αποθηκευτικούς χώρους, χώρους κατοικίας για τον «αρσανάρη», τον μοναχό που είχε οριστεί ως υπεύθυνος για την επίβλεψη του αρσανά και οχυρωματικό πύργο, με παρεκκλήσι στον επάνω όροφο.

Κειμήλια και Θησαυροί του Αγίου Όρους

Η αποτύπωση των κειμηλίων και των θησαυρών του Αγίου Όρους, δεν είναι απλή υπόθεση, ούτε εξαντλείται στην έκταση της παρούσας έγγραφης αποτύπωσης. Το σύνολο των Ιερών Μονών της Αθωνικής Πολιτείας διαθέτει εκατοντάδες ιερά λείψανα και λοιπά κειμήλια τα οποία και αποθησαυρίζονται σε ειδικούς χώρους που διατηρούν τις κατάλληλες συνθήκες για τη συντήρηση και τη διαφύλαξή τους. Στα κειμήλια (μερικά από το σύνολο των τηρουμένων) που θα αναφερθούν παρακάτω, δε θα ιστορίσουμε λεπτομέρειες για τον τρόπο κτήσης τους ή για τις αδιαμφισβήτητες θαυματουργικές τους ιδιότητες.

Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας

- Τίμιο Ξύλο
- Η κέρα του Μεγάλου Βασιλείου και ο επιστήθιος σταυρός του Οσίου Αθανασίου του Αθωνίτου καθώς και ο τάφος του.
- Την αριστερή χείρα του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου
- Ιερά Λείψανα του Ακάνθινου Στέφανου του Χριστού

- Έχει τα περισσότερα άγια λείψανα, ιερά κειμήλια, εκκλησιαστικά σκεύη και βυζαντινά ιερά άμφια, καθώς και την πλουσιότερη βιβλιοθήκη.

Ιερά Μονή Βατοπεδίου

- Ιερό Λείψανο της Αγίας Μαρίνης
- Η κάρα του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου
- Την κάρα του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου
- Την Τίμια Ζώνη της Θεοτόκου
- Τίμιο Ξύλο σε σταυρό ευλογίας
- Αίμα Χριστού σε βυζαντινό εγκόλπιο-λειψανοθήκη του 12ου αι.
- Τμήμα κάρας Αγίου Στεφάνου του Πρωτομάρτυρα

Ιερά Μονή Ιβήρων

- Τη θαυματουργή εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγίας Πορταΐτισσας
- Το πόδι του Αγίου Χαλαλάμπους
- Η αριστερή χείρα της Αγίας Μεγαλομάρτυρος Μαρίνας
- Το αδιάφθορο πόδι της αγίας Φωτεινής της Σαμαρείτιδος
- Ευαγγέλιο του 8ου αιώνα, 31 Ευαγγέλια περγαμηνά του 12ου αιώνα

Ιερά Μονή Χιλιανδαρίου

- Τις θαυματουργές εικόνες της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγίας «Οδηγήτριας», «Γλυκοφιλούσας», «Τριχερούσας», «Γαλακτοτροφούσας»
- Ιερά Λείψανα του Ακάνθινου Στέφανου του Χριστού, του σαβάνου και του καλάμου Του
- Τα θαυματουργά σταφύλια του Οσίου Συμεών του Μυροβλήτου
- Μέρος της πριονισθείσας κάρας του Προφήτου Ησαΐα
- Το δεξί πόδι του Αγίου Παντελεήμονα

Ιερά Μονή Διονυσίου

- Τη θαυματουργή εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγίας «του Ακαθίστου» (με κηρομαστίχα, την οποία ο Πατριάρχης Σέργιος επί βασιλέως Ηρακλείου, περιερχόταν κρατώντας την και λιτανεύοντας τα τείχη της Κωνσταντινουπόλεως κατά την επιδρομή των Αβάρων)
- Το δεξί χέρι του Τιμίου Προδρόμου
- Ο σάκκος του Αγίου Νήφωνος
- Ο σταυρός της Ελένης δεσποίνης Ρωμαίων της Παλαιολογίνης
- Πολλά ιερά λείψανα Αγίων (Ιωάννου του Ελεήμονος, Ευαγγελιστού

Λουκά, Παρασκευής, Ελευθερίου, Κυριακής, Μοδέστου, Φωτίου Πατριάρχου Κων/πόλεως κ.ά)

Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου

- Τη θαυματουργή εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγίας «Φοβερά Προστασία»
- Το δεξί άφθορο πόδι της Αγίας Άννας
- Το αριστερό χέρι του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου
- Τη σιαγόνα του Αγίου Χαραλάμπους
- Την κάρα της Αγίας Παρασκευής
- Ιερά Λείψανα Αγίων (Βαρβάρας, Τρύφωνος, Μαρίας της Μαγδαληνής, Ελευθερίου κ.ά)

Ιερά Μονή Παντοκράτορος

- Τη θαυματουργή εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγίας «Γερόντισσας»
- Τιμίο Ξύλο, τεμάχιο του Αρράφου χιτώνος του Χριστού, λίθο από τον Πανάγιο Τάφο και λείψανα του Μεγάλου Κωνσταντίνου και της Αγίας Ελένης
- Την κνήμη του Αγίου Αποστόλου Ανδρέα του Πρωτοκλήτου
- Ιερά Λείψανα Αγίων (Θεοδώρου του Στρατηλάτου, Αγίων Κοσμά και Δαμιανού
- Τμήμα της ασπίδας του Αγίου Μερκουρίου

Ιερά Μονή Ξηροποτάμου

- Το μεγαλύτερο τεμάχιο Τιμίου Ξύλου (31 x 0,16 x 0,25 εκ), φέρων οπή ενός από τους ήλους του Σταυρού
- Ιερά Λείψανα Αγίων (Βασιλείου του Μεγάλου, Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Γρηγορίου του Θεολόγου, Αποστόλου Τιμοθέου, Τρύφωνος, Θεοδώρων Τήρωνος και Στρατηλάτου κ.ά.)
- Μανδύα, δώρο του Κωνσταντίνου του Πορφυρογέννητου
- Πολλά μεγάλης αξίας κειμήλια (εικόνες, Σταυρούς, λειψανοθήκες κ.ά.)

Ιερά Μονή Ζωγράφου

- Τη θαυματουργή εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγίας «Επακούουσα»
- Θαυματουργές εικόνες του Αγίου Μεγαλομάρτυρα Γεωργίου καθώς και Αίμα αυτού
- Ιερά Λείψανα Αγίων (Αθανασίου Πατριάρχου Κων/πόλεως, Νέστορος, Νικήτα, Ιγνατίου του Θεοφόρου, Ευαγγελιστού Ματθαίου κ.ά.)

Ιερά Μονή Δοχειαρίου

- Τη θαυματουργή εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγίας «Γοργουπήκου»
- Τεμάχιο Τιμίου Ξύλου
- Ιερά Λείψανα Αγίων (Τρύφωνος, Διονυσίου Αρεοπαγίτου κ.ά.)
- Την Κάρα του Αγίου Διονυσίου του εν Ολύμπω

Ιερά Μονή Καρακάλου

- Ρωσική λειψανοθήκη του 1912 που περιείχε την κάρα της Αγίας Μηνοδώρας
- Μεγάλο απότμημα της κάρας του αγίου αποστόλου Βαρθολομαίου
- Τη θαυματουργή εικόνα των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου
- Ιερά Λείψανα Αγίων (Ιγνατίου Ιερομάρτυρος, Τρύφωνος Μάρτυρος, Παρασκευής, Αντύπα, Γεωργίου, Ανδρεά Πρωτοκλήτου, Βαρβάρας, Γεδεών Οσιομάρτυρος
- Την Κάρα του Αγίου Χριστοφόρου
- Το ξίφος και την περικεφαλαία του Αγίου Μερκουρίου

Ιερά Μονή Φιλοθέου

- Τη θαυματουργή εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγίας «Γλυκοφιλούσας» (αγιογραφηθείσα από τον Άγιο Ευαγγελιστή Λουκά)
- Το δεξί χέρι του Αγίου Προφήτου Ιωάννου του Προδρόμου (διακρίνονται το δέρμα και τα νεύρα)
- Το πόδι του Αγίου Παντελεήμονα
- Καρφή της Σταύρωσης
- Ιερά Λείψανα Αγίων (Μαρίας, Ισιδώρου του Χίου κ.ά.)

Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας

- Σταυρούς με τεμάχια Τιμίου Ξύλου
- Το αριστερό χέρι της Αγίας Μαρίας της Μαγδαληνής (με το δέρμα και τα νεύρα)
- Το πόδι του Αγίου Κηρύκου
- Το αριστερό χέρι του Αγίου Διονυσίου του εν Ζακύνθω
- Το δεξί χέρι και το βραχίονα της Αγίας Βαρβάρας
- Την Κάρα του Αγίου Μάρτυρος Σεργίου

Ιερά Μονή Αγίου Παύλου

- Τα Τίμια Δώρα των Μάγων, το ακρωτηριασμένο χέρι του Οσίου Μαξίμου του Ομολογητού
- Το αριστερό πόδι του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου και του Αγίου Καλλινίκου
- Το δεξί χέρι του Αγίου Μαξίμου του ομολογητού
- Μέρος λειψάνων Αγίων Βασιλείου, Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Παντελεήμονος, Παχωμίου, Κηρύκου, Διονυσίου του εν Ολύμπω

Ιερά Μονή Σταυρονικήτα

- Λείψανο της αριστεράς χειρός της Αγίας Άννας, απότμημα σιαγόνας του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου και Βαπτιστού
- Τμήμα της κάτω σιαγόνας του Τιμίου Ποδρόμου (με δύο τραπεζίτες)
- Τμήμα χειρός του Πρωτομάρτυρα και Αρχidiaκόνου Στεφάνου
- Μέρος λειψάνου Αγίας Μακρίνας
- Ιερά ψηφιδωτή εικόνα του Αγίου Νικολάου (ανασύρθηκε τυχαία από ψαράδες φέρουσα επί του μετώπου αυτού όστρακο, το οποίο αποσπασθέν από την εικόνα, έρρευσε άφθονο αίμα)

Ιερά Μονή Ξενοφώντος

- Λείψανο της δεξιάς χείρας του Αγίου Γεωργίου, λείψανο της Αγίας Μαρίας, τμήμα κάρας Αγίου Στεφάνου του Πρωτομάρτυρα
- Τμήμα λειψάνου του Αγίου Ιωάννου του Ελεήμονος
- Την κάτω σιαγόνα των Αγίων αποστόλων Βαρνάβα και Φιλίππου
- Το δεξί πόδι του Αγίου Θεοδώρου του Τήρωνος
- Την Κάρα του Αγίου Αρκαδίου

Ιερά Μονή Γρηγορίου

- Τη θαυματουργή εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου, αφιέρωμα της Μαρίας της Παλαιολογίνας, Ηγεμονίδος της Μολδαβίας
- Το δεξί χέρι του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου
- Τις δύο κνήμες της Αγίας Αναστασίας της Ρωμαίας (με το δέρμα επί αυτών)
- Την Κάρα της Αγίας Φωτεινής της Σαμαρείτιδας
- Πλευρό του Αγίου Χαλαλάμπους (με δέρμα)
- Την Κάρα του Αγίου Γρηγορίου του Ναζιανζηνού
- Την Κάρα της Αγίας Ιουλίττας και των Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού

Ιερά Μονή Εσφιγμένου

- Εικόνα ψηφιδωτή του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού του 9ου αιώνα
- Μέρος λειψάνων των Αγίων Ιακώβου του Αδελφοθέου, Μαρίνας, Γρηγορίου του Παλαμά, Αγίου Αποστόλου Αλφαίου κ.ά.
- Τμήμα χρυσούφαντης σκηνής του Μ. Ναπολέοντα (δωρεά του Πατριάρχου Ρωσίας Νικολάου)

Ιερά Μονή Παντελεήμονος

- Τη θαυματουργή εικόνα του Αγίου Μεγαλομάρτυρα και ιαματικού Παντελεήμονα
 - Τεμάχιο εκ του μνημείου του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού
 - Την Κάρα του Αγίου Μεγαλομάρτυρα Παντελεήμονα (εντός ολόχρυσης θήκης)
 - Μέρος λειψάνων Αγίων, Αποστόλων Πέτρου, Ανδρέα, Ματθαίου, Λουκά, Φιλίππου, Θωμά, Βαρθολομαίου, Βαρνάβα και Προχόρου, Αγίων Αμβροσίου (Επισκόπου Μεδιολάνων), Γρηγορίου του Παλαμά, Ιγνατίου του Θεοφώρου κ.ά.
- Ιερά Μονή Κωνσταντινίου
- Τις θαυματουργές εικόνες της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγίας «Οδηγήτριας» και «Αντιφωνήτριας»
 - Το δεξί χέρι του Αγίου Στεφάνου (αφιέρωμα Αυτοκράτορα Θεοδοσίου του Μικρού)
 - Η ωμοπλάτη του Αγίου Κωνσταντίνου του Μεγάλου
 - Τμήμα λειψάνου των Αγίων Μοδέστου, Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Ιακώβου του Πέρσου, Χριστοφόρου, Αποστόλου Λουκά, Προκοπίου, Παρθενίου κ.ά.
 - Τμήμα της χλαμύδας του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού
- Πρωτάτο Αγίου Όρους
- Τη θαυματουργή εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου, Παναγία «Άξιον Εστί»

Επίλογος

Το Άγιο Όρος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα πνευματικά κέντρα της Ορθοδοξίας για περισσότερο από 1.000 χρόνια, που φιλοξενεί αδιάκοπα μοναχούς από την επίσημη ίδρυση της μοναστικής κοινότητας κατά τον 10ο αιώνα. Σήμερα, τα λειτουργικά μοναστήρια είναι είκοσι, ενώ υπάρχουν πολλές σκήτες, κελιά και ερημητήρια, τα οποία συνθέτουν ένα μοναδικό παγκοσμίως σύστημα μοναστικής ζωής, η ιδιαιτερότητα του οποίου ενισχύεται και από το καθεστώς αυτοδιοίκησής του.

Τα μοναστήρια αποτελούν σημαντικά μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς τόσο για την αρχιτεκτονική τους που ανάγεται στα βυζαντινά πρότυπα φρουριακής

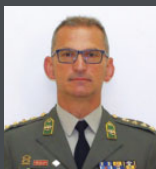
οχύρωσης όσο και για τα ανεκτίμητα και σπάνια έργα τέχνης που φιλοξενούνται στις μονές (τοιχογραφίες, εικόνες, ιερά σκεύη κ.α.).

Η γεωμορφολογική απομόνωση του Όρους έχει συμβάλλει στη διατήρηση του άγριου φυσικού τοπίου και των φιλοξενούμενων οικοσυστημάτων, προσδίδοντας στην περιοχή ανεκτίμητη φυσική αξία.

Βιβλιογραφία

- Ιερά Κοινότητα Αγίου Όρους. Κατασταστικός Χάρτης Αγίου Όρους Άθω. Αθήνα: Ιερά Κοινότητα Αγίου Όρους, 1958.
- Κιβωτός της Ορθοδοξίας. 2024. <https://ikivotos.gr/post/4550/athwniada-ekklhsastikh-akadhmia/> (πρόσβαση Αύγουστος 20, 2024).
- Ν. Πάππας, Βασίλειος. Η Αθωνική Πολιτεία στους Εθνικούς Αγώνες 1850-1913. Θεσσαλονίκη: Μαυρογένης Α.Ε, 2018.
- Νικόλαος, Ιερομ. Άγιον Όρος: Το υψηλότερο σημείο της γης. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2000.
- Παπαντωνίου, Ζαχαρίας. Άγιον Όρος. Βιβλιοπωλείον της "Εστίας" Ι.Δ. Κολλάρου & ΣΙΑ Α.Ε, n.d.
- Σιδηρόπουλος, Γιώργος. Άγιον Όρος: Αναφορές στην ανθρωπογεωγραφία. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2000.
- Φαρίδης, Κωνσταντίνος. Το Άγιο Όρος, το περιβόλι της Παναγίας. Θεσσαλονίκη: Ρέκος Ε.Π.Ε, n.d.
- <https://leipsanothiki.blogspot.com/p/blog>
- Θεοφιλόπουλος Χαράλαμπος, Προπύργιον Ορθοδοξίας και Έθνους, Αθήνα: Andrew Mank, 1969

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Συνταγματάρχης Παύλος Α. Παπαδόπουλος γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1971 και αποφοίτησε από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το 1994. Υπηρέτησε σε θέσεις Εφοδιασμού Μεταφορών ανάλογες του βαθμού του [Υποδιοικητής/Διοικητής ανεξάρτητου Λόχου, Τμηματάρχης τμ. II (ΕΜ) σε δύο ΤΑΞΠΖ (διαλ.), Διοικητής ΛΕΜ/ΤΥΠ, Υποδιοικητής ΤΜΕ/ Κύπρου, Υποδιοικητής 884 ΠΑΒΕΤ, Τμηματάρχης κινήσεων στο ΝRDC-GR (ChiefM&T/G4), Τμηματάρχης καυσίμων/ΜΕΡΥΠ, Διοικητής 781 ΤΜΕ/ΣΣΜ, Τμηματάρχης τμ. 6ου (ΤΥΔΜ)/Β2/Γ'ΣΣ]. Έχει επίσης υπηρετήσει ως εκπαιδευτής για 3 χρόνια στη ΣΠΣΞ (πρώην ΣΔΙΕΠ). Από το 2022 υπηρετεί στην ΑΔΙΣΠΟ ως εκπαιδευτής στην Έδρα Στρατιωτικών Σπουδών (ΕΣΣ), ενώ παράλληλα διδάσκει στη ΣΣΑΣ (ως εξωτερικός εκπαιδευτής) το αντικείμενο της Διακλαδικής Διοικητικής Μέριμνας. Είναι απόφοιτος της ΣΔΙΕΠ, της ΑΔΙΣΠΟ και της ΣΕΘΑ και κάτοχος προπτυχιακού τίτλου σπουδών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας/Τμήματος Βαλκανικών Σπουδών και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας στις Διεθνείς Σχέσεις και την Ασφάλεια. Γνωρίζει τρεις γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, τουρκικά). Είναι έγγαμος και έχει 2 τέκνα.

Δραστηριότητες ΑΔΙΣΠΟ

Διεθνές Σχολείο Επιχειρησιακής Σχεδίασης (ΔΙΣΕΣ)

Το Διεθνές Σχολείο Επιχειρησιακής Σχεδίασης (ΔΙΣΕΣ), που πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις της Σχολής από τις 23 Σεπτεμβρίου έως τις 11 Οκτωβρίου 2024, ολοκληρώθηκε με την τελετή αποφοίτησης, την Παρασκευή 11 Οκτωβρίου 2024. Σκοπός του Σχολείου, ήταν η εμβάθυνση επί των αρχών επιχειρησιακής σχεδίασης και διεξαγωγής διακλαδικών επιχειρήσεων. Το Σχολείο διεξήχθη στην Αγγλική γλώσσα και συμμετείχαν 15 αξιωματικοί από φίλιες και συμμάχους χώρες και από την Ελλάδα.

The Challenges of Securing Maritime Areas

Η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ), υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κολεγίου Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΚΑΑ), διοργάνωσε από 21 έως 24 Οκτωβρίου 2024, στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, σχολείο με θέμα: “Οι Προκλήσεις για την Ασφάλεια των Θαλασσίων περιοχών που επηρεάζουν την ΕΕ”. Στο σχολείο το οποίο διεξήχθη στις εγκαταστάσεις του Πολεμικού Μουσείου (Παράρτημα Θεσσαλονίκης), συμμετείχαν 40 στρατιωτικοί και πολιτικοί υπάλληλοι από υπηρεσίες τις Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και φοιτητές εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Η Βιβλιοθήκη μας

Η στήλη με τις βιβλιογραφικές - αναγνωστικές προτάσεις από το σύνολο των τίτλων που διαθέτει η βιβλιοθήκη της Σχολής

Τίτλος: Η Επιχειρησιακή Έρευνα στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το βρετανικό παράδειγμα

Συγγραφέας: Γιάννης Χρονόπουλος

Εκδόσεις: Historical Quest

Για να κατακτηθεί η νίκη στον πόλεμο δεν αρκούν τα όπλα, οι στρατοί και οι στρατιωτικοί ηγέτες. Απαιτείται η συνολική και μαζική κινητοποίηση της κοινωνίας και της οικονομίας μίας χώρας, όλες οι παραγωγικές δυνάμεις της.

Στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, στο πλευρό των στρατιωτών, των ναυτών και των αεροπόρων της Βρετανίας βρέθηκαν επιστήμονες από όλους τους κλάδους. Χωρίς την ανεκτίμητη βοήθειά τους δεν θα είχαν επικρατήσει οι Σύμμαχοι σε κείνο τον τιτάνιο και αποφασιστικό αγώνα για την ελευθερία. Με όπλα τους την ευφυΐα τους, τις μαθηματικές εξισώσεις, τους διαβήτες, τους χάρακες και τα μοιρογνωμόνια και πάνω από

όλα την ηθική ευσυνειδησία τους οι επιστήμονες της Βρετανίας ανέπτυξαν αποτελεσματικές πολεμικές μεθόδους και τακτικές, συνέβαλαν στη χάραξη της στρατηγικής, εξέλιξαν την πολεμική τεχνολογία σε υψηλά επίπεδα.

Στο παρόν βιβλίο παρουσιάζεται η συμβολή των επιστημονικών Τομέων Επιχειρησιακής Έρευνας των βρετανικών Διοικήσεων των Ενόπλων Δυνάμεων σε τρία καθοριστικά γεγονότα-σταθμούς του Β' Παγκοσμίου Πολέμου: τη Μάχη της Αγγλίας, τη Μάχη του Ατλαντικού και τον Στρατηγικό Αεροπορικό Βομβαρδισμό της Γερμανίας. *(Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)*

Συγγραφέας

Ο Γιάννης Χρονόπουλος γεννήθηκε στην Αθήνα το 1973. Σπούδασε Κοινωνιολογία στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στην Επιστήμη του Μάνατζμεντ στο Πανεπιστήμιο του Κεντ και στη Βυζαντινή Ιστορία στο Hellenic Institute του Royal Holloway, Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Έζησε και εργάστηκε για μια δεκαετία περίπου στην Αγγλία και στη Σουηδία. Από το 2007 ως σήμερα δραστηριοποιείται στον χώρο της κειμενογραφίας, των μεταφράσεων και των εκδόσεων. Έχει συγγράψει βιβλία και άρθρα σχετικά με την Αρχαιότητα, τον βυζαντινό και ευρωπαϊκό Μεσαίωνα και την ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία του 19ου και 20ου αιώνα. Ήταν τακτικός συνεργάτης των "Ιστορικών" της Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας, των Εκδόσεων "Περίσκοπιο" και του "Ελλήνων Ιστορικά" του Ελ. Τύπου. Από το 2011 είναι διευθυντής του εκδοτικού οίκου "Historical Quest" και του ομώνυμου περιοδικού *(Από την παρουσίαση του στο ανάπτυγμα του εξωφύλλου του βιβλίου)*

Τίτλος: Ο σύγχρονος πόλεμος. Προκλήσεις για την Ελληνική Ασφάλεια. Η 4η Επανάσταση στις Στρατιωτικές Υποθέσεις (RMA)

Συγγραφέας: Δημήτριος Ν. Τσαϊλάς - Νικόλαος Θ. Παούνης

Εκδόσεις: Ινφογνώμων

Η σύγχρονη εποχή έχει επιταχύνει τις αλλαγές στους τρόπους και τα μέσα της σύγκρουσης και μπορεί ακόμη να ενσταλάξει αρκετό φόβο και αναστάτωση ώστε να δημιουργήσει νέους στόχους για τον ίδιο τον πόλεμο...

Οι μεταβολές στη διεθνή ισορροπία ισχύος, αλλά κυρίως στο χώρο της Μεσογείου, έχουν οδηγήσει αναπόφευκτα σε αλλαγές στις κυριότερες απειλές για την ασφάλεια των κρατών που συνορεύουν με τη Μεσόγειο. Αυτές οι απειλές πρέπει να καλυφθούν από μεταβολές στην εθνική πολιτική και αντίστοι-

χες αλλαγές στις στρατηγικές έννοιες των κλάδων των ενόπλων δυνάμεων...

Ο πόλεμος εξελίσσεται ανά τους αιώνες σύμφωνα με την ανάπτυξη της αμυντικής τεχνολογίας, ωστόσο στο βασικό του πυρήνα παραμένει αναλλοίωτος, ως μορφή σκόπιμης, συλλογικής και οργανωμένης βίας...

Οι ρομποτικές εφαρμογές, η ναυτοτεχνολογία, η ταχεία επεξεργασία ενός τεράστιου όγκου πληροφοριών και η τεχνητή νοημοσύνη (AI), η ανάπτυξη του Κυβερνοχώρου, έρχονται να μεταβάλλουν τις στρατιωτικές δυνατότητες των Κρατών... (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Δημήτριος Ν. Τσαϊλάς (Συγγραφέας)

Ο Υποναύαρχος (εα) Δημήτριος Ν. Τσαϊλάς του Πολεμικού Ναυτικού, γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Θεσσαλονίκη. Το 1977 εισάγεται στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων. Ακολουθούν 35 χρόνια σταδιοδρομίας στο Πολεμικό Ναυτικό. Διατέλεσε Διοικητής Ναυτικής Διοικήσεως Βορείου Ελλάδος από το 2008 έως το 2012. Υπηρέτησε στο Στόλο σε επιχειρησιακές μονάδες ως Κυβερνήτης 5 πολεμικών πλοίων κρούσεως (Τ/Α Τοξότης, Τ/Α Έσπερος, ΤΠΚ Άνινος, ΤΠΚ Λάσκος και ΠΓΥ Αξίος), καθώς επίσης και ως Διοικητής Μοίρας Υποστηρίξεως στο Αρχηγείο Στόλου. Κατά τη διάρκεια της διοικήσεως του στο ΠΓΥ Αξίος συμμετείχε ως έδρα Διοικήσεως και Ελέγχου για την ΝΑΤΟϊκή επιχείρηση SNMG (Standing NATO Maritime Group), πρώην SNFM (Standing Naval Force Mediterranean), παρέχοντας στο ΝΑΤΟ συνεχή ναυτική υποστήριξη σε επιχειρήσεις άμεσης αντίδρασης NRF (NATO Response Force) στη Μεσόγειο Θάλασσα. Επίσης, από το 1998 ως το 2002 ήταν Υπασιπστής της Α.Ε. του Προέδρου της Δημοκρατίας Κωστή Στεφανόπουλου και από το 2002 ως το 2005 Ακόλουθος Αμύνης στην Ελληνική Πρεσβεία στον Καναδά, στην Οττάβα, αναδεικνύοντας τις government to government αμυντικές προμήθειες στο ΥΠΕΘΑ και πετυχαίνοντας τη δωρεάν παράδοση συστημάτων αντιτρομοκρατίας κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, καθώς και τη χορήγηση νοσοκομειακής μονάδας πλήρως εξοπλισμένης στο Αφγανιστάν για τις υποχρεώσεις των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων.

Έχει πλούσια εκπαιδευτική δραστηριότητα καθώς δίδαξε Ναυτιλία- Κατεύθυνση στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων και στις Σχολές Εξειδικεύσεως Αξιωματικών. Επίσης δίδαξε στις έδρες Επιχειρησιακής Σχεδιάσεως και της Στρατηγικής και Ασφάλειας σε ανώτερους Αξιωματικούς στην Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου, από τις αντίστοιχες έδρες τις οποίες διηύθυνε και σχεδίασε το μεταπτυχιακό πρόγραμμα μεταξύ ΑΔΙΣΠΟ και Πανεπιστημίου Μακεδονίας, το οποίο εκτέλεσθε επί οκταετία με μεγάλη επιτυχία. Η συγγραφική του δραστηριότητα αποτελείται από, μεγάλο πλήθος επιστημονικών συγγραμμάτων και άρθρων που έχουν δημοσιευθεί στον περιοδικό και ημερήσιο τύπο του εσωτερικού και της αλλοδαπής. Είναι τακτικός αρθρογράφος-συνεργάτης με τα περιοδικά GR-Diplomatic, Δημοσιογραφία, και Security Science Journal, την εφημερίδα MAKEΔONIA και τις ιστοσελίδες: Huffington Post, Geopolitics & dailynews (geopolitics.iisca.eu), liberal.gr, New-Economy.gr και anixneusei.gr, για θέματα άμυνας, διπλωματίας και ασφάλειας.

Έχει οργανώσει πολλά διεθνή και εθνικά συνέδρια και έχει συμμετάσχει τόσο ως συντονιστής, ομιλητής όσο και ως εισηγητής. Είναι επίσης επιστημονικός συνεργάτης του Strategy International (www.strategyinternational.org) με έδρα τη Λευκωσία, στο οποίο διετέλεσε και ως ιδρυτικός Διευθυντής και του Institute for National and International Security (INIS) με έδρα το Βελγικό (http://intelligence-security.rs/). (Το βιογραφικό του συγγραφέα παρατίθεται στις τελευταίες σελίδες του βιβλίου)

Νικόλαος Θ. Παούνης (Συγγραφέας)

Ο Νικόλαος Παούνης γεννήθηκε στην Πτολεμαΐδα Εορδαίας. Είναι υποψήφιος διδάκτορας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Είναι αριστούχος απόφοιτος του Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ιστορία, επίσης με βαθμό "Άριστα". Το 2017 εισήχθη στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, με κατεύθυνση τις Στρατηγικές Σπουδές. Το 2013 δημοσίευσε την πρώτη Διατριβή με τίτλο "Ιμα 1996", έχοντας ως κύριο θέμα διαπραγμάτευσης την ομώνυμη κρίση, ενώ το 2016 δημοσίευσε τη δεύτερη επιστημονική συγγραφική εργασία με τίτλο: "Ιστορική και Κριτική Προσέγγιση της Ανθρωπιστικής Επέμβασης. Περιπτώσιολογία, Νομικά και Θεωρητικά Ζητήματα. Το Κοσσυφοπέδιο". Συμμετείχε σε 5 πανεπιστημιακά συνέδρια (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Μάιος 2011, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας 2012, 2019, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μάιος 2015, 2022). Στο πλαίσιο των εν λόγω συνεδρίων, παρουσίασε έρευνες σχετικά με γεωπολιτικά και ιστορικά ζητήματα.

Αλήθεια¹

“Οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἐτοῖμα μᾶλλον τρέπονται”

Τόσο απρόθυμοι είναι οι περισσότεροι άνθρωποι να μπουν στον κόπο να αναζητήσουν την αλήθεια και προτιμούν να ασχολούνται με τα εύκολα.

Θουκυδίδης Ιστορίαι (1.20.1), Αθηναίος ιστορικός (460-394 π.Χ.)

“ἀπλὰ γάρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη”

Τα λόγια της αλήθειας είναι απλά.

Αισχύλος, Αρχαίος τραγικός ποιητής (525-456 π.Χ.)

“Ἡ ἀλήθεια, ὅπως και το φως, τυφλώνει”

Αλμπέρ Καμύ, Γάλλος συγγραφέας, Νόμπελ 1957 (1913-1960)

“Ακόμα κι αν αποτελείς μειοψηφία του ενός, η αλήθεια είναι αλήθεια”

Μαχάτμα Γκάντι, Ινδός στοχαστής και ακτιβιστής (1869-1948)

“Το φως της αλήθειας συχνά καίει το χέρι εκείνου που την υψώνει”

Πιέρ Κλωντ Μπουάστ, Γάλλος λεξικογράφος (1765-1824)

“Ἡ ἀλήθεια ἔχει ἑκατομμύρια πρόσωπα, ἀλλὰ υπάρχει μία μόνο ἀλήθεια”

Έρμαν Έσσε, Γερμανός συγγραφέας, Νόμπελ 1946 (1877-1962)

“Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀλήθεια εἴτε την εἶπε ὁ Ἀγαμέμνων εἴτε ὁ χοιροβοσκός του”

Antonio Machado Ισπανός συγγραφέας (1875-1939)

“Το να γνωρίζεις την αλήθεια είναι εύκολο. Το να την ακολουθείς είναι δύσκολο”

Κινέζικη παροιμία

1. Η **Αλήθεια** ήταν θεότητα στην Ελληνική Μυθολογία, ιδεατή ανθρωπόμορφη προσωποποίηση της αλήθειας των αρχαίων Ελλήνων και θεωρούνταν προστάτης της έννοιας.

ΑΔΙΣΠΟ

ΑΝΩΤΑΤΗ

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ

ΣΧΟΛΗ

ΠΟΛΕΜΟΥ

Αποστολή ΑΔΙΣΠΟ

Αποστολή της ΑΔΙΣΠΟ είναι η παροχή διακλαδικής εκπαίδευσης σε ανώτερους αξιωματικούς των τριών κλάδων και των Κοινών Σωμάτων (ΚΣ) των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ), σε αξιωματικούς της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛΑΣ), του Πυροσβεστικού Σώματος (ΠΣ) και του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής (ΛΣ - ΕΛ ΑΚΤ), καθώς και σε αξιωματικούς ξένων κρατών, επί στρατιωτικών και ακαδημαϊκών θεμάτων, συναφών με τα καθήκοντα που θα αναλάβουν να εκτελέσουν μετά την αποφοίτησή τους.

